

COMBATEREA TORTURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chişinău 2006

Publicația a apărut cu sprijinul financiar al OSCE

Publicația nu reflectă neapărat opinia finanțatorului.

Toate drepturile rezervate / All rights reserved

Editat în cadrul Direcției Editoriale a Institutului de Reforme Penale.

Traducere neoficială din limba franceză în limba română realizată în cadrul Institutului de Reforme Penale

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Combaterea Torturii în Republica Moldova / Institutul de Reforme Penale

Coordonator: Victor Zaharia

Chișinău: IRP, 2006 (Combinatul Poligrafic) - 92 p.

ISBN 978-9975-9890-0-8

2600 ex.

343.4(478)

C63

- **Coordonator al publicației:**
Victor Zaharia - Șeful Direcției Probațiune și Reformă a Instituțiilor Penitenciare, IRP
- **Design:**
Andrei Mușcinschi
- **Coordonator:**
Dana Belicov

© Institutul de Reforme Penale, 2006

© OSCE, 2006

© Redress Trust, 2006

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

(Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, art. 3)

În rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului privind Republica Moldova, în rapoartele experților internaționali și naționali se constată anumite discordanțe între practica de combatere a torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante și prevederile actelor internaționale și ale legislației Republicii Moldova.

Prevederi referitor la eradicarea maltratării și a torturii se conțin în Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova, Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008 etc.

Atitudinea colaboratorilor organelor de drept în realizarea prevederilor specificate anterior, **în respectarea drepturilor și libertăților fundamentale** este determinantă.

Institutul de Reforme Penale (IRP), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Redress Trust (Reabilitarea Victimelor Torturii), în perioada 24-25 mai 2006, au organizat conferința internațională „Combaterea torturii în Republica Moldova”. La eveniment au participat reprezentanți ai organelor de stat cu atribuții directe în procesul de combatere a torturii (Comisia pentru Drepturile Omului și Minorități Naționale a Parlamentului Republicii Moldova, Avocații Parlamentari, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Procuratura Generală a Republicii Moldova, Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Departamentul Instituțiilor Penitenciare etc.), reprezentanți ai organizațiilor și agențiilor internaționale (Redress Trust, Misiunea OSCE, PNUD Moldova, ABA/CEELI), precum și ai organizațiilor neguvernamentale (IRP, CREDO, LADOM, Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii „Memoria” etc.). Discuțiile au fost facilitate prin participarea activă a avocaților cu experiență avansată în domeniu.

Interdicția de utilizare a torturii ca mijloc de obținere a probelor sau de estorcare a mitei, interdicția de utilizare a torturii ca „pedeapsă” suplimentară în cazul detenției, progresul real în combaterea torturii, rolul avocaților și al medicilor independenți în combaterea torturii, remediile juridice și accesul la justiție, redresarea efectelor torturii și dreptul la reparare, reforma legislativă și instituțională au constituit subiectele de bază ale dezbaterilor. Participanții au formulat anumite concluzii și recomandări privind prevenirea și combaterea torturii în Republica Moldova.

Prezentul volum include Recomandările conferinței internaționale „Combaterea torturii în Republica Moldova”, Chișinău, 24-25 mai 2006, Raportul adresat Guvernului Republicii Moldova cu privire la vizita efectuată în Moldova de către delegația Comitetului european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) în perioada 20-30 septembrie 2004 și Răspunsul Guvernului Republicii Moldova la raportul Comitetului european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) cu privire la vizita efectuată în Moldova.

Aceste documente vă pot fi de un real folos în vederea respectării obligațiilor și exercitării atribuțiilor de serviciu ce vă revin, de asemenea, evitării unor fapte, care pot fi calificate drept acțiuni de tortură.

Victor Zaharia,
Șeful Direcției Probațiune și Reformă a Instituțiilor Penitenciare,
Institutul de Reforme Penale

RECOMANDĂRI FĂCUTE ÎN CADRUL CONFERINȚEI
INTERNAȚIONALE „COMBATAREA TORTURII ÎN REPUBLICA
MOLDOVA“, DIN 24-25 MAI 2006
CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

PREVENIREA TORTURII

1. Republica Moldova trebuie să întreprindă măsuri legislative și practice pentru a asigura ca drepturile fundamentale (accesul la un jurist, accesul la un medic, la alegerea deținutului, înștiințarea despre arest, precum și înregistrarea exactă și adecvată a detenției) se fie respectate pentru **toate tipurile de deținuți** (inclusiv pentru cei aflați în urmărire, arestați pentru contravenții etc.).
2. Republica Moldova trebuie să întreprindă măsuri legislative și practice pentru a asigura ca drepturile fundamentale (accesul la un jurist, accesul la un medic, la alegerea deținutului, înștiințarea despre arest, precum și înregistrarea exactă și adecvată a detenției) să fie acordate **de la începutul perioadelor de detenție**.
3. Republica Moldova trebuie să instituie o **bază de date națională integrată comprehensivă**, care să includă reclamațiile cu privire la cazurile de maltratare, precum și cu privire la investigațiile, urmărirea și procesele de judecată ale cazurilor din categoria respectivă.
4. Republica Moldova trebuie să asigure respectarea **standardelor internaționale în ceea ce privește investigarea eficientă**, în special, promptitudinea și minuțiozitatea/caracterul complet al acesteia, precum și independența funcțională a persoanelor care efectuează investigația.
5. Republica Moldova trebuie să dezvolte **medicina legală și documentarea cazurilor de maltratare**, în conformitate cu principiile și recomandările stabilite în Protocolul de la Istanbul.
6. Republica Moldova trebuie să înceteze **practica de punere excesivă a accentului pe descoperirea infractorilor și pe cazurile investigate cu succes** în procesul de evaluare a activității funcționarilor organelor de urmărire și a procurorilor.
7. Republica Moldova trebuie să se axeze pe crearea unui **mecanism național de prevenire** sau pe adaptarea mecanismelor existente la cerințele Protocolului Opțional al Convenției Națiunilor Unite privind tortura și alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante (OPCAT). O atenție deosebită trebuie să se acorde independenței funcționale, puterilor, potențialului, resurselor și profesionalismului.

REMEDIIILE JUDICIARE ȘI ACCESUL LA JUSTIȚIE

8. Republica Moldova trebuie să ia în calcul elaborarea **unui mecanism eficient de contestare a deciziei de detenție** din momentul reținerii persoanei.
9. Republica Moldova trebuie să adopte un șir de standarde juridice pentru a asigura **excluderea obținerii probelor (sau care eventual pot fi obținute) pe calea torturii** sau a tratamentului, inuman sau degradant.
10. Standardele trebuie să prevadă inter alia și obligația acuzării de a dovedi inexistența torturii, a tratamentului inuman sau degradant în cazul când se invocă o asemenea situație.
11. Republica Moldova trebuie să aibă în vedere elaborarea unui sistem funcțional, prin care **torturile și tratamentele inumane sau degradante ar putea fi raportate** autorităților competente, pentru a fi investigate pe deplin.

REPARAREA PREJUDICIILOR CAUZATE DE TORTURĂ

12. Republica Moldova trebuie să implementeze măsuri juridice și practice pentru a garanta drepturile victimelor torturii și ale altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante la **repararea integrală a prejudiciilor** (inclusiv la despăgubire, compensare, reabilitare), precum și faptul că asemenea cazuri nu se vor repeta).
13. Republica Moldova trebuie să garanteze victimelor torturii și ale altor tratamente sau pedepse inumane sau degradante accesul deplin la **remedii civile și penale eficiente**.
14. Republica Moldova trebuie să revizuiască legislația internă pentru a asigura ca accesul la remediile civile și penale pentru victimele torturii sau ale altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante **să nu fie interzis în baza expirării termenului de prescripție**.
15. Republica Moldova trebuie să asigure ca accesul la **repararea civilă a prejudiciilor să nu depindă de urmărirea penală** și ca procedurile civile să reflecte responsabilitatea comună a statului.
16. Republica Moldova trebuie să garanteze ca remediile civile să asigure **repararea adecvată a prejudiciilor, în conformitate cu standardele internaționale**.
17. Republica Moldova trebuie să revizuiască legislația internă, astfel încât aceasta să prevadă că tortura și alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante reprezintă infracțiuni penale, care sunt pedepsite în funcție de gravitatea acestora.

**RAPORT ADRESAT GUVERNULUI REPUBLICII MOLDOVA
CU PRIVIRE LA VIZITA EFECTUATĂ ÎN MOLDOVA DE CĂTRE
DELEGAȚIA COMITETULUI EUROPEAN PENTRU PREVENIREA
TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE
SAU DEGRADANTE (CPT) ÎN PERIOADA 20-30 SEPTEMBRIE 2004**

Guvernul Republicii Moldova a solicitat publicarea raportului CPT și a răspunsului său la raportul sus-menționat. Acesta figurează în documentul CPT/Inf(2006)8

Strasbourg, 16 februarie 2006

COPIA SCRISORII DE ÎNSOȚIRE A RAPORTULUI CPT

Strasbourg, 8 aprilie 2005

Domnule Consilier,

Conform art. 10 paragraful 1 al Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, găsiți anexat aici Raportul pentru Guvernul Republicii Moldova, elaborat de către Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) la sfârșitul vizitei pe care a efectuat-o în Republica Moldova în perioada 20-30 septembrie 2004. Raportul a fost adoptat de către CPT în cadrul celei de-a 56-a reuniuni, care a avut loc în perioada 7-11 martie 2005.

Vă atrag atenția, în special, asupra:

- paragrafului 62 al Raportului în care Comitetul recomandă autorităților moldovenești să efectueze o anchetă minuțioasă și completă în ceea ce privește funcționarea coloniei nr. 4 și să informeze Comitetul, în decurs de trei luni de la primirea prezentului raport, despre rezultatele anchetei și măsurile întreprinse ca urmare a acesteia;
- paragrafului 101 al Raportului, în care Comitetul solicită autorităților moldovenești să transmită, în decurs de trei luni de la primirea prezentului raport, informații despre spitalul penitenciar pentru pacienții bolnavi de tuberculoză din închisoarea nr.17.

Pun, de asemenea, accentul pe paragraful 141 al Raportului, în care CPT solicită autorităților moldovenești să trimită, în decurs de trei luni, un răspuns conținând o descriere completă a măsurilor luate în scopul aplicării ansamblului de recomandări formulate în raportul cu privire la vizita sa, precum și răspunsurile la comentariile și cererile de informare care figurează în raport. În cazul în care răspunsul va fi formulat în limba română, Comitetul vă va fi recunoscător dacă veți prezenta, împreună cu acesta,

COMBATEREA TORTURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

și o traducere în limba engleză sau în limba franceză. În plus, ar fi de dorit, în măsura posibilităților, ca autoritățile moldovenești să transmită o copie a răspunsului lor pe suport electronic.

Rămân la dispoziția dumneavoastră pentru toate întrebările pe care, eventual, veți dori să mi le adresați, fie în legătură cu Raportul, fie cu procedura ulterioară.

Vă voi fi recunoscătoare dacă veți confirma primirea prezentei scrisori.

Cu înaltă considerațiune,

Salvia CASALE

Președintele Comitetului european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau
tratamentelor inumane sau degradante

Domnului Valeriu Sandu,
Consilier al Ministrului Justiției,
Ministerul Justiției,
str. 31 august 82,
MD-2012, Chișinău,
Republica Moldova

I. INTRODUCERE

A. DATELE VIZITEI ȘI COMPONENTA DELEGAȚIEI

1. Conform art.7 al Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (în continuare Convenția), o delegație a CPT a efectuat o vizită în Moldova în perioada 20-30 septembrie 2004. Aceasta făcea parte din programul de vizite periodice ale Comitetului pentru 2004. Este vorba de cea de-a treia vizită periodică a CPT în Moldova¹.

2. Din componența delegației au făcut parte următorii membri ai CPT:

- Pierre SCHMIT, Președintele delegației,
- Roger BEAUVOIS,
- Jean-Pierre RESTELLINI,
- Erik SVANIDZE,

care au fost însoțiți de către următorii membri ai Secretariatului CPT:

- Genevieve MAYER, Adjunctul Secretarului Executiv,
- Czrille ORIZET ,

și asistați de către :

- Barbara LUDWIG, Comandantul poliției cantonale din Schwyz, Elveția (expert),
- Włodzimierz MARKIEWICZ, lector la Universitatea din Poznan, fost Director General al Administrației poloneze a penitenciarelor, Polonia (expert),
- Veronica BAHNARU-BOHANȚOV (interpret),
- Sergiu BUFTEAC (interpret),
- Rodica IOVU (interpret),
- Iulian ROBU (interpret),
- Valeriu ROTARU (interpret),
- Adriana ȘINDIRINSCHI (interpret).

¹ Vizitele periodice precedente ale CPT în Moldova au avut loc în lunile octombrie 1998 și iunie 2001. Rapoartele cu privire la aceste vizite, precum și răspunsurile autorităților au fost publicate, sub referința CPT/Inf (2000)20 și CPT/Inf((2000)21, pentru vizita întreprinsă în 1998 și, respectiv, CPT/Inf (2002)11 și CPT/Inf(2002)12 pentru cea din 2001.

B. INSTITUȚIILE VIZITATE

3. Delegația a vizitat următoarele instituții:

Instituții de poliție:

- Comisariatele de poliție ale sectoarelor Centru, Buiucani, Râșcani și Ciocana, Chișinău
- IDP (Izolatoarele de detenție preventivă) ale inspectoratului de poliție, Chișinău
- IDP ale Centrului pentru combaterea crimelor economice și corupției, Chișinău
- IDP și comisariatele din Briceni, Bălți, Sângerei, Soroca, Telenești

Instituții penitenciare:

- Închisoarea nr.3, Chișinău
- Coloniile nr.4 și nr.15, Cricova
- Spitalul penitenciar, Pruncul
- Colonia de reeducare pentru minori, Lipcani
- Cartierul condamnaților pe viață, cartierul de izolare și viitorul spital pentru deținuții bolnavi de tuberculoză de la închisoarea nr.17, Rezina

C. CONSULTAȚIILE EFECTUATE DE CĂTRE DELEGAȚIE

4. Delegația a avut convorbiri fructuoase cu autoritățile naționale competente în domeniile de care este interesat CPT și, în particular, cu Victoria Iftodi, Ministrul Justiției, Vladimir Botnaru, prim-vice-ministru al Afacerilor Interne și Gheorghe Țurcanu, prim-vice-ministru al Sănătății. Delegația, de asemenea, a avut o întâlnire cu Procurorul General Valeriu Balaban și colaboratorii serviciului respectiv în cadrul căreia s-a făcut un schimb de opinii foarte deschis și eficient. Au avut loc întrevederi și cu reprezentanții Misiunii OSCE în Moldova, ai Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați. În plus, delegația s-a întâlnit cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și cu avocați.

Lista autorităților naționale, a altor instanțe, organizații internaționale și neguvernamentale cu care delegația s-a întâlnit este inclusă în Anexa II a prezentului raport.

D. COOPERAREA DINTRE CPT ȘI AUTORITĂȚILE MOLDOVENEȘTI

5. În general, în timpul vizitei delegația a beneficiat de o cooperare bună, adesea chiar foarte bună, aproape în toate instituțiile vizitate. CPT ține să mulțumească autorităților naționale, precum și persoanelor responsabile, personalului din instituțiile vizitate.

Mulțumirile sunt adresate, în special, dlui Eugen BELINSCHI, responsabil pentru Relațiile Externe în cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare, precum și altor persoane de contact, desemnate de către autorități, pentru asistența eficientă și disponibilitatea lor pe tot parcursul vizitei.

6. Cu toate acestea, în două instituții de poliție pe care le-a vizitat, delegația s-a confruntat cu acțiuni inadecvate ce pot fi considerate o încălcare a principiului de cooperare, prevăzut de art. 3 al Convenției. La Comisariatul de poliție al sectorului Ciocana din Chișinău, polițistul de sector a avertizat persoanele private de libertate, înainte de a le scoate din celulă, „să nu spună comisiei totul”. La IDP din Bălți un funcționar al poliției a încercat să împiedice o persoană deținută, care avea leziuni (paragraful 15) să se întâlnească cu membrii delegației, sub pretextul unor activități urgente legate de anchetă.

CPT recomandă autorităților moldovenești să reamintească personalului poliției obligațiile Republicii Moldova în baza Convenției și să urmărească permanent ca acesta să nu recurgă la acțiuni de genul celor descrise mai sus.

1. Trebuie constatat că la începutul vizitei au fost necesare aproape două zile pentru a obține lista comisariatelor de poliție din alte localități decât capitala. *CPT ține să atragă atenția autorităților competente ale Ministerului Afacerilor Interne că, în conformitate cu art. 8 paragraf 2 alineat b al Convenției „o Parte trebuie să furnizeze Comitetului [...] toate informațiile cu privire la locurile în care se află persoane private de libertate”.*

2. În ceea ce privește cooperarea în vederea ameliorării situației, în conformitate cu recomandările CPT, Comitetul remarcă unele semne pozitive și încurajatoare de evoluție, de exemplu: fenomenul maltratării de către poliție este mai puțin prezent decât în trecut, se atestă dorința de a schimba mentalitatea poliției în ceea ce privește maltratarea, de a efectua reforme legislative pentru a garanta excluderea unui asemenea tratament. Cu toate acestea, vizita din 2004 a arătat că sub multe aspecte (de exemplu, condițiile de detenție în instituțiile Ministerului Afacerilor Interne sau în instituțiile penitenciare) este necesară implementarea unor recomandări pe termen lung.

Luând în considerație art. 3 al Convenției, CPT speră ca autoritățile moldovenești să depună de acum încolo toate eforturile necesare pentru a aplica în practică ansamblul de recomandări conținute și/sau reiterate în acest raport.

II. CONSTATĂRILE DIN TIMPUL VIZITEI ȘI MĂSURILE PRECONIZATE

A. PRIVAȚIUNEA DE LIBERTATE DE CĂTRE SERVICIILE DE POLIȚIE

1. Observații preliminare

9. În anul 2003 a intrat în vigoare noul Cod penal și noul Cod de procedură penală, care timp de mai mulți ani s-au aflat în proces de elaborare. Actualmente, serviciile de poliție pot, din proprie inițiativă, să priveze de libertate persoanele bănuite de comiterea unei infracțiuni penale, pe o durată de maximum 72 de ore (art.11) (4) al Codului de procedură penală). Înainte de expirarea acestui termen, persoana privată de libertate trebuie fie pusă în libertate, fie plasată în detenție preventivă. Plasarea în detenție preventivă este pronunțată de către judecătorul de instrucție², la cererea Procuraturii și după audierea persoanei vizate. Conform art. 186 (2), durata detenției preventive a unei persoane acuzate înainte de judecată poate fi de maximum 30 de zile, cu posibilitatea de prelungire pentru o perioadă maximă³ de 6-12 luni, în funcție de durata pedepsei.

Judecând după informațiile colectate, se pare că persoanele plasate în detenție preventivă nu se întâlnesc cu judecătorul de instrucție decât cu ocazia primei plasări în detenție preventivă și că ele nu mai sunt prezente la prelungirile judiciare ale acesteia. CPT este de părere că termenul de plasare în detenție preventivă a unei persoane trebuie să fie prelungit doar după ce decizia a fost prezentată judecătorului competent. Acest fapt este cu atât mai important cu cât în Moldova persoanele reținute rămân adesea deținute în instituțiile de poliție.

CPT recomandă autorităților moldovenești să întreprindă măsurile necesare în această privință.

10. CPT remarcă, de asemenea, că în caz de flagrant delict (art. 513 și următoarele articole ale Codului sus-menționat), autorul infracțiunii poate fi deținut până la audierea cazului, fără intervenție judiciară, exclusiv la ordinul procurorului care, după 72 de ore,

² Judecătorul de instrucție este o instituție nouă, creată în baza Codului de procedură penală. Pe lângă faptul că acesta controlează sau ia parte la activitățile de anchetă, judecătorul de instrucție decide asupra măsurilor de privațiune de libertate în timpul fazei de urmărire penală. Judecătorii de instrucție și-au început activitatea în luna ianuarie 2004.

³ În cazul în care, până la expirarea termenului de 72 de ore, poliția nu dispune de probe suficiente, însă există indicii suficiente pentru a motiva interogatoriile suplimentare în scopul punerii suspectului sub acuzație, poate fi adresată judecătorului de instrucție o cerere de plasare în detenție preventivă pentru zece zile (art. 307 al Codului de procedură penală). Dacă și după expirarea perioadei de zece zile nu există elemente suficiente pentru a pune persoana sub acuzație, atunci aceasta trebuie să fie eliberată, (termen care poate fi prelungit în conformitate cu art. 186(2).)

este abilitat să pronunțe sentința de plasare a acestuia în detenție preventivă.

CPT vrea să știe dacă autoritățile moldovenești intenționează să încredințeze pe viitor autorității judiciare decizia de plasare în detenție preventivă, după 72 de ore, a autorilor descoperiți în flagrant delict.

11. După cum s-a menționat deja în raportul cu privire la vizita din 2001, persoanele plasate în detenție preventivă trebuie să fie încarcerate în instituțiile subordonate Ministerului Justiției (în „izolatoarele de urmărire penală”). Cu toate acestea, în scopul anchetei penale⁴, persoanele reținute pot fi deținute în continuare în IDP ale Ministerului Afacerilor Interne sau pot fi transferate din nou în acestea.

Din observațiile delegației CPT reiese că în anul 2004 practica de detenție a acuzaților în IDP pentru perioade îndelungate – uneori luni întregi – continuă să fie larg răspândită. Or, vizita a confirmat că IDP ale Ministerului Afacerilor Interne nu vor putea oferi vreodată condiții de detenție adecvate persoanelor plasate în detenție preventivă pentru perioade îndelungate.

Comitetul constată că proiectul de transfer integral al responsabilității pentru acuzați Ministerului Justiției era permanent în discuție și se ciocnea de reticența Ministerului Afacerilor Interne. Cu toate acestea, Procuratura Generală a elaborat un proiect de lege cu privire la crearea, în cadrul sistemului penitenciar și sub răspunderea Ministerului Justiției, a izolatoarelor de detenție preventivă pentru acuzați. **CPT speră foarte mult că proiectul de lege va fi adoptat.**

12. În raportul său cu privire la vizita din 2001 (paragrafele 17-19) CPT a abordat în detalii cadrul juridic al privațiunii de libertate în baza Codului cu privire la contravențiile administrative și a proiectului revizuit al acestuia. În 2004, situația nu evoluase deoarece proiectul nu a fost aprobat. Constatările făcute în timpul acestei vizite constituie o sursă importantă de îngrijorare pentru CPT, persoanele deținute în baza prevederilor acestui Cod fiind cel mai puțin protejate, anume în ceea ce privește garanțiile fundamentale împotriva relelor tratamente (comparați paragraful 35 de mai jos).

CPT face apel către autoritățile moldovenești să ducă la bun sfârșit, în cel mai scurt timp posibil, reforma Codului cu privire la contravențiile administrative, incluzând în acesta recomandările ce urmează privind garanțiile fundamentale împotriva relelor tratamente și ținând cont de expertizele în materie ale Consiliului European.

13. În raportul sus-menționat (paragraful 20), CPT a recomandat, de asemenea, să se urmărească permanent ca poliția să nu mai aplice reținerile și arestările administrative pentru a deține și interoga persoanele bănuite de infracțiunile prevăzute în Codul Penal, fără ca acestea să beneficieze de garanțiile inerente procedurii penale. A fost concludentă constatarea că în 2004 această practică încă mai continua: multor persoane întâlnite în

⁴ În cazul în care nu există izolatoare de urmărire penală – în instituția teritorială relevantă

instituțiile de poliție vizitate le-a fost modificat statutul din „administrativ” în penal pentru că au fost bănuite de comiterea unei infracțiuni totalmente diferită de cea pentru care fuseseră reținute inițial de către poliție. Este important să se pună capăt acestei practici. **CPT recomandă autorităților moldovenești să reamintească poliției, prin intermediul unor instrucțiuni ferme, că detenția și interogările persoanelor bănuite de o infracțiune penală trebuie să se efectueze respectând strict dispozițiile Codului de procedură penală. CPT le recomandă, de asemenea, să asigure un control strict al aplicării în practică a acestor exigențe.**

2. Tortura și alte forme de rele tratamente

14. Situația, relatată în rapoartele despre vizitele periodice în Republica Moldova în 1998 și 2001, cu privire la relele tratamente fizice aplicate intenționat/tortura persoanelor private de libertate de către poliție era extrem de gravă.

Constatările făcute în 2004 au arătat o evoluție pozitivă, încurajatoare în acest domeniu. Într-adevăr, atât întrevederile cu persoanele private de libertate, cât și alte informații colectate de către delegația CPT ne permit să credem că fenomenul relexor tratamente este mai puțin răspândit decât în trecut.

15. Însă problema este departe de a fi soluționată. Într-adevăr, numeroase mărturisiri au fost obținute de la persoanele private de libertate de către poliție, menționându-se că în acest scop au fost aplicate lovituri cu pumnii, cu picioarele sau cu diferite obiecte (cum ar fi bastoanele, bâtele de baseball sau buteliile de plastic împlute cu apă); în unele cazuri, s-a aflat că persoanele erau suspendate de o bară metalică, cu mâinile și picioarele încâtușate, capul în jos (tratament interzis, cunoscut sub denumirea de „rândunica”) sau sufocate prin aplicarea persoanei respective a unei măști de gaz, astfel blocându-se pătrunderea aerului (tratament interzis, cunoscut sub denumirea de „elefantul”) sau lovite peste tălpile picioarelor.

Afirmațiile erau obținute atât de la persoanele bănuite de infracțiuni penale, cât și de la cele condamnate pentru infracțiuni administrative. Acestea vizau, în special, perioadele interogatoriilor efectuate cu scopul de a obține mărturii, unele se refereau, de asemenea, la momentul reținerii. Spre exemplu, vom menționa următoarele cazuri cu care ne-am confruntat în timpul vizitei:

- o persoană bănuită de o infracțiune penală, pe care am întâlnit-o la IDP din Bălți, a mărturisit că aproximativ cu o săptămână înainte de vizita delegației, în timpul unui interogatoriu, a fost lovită peste cap cu niște chei de metal și palmuită peste gură de către un membru operativ de poliție. În urma examinării efectuate de către un medic din delegație, s-a constatat că persoana avea o inflamație la buza inferioară în partea dreaptă și o rană parieto-temporală stângă, cu o lungime de aproximativ 4 cm, care se cicatriza, fapt ce a confirmat spusele acesteia. Trebuie de menționat că au fost făcute încercări de a împiedica delegația să se întâlnească cu această persoană (comparați paragraful 6);

- un bărbat, aflat în arest administrativ, pe care l-am întâlnit la Comisariatul de poliție din Briceni, a afirmat că aproximativ cu o săptămână înainte, în unul din birourile din clădire fusese lovit cu pumnii în regiunea rinichilor și în coaste și cu bâta peste picioare. În urma examinării efectuate de către un medic al delegației, s-a constatat o hipersensibilitate la palparea arcului posterior al ultimelor trei coaste din dreapta, fapt care a confirmat spusele acestuia;
- o persoană, pe care am întâlnit-o la Comisariatul de poliție din Soroca, a afirmat că fiind reținută pentru conducerea automobilului în stare de ebrietate, aceasta se întâmpla cu câteva ore înainte de vizita delegației, ea a fost lovită de mai multe ori cu pumnii de către trei polițiști, în clădirea comisariatului. În urma examinării efectuate de către un medic, membru al delegației, s-a constatat că persoana avea: o inflamație mare de aproape 4 cm la buza superioară, cu o rană la mijloc de 5 mm deschisă, sângerândă; o rană la pleopa superioară stângă de aproximativ 8 mm de asemenea hemoragică; sângerarea nării drepte, două zgârieturi rotunde cu un diametru de circa 1,5 cm, la nivelul cotului drept, fapt care a confirmat spusele persoanei. Trebuie de remarcat că nici în registrele relevante, nici în dosarul persoanei nu era menționată vreo rană, ceea ce sugera că asupra persoanei a fost aplicată forța.

16. Un caz deosebit care trebuie menționat este cel al unei persoane deținute, pe care am întâlnit-o la 23 septembrie 2004 la IDP din Bălți. Reținută la începutul lunii septembrie 2004, a fost pusă sub arest preventiv la IDP din Chișinău. Ea a afirmat că în timpul investigațiilor efectuate de poliție în legătură cu unele infracțiuni penale, în clădirea Inspectoratului General de Poliție a fost lovită cu palmele peste urechi de către polițiști în haine civile, asfixiată prin aplicarea unei măști de gaz pe cap, supusă tratamentului „rândunica” și lovită peste tălpile picioarelor.

Această persoană a mai afirmat că, ulterior, a fost ascunsă într-un comisariat al poliției de sector din capitală pentru ca să nu poată fi văzută de către avocatul său. Nici vorbă de accesul la un medic în această perioadă. Trebuie de adăugat că avocatul persoanei respective, cu care delegația s-a întâlnit, de asemenea a declarat că poliția a refuzat să-i ofere orice informații cu privire la locul unde se găsea aceasta și că nu a putut să o vadă decât după mai multe zile de demersuri repetate, adresate procurorilor și magistraților competenți și cu ajutorul unei organizații neguvernamentale. Delegația a stabilit că această persoană a fost primită la IDP din Bălți decât pe 21 septembrie (în timp ce registrele IDP din Chișinău indică precum că persoana a fost transferată la Bălți pe 19 septembrie) și că în realitate ea a fost înregistrată la Comisariatul de poliție din Râșcani la 19 septembrie, ora 14:20, deși, registrele nu indicau data și ora când aceasta a plecat de la comisariat (se menționa doar numele și numărul persoanelor imputernicite de a o transfera la Bălți). Poliția nu a putut oferi nici o explicație credibilă a acestor fapte.

La întâlnirile delegației cu membrii Procuraturii municipiului Chișinău în legătură cu acest caz s-a confirmat că, în perioada de detenție administrativă, au fost efectuate activități operaționale de investigare, cu acordul judecătorului, și că cererea înaintată de către avocat la 17 septembrie de a se efectua un examen medico-legal al persoanei nu a primit răspuns decât la 24 septembrie. Cu toate acestea, examenul medical nu a fost

efectuat pe motiv că „termenul arestării expirase și persoana fusese eliberată”, în timp ce ea continua să fie deținută la IDP din Bălți.

După părerea CPT, acest caz ridică probleme în legătură cu modul în care a fost tratată persoana, relevă o funcționare inadecvată și deficiențe inacceptabile la diferite niveluri în activitatea autorităților responsabile de persoanele private de libertate.

17. Autoritățile moldovenești trebuie să acorde prioritate și să manifeste consecvență în excluderea relexor tratamentelor fizice. Adoptarea în 2003 a Codului de etică al poliției constituie o măsură semnificativă. Este important ca principiile acestui cod să-și găsească o aplicare concretă în activitatea de zi cu zi.

În acest sens, CPT consideră că principiul 34 al Codului, conform căruia „poliția nu va aplica, nu va încuraja și nu va tolera în nici un caz actele de tortură, de tratament sau de pedeapsă inumană sau degradantă”, trebuie armonizat cu o procedură clară de semnalare a acestor acte în cadrul organelor de poliție, însoțită de măsuri de protecție a colegului sau colegilor care au dat alarma. Acest fapt va contribui la succesul eforturilor depuse actualmente de către autoritățile moldovenești pentru a schimba mentalitatea în cadrul organelor de poliție cu privire la maltratare. **CPT recomandă autorităților moldovenești să întreprindă măsurile necesare în acest sens.**

18. Pentru a instaura o cultură/etică, conform căreia polițiștii ar respinge categoric aplicarea relexor tratamente, sunt necesare acțiuni concrete în domeniul formării profesionale. CPT a insistat mult, în cele două rapoarte privind vizitele precedente, asupra acestei probleme. Codul de etică sus-menționat stabilește ca acțiune prioritară formarea profesională și continuă a organelor de poliție și scoate în evidență criteriile importante legate de recrutare (în special, abilitățile de comunicare). CPT ar dori să fie informat despre măsurile concrete luate cu scopul de a asigura ca recrutarea și formarea profesională să respecte criteriile, stabilite în Codul de etică al poliției din 2003.

19. Judecând după observațiile delegației, s-ar părea că pentru instaurarea unei asemenea culturi este necesar să se reflecteze asupra condițiilor de muncă ale personalului poliției. Într-adevăr, membrii personalului nu erau întotdeauna remunerați în termenul stabilit și mulți dintre ei nu dispuneau cel puțin de mijloacele de bază pentru a-și îndeplini misiunea. Aceste condiții, precum și alți factori cum ar fi epuizarea și lipsa de motivație profesională, agravați de un sentiment de izolare, favorizează abuzul. CPT dorește să obțină comentariile autorităților moldovenești asupra acestui fapt.

20. După întrevederile avute la Direcția Securitate Internă a Ministerului Afacerilor Interne, care este abilitată cu controlul organelor de poliție, putem constata că unele cazuri de maltratare au de asemenea legătură cu corupția și extorcarea. Actualmente, se duce o luptă aprigă împotriva acestor fenomene (a se vedea în acest sens principiul de bază 37 al Codului de etică al poliției⁵).

⁵ „Angajații poliției trebuie să se opună oricăror forme de corupție, fie că este vorba de ei înșiși sau de colegii lor. În acest scop, ei trebuie să beneficieze de susținere atunci când aduc la cunoștința superiorilor lor sau a altor organe competente cazuri de corupție în cadrul organelor de poliție”.

21. CPT ține să sublinieze o dată în plus, că unul din mijloacele cele mai eficiente de prevenire a relexelor tratamente constă în examinarea minuțioasă de către autoritățile competente a tuturor informațiilor cu privire la relexele tratamente, ce le-au fost aduse la cunoștință, fie că aceste informații sunt obținute sub formă de plângere oficială sau nu.

Cazul relatat în paragraful 16 este un exemplu vădit de neaplicare a măsurilor necesare. Alte cazuri examinate la Procuratura din Chișinău arată că, și în cazurile în care persoana deținută făcea reclamație oficială, cerând să fie supusă expertizei medico-legale, uneori în baza documentelor medicale, autoritățile competente nu luau nici o măsură în acest sens (mai mult decât atât, procurorul vizat ezita să solicite explicații în scris de la polițiștii în cauză).

CPT recomandă procurorilor sau judecătorilor ca de fiecare dată când o persoană privată de libertate se prezintă în fața lor, afirmând că a fost maltrată, să noteze în scris afirmațiile, să solicite imediat un examen medico-legal și să ia măsurile necesare pentru ca în baza afirmațiilor să fie intentată o anchetă adecvată. O astfel de abordare trebuie urmată, indiferent dacă persoana care a raportat are sau nu răni exterioare vizibile. Mai mult decât atât, chiar și în lipsa unei plângeri, odată ce există un motiv de a crede că o persoană privată de libertate a putut fi victima unei maltratări, trebuie să se solicite un examen medico-legal.

CPT menționează că Procuratura Generală a elaborat un proiect de lege, al cărui scop este să le asigure suspectilor și persoanelor acuzate, precum și avocaților lor, dreptul de acces la un expert medico-legal pentru a fi examinați. CPT salută această inițiativă și **recomandă autorităților moldovenești să acorde prioritate adoptării acestui proiect, fiind necesar ca dispozițiile acestuia să se răsfrângă asupra tuturor persoanelor private de libertate de către poliție, oricare ar fi motivul juridic al privațiunii.**

22. Informațiile colectate la Direcția Securitate Internă, precum și la Procuratura municipiului Chișinău ne fac să ne punem întrebări referitoare la modul în care procurorii desfășoară anchetele în cazurile de maltratare. Pentru a fi eficiente, asemenea anchete trebuie desfășurate în mod *temeinic*, adică trebuie să permită de a determina dacă aplicarea forței sau a altor metode utilizate era sau nu justificată în circumstanțele respective și de a identifica, iar în caz de necesitate a sancționa, persoanele vizate; este necesar să se întreprindă toate măsurile rezonabile pentru a aduna probele ce țin de faptele în cauză, inclusiv pentru a identifica și interoga persoanele considerate victime, suspectii și martorii oculari (de exemplu, polițiști de serviciu sau alți deținuți), a găsi instrumentele care au putut fi utilizate la aplicarea relexelor tratamente și pentru a aduna probele medico-legale. De asemenea, anchetele trebuie să fie desfășurate *complet, rapid* și cu o *grijă rezonabilă*.

CPT recomandă ca aceste principii de bază să fie reamintite procurorilor în mod clar și într-o formă adecvată.

23. În pofida recomandărilor repetate ale Comitetului și a asigurărilor oferite de către autoritățile moldovenești, continuă practica frecventă de transferare a deținuților

din instituțiile Ministerului Justiției în secțiile de poliție pentru perioade îndelungate (de exemplu, un deținut, după ce petrecuse din iunie până în iulie 2004 32 de zile la IDP, a fost transferat din nou la secție, de trei ori pentru câte o săptămână, dintr-o instituție penitenciară; altul, după ce petrecuse 46 de zile la rând în IDP, a fost transferat din nou la secție, de 8 ori). *CPT solicită autorităților moldovenești ca retransferarea deținuților în secțiile de poliție să fie posibilă doar în cazurile în care aceasta este absolut inevitabil și în baza deciziei procurorului sau a judecătorului competent.*

24. S-au făcut afirmații precum că și personalul de supraveghere din IDP-urile vizitate aplica relele tratamente. La IDP din Sângerei, câteva femei deținute au afirmat că, dacă nu executau destul de repede instrucțiunile, erau lovite cu picioarele sau cu cheile peste cap de către un gardian; la Chișinău și Telenești au fost înregistrate plângeri privind utilizarea limbajului abuziv.

CPT recomandă să i se reamintească ferm personalului de supraveghere al IDP din Sângerei, Chișinău și Telenești că nu va fi tolerată nici o formă de rele tratamente și că abuzurile vor fi sever sancționate.

3. Garanții fundamentale împotriva tratamentului degradant

a. informarea unei rude sau a unei persoane terțe

25. Conform art. 64 (12) al Codului de procedură penală, suspectul are dreptul de a informa imediat și nu mai târziu de șase ore, prin intermediul organului de urmărire penală, rudele sale sau o altă persoană despre locul în care se află. Art.173 (1) precizează că responsabilul care a întocmit procesul-verbal de reținere trebuie să ofere persoanei reținute ca fiind suspectată de comiterea unei infracțiuni penale, imediat și nu mai târziu de șase ore, posibilitatea de a informa una din rudele sale sau o altă persoană despre locul unde este deținută, sau să informeze el însuși persoanele menționate.

CPT constată cu satisfacție că acum Codul de procedură penală prevede dreptul persoanelor suspectate de o infracțiune penală de a informa o rudă sau o persoană terță, la alegerea lor, despre faptul că au fost reținute. Cu toate acestea, delegația a constatat că acest drept nu este încă pe deplin respectat.

Multe persoane deținute în instituțiile Ministerului Afacerilor Interne s-au plâns că această posibilitate nu le-a fost oferită deloc, sau că le-a fost oferită doar în momentul audierii judecătorești pentru punerea în detenție. CPT a observat, de asemenea, că în numeroase formulare-tip ale procesului-verbal de reținere, rubrica în care ar trebui să fie introdusă această informație era goală, sau că uneori erau utilizate formulare vechi neactualizate (comparați paragraful 33 de mai jos). **CPT recomandă luarea măsurilor necesare în scopul aplicării stricte în practică a art. 64 (12) și art. 173 (1) ale Codului de procedură penală.**

26. În raportul său cu privire la vizita efectuată în 2001, CPT a recunoscut că în cazuri excepționale, în interesul anchetei penale, poate fi necesar de a întârzia exercitarea acestui

drept pentru o perioadă foarte scurtă. Comitetul a subliniat că o perioadă maximă de 48 de ore ar constitui un echilibru între exigențele anchetei și interesele persoanei deținute și a recomandat în acest sens modificarea proiectului Codului de procedură penală. Art.173 (4) al Codului, așa cum a fost adoptat, prevede că, în circumstanțe excepționale, cu consimțământul judecătorului de instrucție, pentru a păstra confidențialitatea fazei următoare a anchetei penale, o persoană poate informa rudele sau persoanele terțe despre detenția sa, într-un termen nu mai mare de 72 de ore. Acesta este un pas spre aplicarea în practică a recomandărilor CPT; totuși, Comitetul consideră că nu este justificată ținerea în secret a locului unde se află o persoană de familia sau rudele sale pe toată perioada în care poliția o poate priva de libertate din proprie inițiativă.

CPT recomandă din nou modificarea Codului de procedură penală pentru a reduce și mai mult termenul în care informarea unei rude poate fi întârziată, precum și definirea mai exactă a noțiunii de „circumstanțe excepționale”.

27. CPT menționează, de asemenea, că art. 173 (2) prevede că dacă persoana reținută este cetățean al unui alt stat, ambasada sau consulatul statului respectiv trebuie să fie informat(ă) despre reținerea acesteia. CPT consideră că o asemenea informare nu este obligatorie. Exercitarea dreptului recunoscut unei persoane străine, care a fost privată de libertate, de a informa o ambasadă sau un consulat trebuie să fie lăsată la discreția persoanei respective. **CPT recomandă de a modifica în acest sens Codul de procedură penală.**

b. accesul la un avocat

28. Art. 68 al CPP prevede dreptul la apărare al unei persoane suspectate de o infracțiune penală. Ea are dreptul de a beneficia, în deplină confidențialitate, de accesul la un avocat înainte de începerea primului său interogatoriu de confruntare în calitate de suspect. Din momentul în care i-a fost comunicat actul de notificare a sa în calitate de suspect, persoana vizată are dreptul la asistența unui avocat, inclusiv, în cazul în care persoana are probleme financiare, numit din oficiu.

În plus, persoana are dreptul de a se întâlni cu avocatul în condiții de confidențialitate, fără a se impune vreo limită în ceea ce privește numărul și durata întâlnirilor. La cererea sa, aceasta este în drept să fie audiată în prezența avocatului. În baza art. 66, persoana acuzată dispune de aceleași drepturi.

29. Reforma Codului de procedură penală constituie un progres incontestabil privind această garanție fundamentală, care este accesul la un avocat. Totuși, reforma respectivă urmează a fi perfecționată, accesul la un avocat nefiind întotdeauna garantat de la începutul privațiunii de libertate, adică din momentul în care persoana vizată este privată de către poliție de posibilitatea de a pleca și de a reveni.

Pe de altă parte, s-a dovedit că aplicarea în practică a noilor prevederi ale art. 64 sus-menționat lasă mult de dorit. Delegația a întâlnit doar câteva persoane private de libertate care au putut efectiv să-și exercite dreptul de acces la un avocat, conform legii.

În general, acestea erau persoane întâlnite la IDP al Centrului pentru combaterea crimelor economice și corupției.

Aproape toate celelalte persoane deținute s-au întâlnit pentru prima dată cu un avocat doar în biroul anchetatorului care se ocupa de cazul lor, în momentul audierii lor, și mai mult decât atât, în prezența anchetatorului⁶. Întâlnirile ulterioare cu un avocat aveau loc de asemenea în prezența anchetatorului. Trebuie să menționăm și faptul că puține instituții de poliție dispuneau de încăperi ce ar fi asigurat confidențialitatea în timpul întâlnirilor cu avocații.

30. CPT recomandă autorităților moldovenești să asigure în viitorul cel mai apropiat aplicarea strictă a prevederilor articolelor 64 și 66 ale Codului de procedură penală, care se referă la accesul la un avocat. În plus, este necesar să fie garantată confidențialitatea întâlnirilor unui suspect sau ale unei persoane acuzate cu un avocat.

CPT recomandă, de asemenea, revizuirea prevederilor corespunzătoare ale Codului de procedură penală, astfel încât să fie clar formulat faptul că persoanele reținute în legătură cu o infracțiune penală au dreptul de acces la un avocat din momentul în care sunt private de către poliție de libertatea de a pleca și a reveni (și nu doar înainte de începutul primului interogatoriu de confruntare în calitate de suspect).

31. Întâlnirile delegației cu persoanele deținute și cu avocații ne-au creat tuturor impresia lipsei de încredere în avocații din oficiu. Plângerile pe care le-am auzit vorbesc despre lipsa de interes al acestor avocați față de persoanele private de libertate, dându-le limitându-și contactele cu persoanele respective la strictul necesar. Pe lângă faptul că numirea avocatului din oficiu nu este rentabilă din punct de vedere financiar, mulți avocați erau procurori sau polițiști recalificați, care nu interveneau la momentul necesar ca să nu creeze probleme foștilor colegi. **CPT dorește să obțină comentariile autorităților moldovenești asupra acestui fapt.**

c. accesul la un medic

32. La șase ani după prima vizită a CPT în Republica Moldova, nu s-a observat nici o evoluție în acest sens. Persoanele private de libertate de către poliție nu beneficiază nici până în prezent de dreptul, recunoscut în mod expres, de a fi examinate de către un medic imediat ce sunt private de libertate, în termenele preconizate de către Comitet (a se compara par. 39 al Raportului cu privire la vizita din 2001). **CPT recomandă cu insistență, actualmente, să fie luate măsurile necesare pentru ca dreptul de acces la un medic al persoanelor deținute de către poliție (la alegerea lor), chiar din momentul în care acestea sunt private de libertate, să fie introdus în mod expres în legislația sau regulamentele naționale. Comitetul recomandă, de asemenea, să se precizeze clar în acest context ca toate examenele medicale ale persoanelor private de libertate să fie**

⁶ În această privință trebuie de menționat faptul că Ministerul Afacerilor Interne, la 10 noiembrie 2003, a difuzat instrucțiuni (Dispoziția nr. 30/338) cu privire la dreptul la întreveneri confidențiale cu un avocat; totuși, aceste instrucțiuni vizează exclusiv persoanele deținute preventiv.

efectuate nu în auzul și nu în văzul poliției, cu excepția unor circumstanțe speciale în care medicul solicită acest lucru.

Problema specifică a controlului sanitar al persoanelor deținute în IDP este abordată în paragraful 51.

d. informarea despre drepturi

33. Codul de procedură penală modificat în art. 64 (2) prevede că o persoană suspectată de o infracțiune penală trebuie să fie informată despre drepturile sale în scris, imediat după reținerea sa sau după ce a fost recunoscută ca suspectă, inclusiv despre dreptul său la tăcere și dreptul de a nu face nici o declarație. Aceasta are, de asemenea, dreptul de a obține de la organul de urmărire penală explicații referitoare la drepturile sale⁷. În procesul-verbal de informare privind drepturile și obligațiile unei persoane suspecte din nou se menționează drepturile și obligațiile acesteia. Procesul-verbal urmează a fi prezentat persoanei vizate.

Aplicarea acestor măsuri în practică rămâne a fi un deziderat. În realitate, puține din persoanele deținute pe care le-am întâlnit își cunoșteau toate drepturile și le-a fost prezentată copia formularului de notificare sus-menționat. De asemenea, puține instituții ale Ministerului Afacerilor Interne au încercat să afișeze pe ușile celulelor sau pe culoarul blocului de detenție lista drepturilor sus-menționate.

Mai mult decât atât, s-a dovedit că în unele locuri poliția utiliza o procedură simplificată în cazul persoanelor pe numele cărora s-a emis un ordin de anchetă: fie nu era elaborat nici un proces-verbal de informare cu privire la drepturi, fie era întocmit un proces-verbal pe scurt, fără a fi menționate drepturile.

34. CPT recomandă să fie luate, fără întârziere, toate măsurile necesare pentru a asigura aplicarea strictă de către serviciile de poliție (inclusiv organele de urmărire penală) a prevederilor corespunzătoare ale Codului de procedură penală cu privire la informarea persoanelor private de libertate despre drepturile lor.

e. persoanele deținute în baza Codului de contravenții administrative

35. Situația persoanelor deținute în baza Codului de contravenții administrative este inacceptabilă: în pofida recomandărilor făcute anterior, acestea nu beneficiază de nici una din garanțiile fundamentale împotriva relelor tratamente, prevăzute de către CPT (a se compara paragraful 12).

CPT face apel la autoritățile moldovenești să ia urgent măsurile necesare pentru ca toate persoanele private de libertate în baza Codului de contravenții administrative

⁷ Articolul 66 (2) conține prevederi similare pentru persoana acuzată. Articolul 277 precizează că organul de urmărire penală este obligat să explice care sunt drepturile și obligațiile și să prezinte suspectului sau acuzatului și reprezentanților legali informația despre drepturile și obligațiile lor în formă scrisă, cu semnătura reprezentanților acestor organe.

să aibă, chiar din momentul privării de libertate, dreptul de a informa o rudă sau o persoană terță despre situația lor, dreptul de acces la un avocat, dreptul de acces la un medic. CPT recomandă să se urmărească informarea acestor persoane în mod corespunzător și în scris despre toate drepturile lor.

f. desfășurarea interogatoriilor

36. Până în prezent, autoritățile moldovenești încă nu au pus în aplicare recomandările repetate ale Comitetului de a elabora un cod de desfășurare a interogatoriilor, ale cărui necesitate și urgență au fost demonstrate.

În legătură cu situația constatată încă în 2004, CPT face apela autorității să elaboreze, fără a tergiversa, un cod de desfășurare a interogatoriilor, care să ofere directive practice clare⁸ cu privire la modul în care trebuie să fie desfășurate interogatoriile. Un astfel de cod va oferi o bază solidă și concretă pentru obligațiile generale impuse serviciilor de poliție prin Codul de etică al poliției, în ceea ce privește interogatoriile persoanelor private de libertate.

37. Principiul 42 al Codului de etică al poliției prevede că „interogatoriile vor fi întotdeauna înregistrate”. CPT dorește să știe dacă această prevedere implică pe viitor înregistrarea electronică (audio sau video) a interogatoriilor.

g. registrele de detenție

38. Observațiile făcute de către delegație în cadrul vizitei din 2004 cu privire la consemnarea privării de libertate de către poliție sunt îngrijorătoare. O dată în plus și, în ciuda recomandărilor anterioare urgente ale Comitetului, delegația a observat că în repetate rânduri înregistrările cu privire la momentul exact al reținerii, plasării în detenție, transferului sau punerii în libertate erau incomplete, contradictorii sau chiar incorecte. În anumite cazuri, nu a fost consemnat nici chiar faptul că persoanele fuseseră plasate în instituții de detenție.

CPT reamintește că nici o garanție împotriva relelor tratamente nu este atât de esențială precum exigența de a consemna în mod adecvat, fără întârziere, faptul că persoana a fost reținută/plasată în detenție. De asemenea, este de dorit să fie consemnate detaliat toate aspectele referitor la detenție (momentul și motivele reținerii/arestării; momentul sosirii în secțiile de poliție; perioadele și motivele scoaterii din celule/

⁸ Reamintim (a se compara paragraful 43 al raportului cu privire la vizita din 1998) că astfel de directive trebuie, pe lângă interzicerea strictă a tuturor formelor de rele tratamente, să abordeze următoarele aspecte: indicarea sistematică a identității persoanelor prezente în timpul interogatoriului (numele și/sau rolul) persoanelor deținute; durata autorizată a interogatoriului, perioada de pauză între interogatorii; dacă persoanele deținute poate să i se ceară să stea în picioare în timpul interogatoriilor; interogatoriile persoanelor aflate sub influența drogurilor, alcoolului sau medicamentelor sau într-o stare de șoc recent; consemnarea sistematică a începutului și a sfârșitului audierilor, precum și a identității oricărei persoane prezente în timpul interogatoriului; consemnarea oricărei cereri formulate de către persoană în timpul interogatoriului.

încăperi; perioadele interogatoriilor; momentul în care persoana a fost informată despre drepturile sale; semne de răni, tulburări mentale etc.; contactele cu/vizitele unei rude, ale unui avocat, medic sau autoritate consulară; orele meselor; momentul și locul eliberării sau plasării în detenție provizorie, sau transferului etc.).

CPT recomandă autorităților moldovenești să ofere fără întârziere serviciilor de poliție instrucțiuni concrete de a se conforma acestor exigențe, în caz contrar vor fi supuse sancțiunilor.

h. controlul de către organele independente/procedurile de reclamație

39. În paragraful 44 al raportului său cu privire la vizita din 2001, CPT a încurajat insistent procurorii să facă vizite sistematice și inopinate în celulele de detenție și să se întâlnească, fără martori, cu persoanele deținute. În 2004, Procurorul General și-a exprimat față de CPT intenția de intensificare a controlului efectuat de procurori privind tratamentul persoanelor deținute de către serviciile de poliție, prin sporirea numărului de vizite inopinate. CPT apreciază acest fapt și **recomandă ca să fie puse la dispoziție mijloacele necesare pentru ca intensificarea controlului de către procurori să se materializeze cât mai curând posibil. Acest control trebuie să includă toate aspectele ce țin de tratamentul persoanelor private de libertate (înregistrarea detenției, informațiile furnizate persoanelor deținute despre drepturile lor și exercitarea eficientă a acestor drepturi, respectarea regulilor cu privire la interogatorii, precum și condițiile materiale de detenție etc.) și să includă întâlniri fără martori cu aceste persoane.**

40. Art. 18 al Legii cu privire la arestarea preventivă, modificată în 2003, garantează persoanelor deținute preventiv accesul confidențial la autoritățile naționale și internaționale abilitate să primească reclamații. Acest fapt constituie un progres real în comparație cu situația anterioară. Cu toate acestea, în prezent trebuie să fie garantat accesul confidențial la autoritățile respective al oricărei persoane deținute în instituțiile serviciilor de poliție, indiferent de motivul pentru care este deținută (suspectată, acuzată, persoană aflată sub arest administrativ). **CPT recomandă luarea măsurilor necesare în acest scop.**

4. Condițiile de detenție

a. instituțiile Ministerului Afacerilor Interne

41. Din 1998, de la prima vizită în Republica Moldova, condițiile de detenție în instituțiile Ministerului Afacerilor Interne au constituit o sursă de îngrijorare pentru CPT.

CPT constată faptul că 32 din cele 39 IDP din țară au fost supuse unei renovări „cosmetice” și în 30 au fost amenajate zone de plimbare. Cu toate acestea, în cadrul vizitei din 2004 nu s-a reușit excluderea preocupărilor Comitetului în acest sens, întrucât majoritatea recomandărilor făcute nu au fost aplicate în practică.

42. Fie că este vorba despre **comisariatele de poliție** sau despre **IDP-urile** vizitate, *condițiile materiale* pot fi supuse acelorași critici ca și în trecut. În celulele de detenție nu pătrundea deloc lumina zilei sau într-o măsură limitată; iluminarea artificială a acestora - cu câteva excepții -, la fel ca și aerisirea erau insuficiente. În nici un loc persoanelor care erau obligate să petreacă noaptea în detenție nu li se aduceau saltele sau pături, nici chiar persoanelor deținute pentru perioade îndelungate. Persoanele din IDP-uri care aveau saltele și pături le obținuseră prin intermediul rudelor. Accesul la toaletele comune, în diferite locuri vizitate (de exemplu, Briceni, Bălți, Soroca, Telenești) era problematic. Persoanele deținute erau duse la toaletă doar o dată, în cel mai bun caz de două ori pe zi. În restul zilei ele erau nevoite să-și facă necesitățile într-o căldare, deseori în fața altor deținuți. O asemenea practică umilitoare nu este acceptabilă. Mai mult decât atât, în unele locuri s-a constatat o aglomerație intolerabilă, în cele mai multe cazuri fiind vorba de deținuții administrativi (de exemplu, la IDP din Telenești, 13 persoane erau înghesuite într-o celulă de 14 m²).

În plus, multe încăperi de detenție din IDP-uri erau umede și reci (de exemplu, la Briceni, Bălți).

43. Situația constatată la Comisariatul de poliție de la Ciocana (a se compara paragraful 52 al raportului cu privire la vizita din 1998) este o ilustrare elocventă a erorilor pe care autoritățile moldovenești continuă să le comită, ajungându-se chiar la agravarea situației. Deși în decembrie 2003 Comisariatul și-a schimbat sediul, condițiile materiale continuau să fie dezastruoase. În cele trei celule de aproximativ 2m² nu pătrundea lumina zilei, și nici nu era prevăzută iluminarea artificială, erau prost aerisite, deteriorate și murdare. Mai mult decât atât, în timpul vizitei o femeie, care își petrecuse noaptea în detenție, a fost plasată în una din aceste celule cu doi deținuți bărbați.

44. Respectarea igienei corporale era imposibilă, deși persoanele puteau fi deținute în comisariatele de poliție și mai mult de 24 de ore. În IDP-uri aceasta era o problemă, cu excepția unor cazuri rare, era imposibil să faci un duș, iar deținuții uneori se spălau cu apă, și cu săpun, aduse de rude.

45. În comisariatele de poliție nu erau prevăzute condițiile necesare nici în ceea ce privește alimentația. În IDP-uri se luau aceleași măsuri ca și cele criticate în 2001 (vezi paragraful 57 al raportului cu privire la această vizită), în general, trei mese modeste pe zi, la care se servea: dimineața un ceai și o felie de pâine, la amiază un terci din cereale și seara ceai sau apă caldă. Uneori se oferea doar o masă pe zi. Din fericire, regulile cu privire la colete au fost modificate, devenind mai puțin stricte, ceea ce permitea persoanelor deținute, care aveau rude, să completeze cât de cât acest meniu zilnic sărăcăcios.

Pe lângă cele descrise, cu puține excepții, cum ar fi cazul IDP din Bălți și Chișinău, nu era prevăzut nimic pentru alimentarea persoanelor deținute în baza Codului de contravenții administrative. În acest sens, persoanele depindeau foarte mult de mila codeținuților sau de bunătatea personalului care permitea rudelor să le aducă de mâncare. Această situație inacceptabilă nu poate lăsa Comitetul indiferent, cu atât mai mult cu cât,

conform informațiilor colectate, această categorie de persoane deținute trebuie să achite o taxă pentru găzduire.

Singurul aspect pozitiv în acest tablou sumbru a fost că acum persoanele deținute aveau acces la apă potabilă.

46. Pentru IDP-uri plimbarea la aer liber este o problemă. Dintre instituțiile vizitate, doar cele din Briceni, Chișinău și Bălți dispuneau de un spațiu amenajat în acest scop; în prezent se amenajează o zonă de plimbare la Soroca. În plus, informațiile colectate de către delegație arată că persoanele deținute în IDP-urile dotate cu curți pentru plimbare erau departe de a avea acces la acestea, cel puțin o oră pe zi. Mai mult decât atât, deținuții administrativi nu erau autorizați să intre în curțile pentru plimbare. Unica posibilitate de a-și părăsi celula era să accepte să facă lucrul ce le fusese impus. În caz de refuz, ei rămâneau închiși în celulă 24 de ore din 24.

47. În concluzie, dacă în comisariatele de poliție condițiile materiale de detenție rămân problematice, în IDP-uri ele sunt dezastruoase, fiind aplicat în continuare un tratament inuman sau degradant persoanelor deținute, la mai multe capitole.

CPT și-a exprimat deja dorința ca persoanele sub acuzație să nu mai fie plasate în IDP-uri. În ceea ce privește alte categorii de persoane private de libertate, trebuie elaborat un caiet de sarcini, care să conțină norme concrete ce țin de detenție, bazate pe caracteristicile menționate de către Comitet în paragraful 47 al raportului său cu privire la vizita din 2001.

48. În contextul dat, trebuie fără întârziere să fie întreprinse măsurile de rigoare. Aplicarea acestora, indispensabilă pentru a asigura necesitățile fundamentale și respectarea demnității persoanelor deținute, nu mai poate, după 6 ani de la prima vizită, să fie tergiversată din motive financiare. **CPT recomandă, în consecință, următoarele măsuri imediate, și anume:**

- **pentru comisariatele de poliție:**
  - să fie rezervate spații pentru detenziile de scurtă durată, care nu depășesc 24 de ore;
  - să asigure iluminarea artificială și aerisirea adecvată a celulelor;
  - să pună la dispoziția persoanelor obligate să-și petreacă noaptea în celulă câte o saltea și o pătură curată.
- **pentru izolatoarele de detenție preventivă:**
  - să asigure ca toate persoanele deținute în IDP-uri – indiferent de statutul lor juridic – să aibă câte o saltea și o pătură curată;
  - să asigure aerisirea, iluminarea naturală și artificială și, în caz de necesitate, încălzirea adecvată a celulelor;
  - să ofere persoanelor deținute mijloacele necesare pentru respectarea igienei corporale, fiind puse la dispoziția acestora produsele de bază necesare. Aceasta înseamnă, de asemenea, că persoanele respective trebuie să aibă posibilitatea de a face un duș cu apă caldă, cel puțin o dată pe săptămână;

- să asigure, fără întârziere, ca persoanele deținute în IDP-uri pentru perioade îndelungate (24 de ore sau mai mult) – indiferent de statutul lor juridic – să beneficieze zilnic de cel puțin o oră de plimbare la aer liber.

pentru comisariatele de poliție și IDP-uri:

- să asigure ca orice persoană deținută – indiferent de statutul său juridic – să aibă posibilitatea de a mânca la orele recomandate, inclusiv să aibă o masă completă cel puțin o dată pe zi. Măsurile întreprinse în cadrul IDP-urilor trebuie să garanteze ca persoanele deținute pentru perioade îndelungate să beneficieze dimineața, la amiază și seara de o alimentație în cantități suficiente;
- să dea imediat instrucțiuni clare și ferme personalului de supraveghere pentru ca deținuții plasați în celule în care nu sunt veceuri, la cererea lor, să fie scoși la veceu în timpul zilei, fără întârziere;
- să asigure în orice circumstanță respectarea strictă a regulilor de separare a bărbaților și femeilor, precum și a persoanelor majore și a celor minore.

49. În același timp, CPT ar vrea să primească informații cu privire la practica observată de a le cere persoanelor condamnate la pedepse administrative să achite o taxă pentru găzduire și cu privire la modul de utilizare a sumelor astfel colectate.

50. Delegația CPT a auzit plângeri repetate din partea persoanelor deținute preventiv și a condamnaților administrativi cu privire la interdicția aplicată în IDP *de a primi vizite sau de a coresponda*.

CPT reamintește (a se compara paragraful 61 al raportului cu privire la vizita din 2001) că, în cazul în care în interesul anchetei este necesară aplicarea anumitor restricții privind vizitarea persoanelor deținute preventiv de către anumiți oameni, acestea trebuie să fie strict limitate în timp și să fie aplicate doar pentru o perioadă cât mai scurtă posibil. În nici un caz nu trebuie să fie interzise vizitele unei persoane deținute de către familia/rudele sale pentru o perioadă îndelungată. Dacă se consideră că există un risc permanent de legături secrete, ar fi mai bine ca vizitele să fie autorizate, însă sub strictă supraveghere. În același mod trebuie să fie abordată și corespondența cu familia/rudele.

CPT reamintește, de asemenea, că nu vede nici o justificare pentru restricțiile contactelor deținuților administrativi cu familia/rudele.

CPT recomandă din nou autorităților moldovenești să revizuiască reglementarea și practica în acest domeniu, în baza principiilor sus-menționate. În plus, Comitetul recomandă să se verifice mai intens aplicarea strictă în IDP-uri a articolului 18 al Legii cu privire la arestarea preventivă, care garantează deținuților dreptul de a coresponda în mod confidențial cu avocatul lor.

51. În ceea ce privește *controlul sanitar al persoanelor deținute în IDP-uri*, acesta era foarte diferit de la o instituție la alta.

Nu peste tot se propuneau examinări sistematice de intrare (la Bălți, spre exemplu), iar în instituțiile unde acestea se efectuau, ele se limitau uneori la un control sumar sau

chiar, ca în cazul IDP din Briceni, se întreba pur și simplu prin fereastra uşii de la celulă dacă cineva avea de făcut vreo cerere mai specială.

În ceea ce priveşte accesul la îngrijirea medicală în timpul detenţiei, acesta depindea de prezenţa permanentă a unui felcer sau a unui alt îngrijitor. Dacă în unele instituţii, cum ar fi IDP-urile din Chişinău și Sângerei, o asemenea prezenţă era asigurată, acest lucru nu era valabil pentru alte IDP, cum ar fi cele din Bălţi și Teleneşti. În aceste instituţii nu exista nici măcar un felcer prin cumul. În acest scop, viceministrul de interne a asigurat delegaţia că pentru 36 din cele 39 de IDP-uri va fi numit, de acum înainte, un felcer.

CPT recomandă din nou autorităţilor moldoveneşti ca toate persoanele din instituţiile de detenţie preventivă, la sosirea lor în IDP, să fie supuse unui examen medical complet și ca să fie asigurată prezenţa permanentă a unui felcer în toate IDP-urile din țară.

b. IDP al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției

52. Centrul, creat în februarie 2002 și aflat în subordinea directă a guvernului, este un organism independent, responsabil de respectarea legislației cu privire la lupta împotriva criminalității fiscale, financiare și economice și a corupției. Izolatorul său de detenție preventivă a fost deschis în august 2003.

53. Condițiile materiale din acest IDP se deosebeau semnificativ de cele din IDP-urile Ministerului Afacerilor Interne. Celulele de aproximativ 14 m² puteau găzdui fiecare maximum 4 persoane, erau bine iluminate natural, iluminarea artificială era satisfăcătoare, și aerisite suficient. Dotate cu veceuri parțial separate și cu un lavoar, acestea aveau paturi cu un așternut complet (saltele, cearșafuri, perne, pături).

În plus, IDP dispunea de o sală de duș acceptabilă, precum și de un spațiu pentru plimbări la care deținuții cu adevărat aveau acces. În sfârșit, a fost amenajată o încăpere pentru întâlnirile cu avocații și vizitele rudelor.

În concluzie, condițiile materiale din acest IDP demonstrează că în Moldova este realmente posibilă asigurarea unor condiții materiale adecvate de detenție.

B. PRIVAȚIUNEA DE LIBERTATE ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE

1. Observații preliminare

54. Delegația a vizitat cinci instituții ce aparțin Ministerului Justiției: închisoarea nr. 3 din Chişinău, coloniile nr. 4 și nr. 15 din Cricova, colonia de reeducare pentru minori din Lipcani și spitalul penitenciar de la Pruncul. Ulterior a fost vizitat cartierul condamnaților pe viață din închisoarea nr. 17, ocazie cu care delegația a examinat situația în cartierul de izolare al acestei instituții.

55. În cea mai mare parte, situația instituțiilor vizitate, afectate de conjunctura

economică din țară, rămânea a fi dificilă, fiind depistate numeroase probleme ce au fost identificate și în timpul vizitelor din 1998 și 2001 ce țin de condițiile materiale și regimurile de detenție.

La toate acestea se mai adaugă problema aglomerației care continuă să fie gravă. Într-adevăr, cu toate că instituțiile vizitate nu funcționează la capacitatea lor maximă, spre exemplu în închisoarea nr. 3 numărul persoanelor încarcerate s-a redus semnificativ în comparație cu cel atestat în cadrul ultimei vizite a Comitetului, ele continuă să fie extrem de aglomerate. De fapt, capacitatea de primire era stabilită în continuare în baza unui raport de 2 m² pentru un deținut, care a fost supus unor critici serioase; în realitate însă acest spațiu era uneori și mai mic.

56. Este clar că nu poate fi vorba despre un progres real fără a soluționa problema suprapopulării. Aceasta este o condiție sine qua non pentru a ajunge la condiții de detenție demne și umane, precum și la reușita conceptului ambițios de reformă a sistemului penitenciar 2004-2013, elaborat de către autoritățile moldovenești⁹.

În raportul său cu privire la vizita din 2001, CPT a solicitat autorităților moldovenești să elaboreze cât mai curând posibil o politică globală și coerentă de luptă împotriva suprapopulării în sistemul penitenciar, ținând cont de principiile și măsurile enunțate în Recomandarea nr. R(99)22 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la suprapopularea închisorilor și creșterea numărului de deținuți. Această politică urmează a fi implementată. **Comitetul ține să-și reitereze cu insistență apelul la acțiune în acest domeniu, la care trebuie în mod obligatoriu să se asocieze serviciile responsabile de aplicarea legilor și autoritățile de urmărire și de judecată. În viitorul foarte apropiat trebuie să se contribuie, prin toate mijloacele adecvate, la punerea efectivă în aplicare a prevederilor corespunzătoare ale noii legislații, intrată în vigoare în 2003, care pot contribui la reducerea populației din închisori, utilizând pe larg multitudinea de măsuri alternative detenției preventive și pedepsei cu închisoarea¹⁰.**

57. Proiectul strategiei de reformă a sistemului penitenciar sus-menționat vizează, printre altele, crearea condițiilor adecvate de detenție și ameliorarea regimului de activitate. CPT salută existența acestui proiect, prin a cărui materializare vor fi implementate numeroase recomandări formulate anterior de către CPT (multe dintre care sunt repetate). În scopul realizării acestui proiect, vor fi necesare eforturi considerabile nu doar din partea Departamentului Instituțiilor Penitenciare, ci și din partea tuturor celorlalte departamente din subordinea ministerelor care pot contribui la aplicarea acestuia în practică (economie și finanțe, sănătate, educație etc.)

⁹ A se compara, de asemenea, concluziile și recomandările formulate de către Grupul de monitorizare al Consiliului Europei pentru reforma sistemului penitenciar în Moldova (GD-Mold(2003)2).

¹⁰ Conform datelor statistice SPACE I 2003, în Moldova erau 10729 de deținuți, ceea ce reprezintă o rată de detenție de 296,5 la 100 000 locuitori.

CPT solicită tuturor autorităților moldovenești care pot participa la implementarea conceptului de reformă a sistemului penitenciar să facă, fără întârziere, tot posibilul pentru materializarea acestuia, în baza remarcilor formulate mai sus.

58. În contextul modernizării sistemului penitenciar, se pare că a venit momentul de a modifica structura de plasare în dormitoare de mare capacitate. Astfel de dormitoare exclud intimitatea în viața cotidiană a deținuților. În plus, există un risc sporit de intimidare și violență în rândul deținuților (a se compara paragraful 65) ceea ce va face extrem de dificil, dacă nu chiar imposibil, controlul din partea personalului. Mai mult, asemenea modalități de cazare nu permit o repartizare adecvată a deținuților, bazată pe o evaluare a riscurilor și necesităților pentru fiecare caz aparte. **CPT dorește să cunoască părerea autorităților moldovenești în acest sens.**

59. În răspunsul la raportul cu privire la vizita efectuată în 2001, autoritățile moldovenești au menționat un proiect al unui nou cod de executare a pedepselor, care ar conține prevederi ce respectă standardele internaționale cu referire la statutul condamnaților și condițiile lor de detenție. În 2004, proiectul se afla în cea de a doua lectură în Parlament. **CPT speră că proiectul va fi adoptat în timpul cel mai apropiat.**

2. Relele tratamente

60. În închisoarea nr. 3 și în colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani delegația nu a auzit plângeri de *maltratare fizică*. Totuși, un fost deținut din colonia susmenționată a susținut că, în ziua în care a fost adus în colonie, de la care trecuse deja câteva luni, a fost lovit cu pumnul și cu picioarele de către gardieni. În colonia nr. 15 și la închisoarea nr. 17 delegației i-au fost făcute câteva plângeri de rele tratamente, în special, de lovituri cu pumnii și cu picioarele a deținuților de către personalul penitenciarului.

Deosebit de alarmantă este situația în colonia nr. 4, unde au fost făcute numeroase plângeri de lovituri cu pumnii, cu picioarele sau cu bâtele, precum și de utilizare a gazelor neutralizante, în special, în timpul plasării în celula disciplinară sau în timpul perchezițiilor inopinate. În plus, mulți deținuți au fost supuși unor acte pe care ei le consideră nejustificate (de exemplu, distrugerea amenajărilor pe care li s-a permis să le facă), atitudini agresive și provocatoare ale personalului, percheziții nocturne repetate în mod arbitrar, fără a fi luate în considerație plângerile pe care aceștia le formulau. Delegația a constatat că atmosfera generală din instituție era încordată. Spiritele erau încă marcate de incidentele din 7 martie 2003¹¹, nu fusese întreprinsă nici o măsură pentru a încerca stabilirea unor relații acceptabile și, drept urmare, a unei atmosfere mai calme. În baza celor constatate, delegația și-a creat o impresie foarte clară că instituția și personalul erau gestionate haotic, simțindu-se lipsa unei dirijări adecvate și a unor directive precise. O asemenea stare de lucruri este foarte propice abuzurilor.

¹¹ Aceste incidente, ce au survenit în urma unei percheziții inopinate, au determinat intervenția forțelor speciale ale Ministerului Justiției și s-au soldat cu decesul unui deținut și cu rănirea mai multor deținuți și a unui membru al direcției. Incidentele respective au determinat Comitetul să solicite o explicație, la care au primit răspunsul autorităților moldovenești.

61. La spitalul penitenciar de la Pruncul, delegația a auzit afirmații conform cărora membrii personalului de supraveghere provocau deținuții, aceste provocări ajungeau la conflicte în care uneori se utiliza excesiv forța și unele mijloace speciale, inclusiv obiecte neautorizate în acest scop, iar ulterior erau aplicate sancțiuni disciplinare. Printre obiectele neautorizate, descrise de autorii afirmațiilor, a fost și un cablu cu lungimea de 1m, cu un mâner la o extremitate. Delegația a descoperit un asemenea cablu în biroul gardienilor.

Plângerile de provocări, urmate de utilizarea excesivă a forței, pe care le-am auzit la Pruncul, vizează și alte instituții penitenciare din țară pe care nu le-am vizitat. În acest sens, delegația a luat cunoștință de ordinul nr. 124 din 25 august 2004 al Departamentului Instituțiilor Penitenciare, în care se constata că în ultimele șase luni numărul cazurilor de aplicare a constrângerilor în instituțiile penitenciare s-a triplat (125 de aplicări în primul semestru al anului 2004 și 37 în aceeași perioadă a anului 2003).

62. Plângerile de rele tratamente, auzite în unele instituții penitenciare pe care le-am vizitat, subliniază necesitatea de a reaminti în mod ferm supraveghetorilor penitenciarelor că maltratarea deținuților nu este acceptabilă și că aceasta va fi sancționată aspru¹². **CPT recomandă autorităților moldovenești să întreprindă măsuri eficiente pentru a asigura ca acest mesaj să fie înțeles și aplicat în practica de zi cu zi de către supraveghetorii penitenciarelor din întreaga țară.**

Cât privește, în special, colonia nr. 4, CPT recomandă, pe lângă alte măsuri, de a efectua o cercetare minuțioasă și completă a modului de funcționare a acestei instituții și de a informa CPT, în decurs de *trei luni* din momentul primirii acestui raport, despre rezultatele acesteia și despre măsurile întreprinse.

63. În ce privește cazurile concrete de aplicare a măsurilor de constrângere de către personalul penitenciarelor, CPT menționează că Departamentul Instituțiilor Penitenciare a ordonat raportarea oricărui caz de astfel de constrângeri și intensificarea verificării acestora și a planificat instruirea profesională în acest domeniu a personalului din penitenciare¹³. **CPT vrea să afle numărul de cazuri de aplicare a constrângerii de la 1 iulie 2004, numărul cazurilor care au fost supuse unei verificări din partea procurorilor, precum și măsurile luate în urma verificărilor efectuate. În plus, CPT dorește să știe dacă instruirea profesională menționată mai sus este într-adevăr inițiată și care este numărul de supraveghetori din penitenciare care au participat deja la cursurile de instruire.**

64. În contextul prevenirii relelor tratamente aplicate de către personalul din penitenciare, **este valabilă recomandarea făcută autorităților de urmărire în paragraful 22 de mai jos.**

¹² Vezi CPT/Inf(2000), paragraful 73 și CPT/inf(2002)11, paragraful 73.

¹³ CF ordinului nr.124 din 25 august 2004 al Departamentului Instituțiilor Penitenciare

65. CPT este în continuare preocupat serios de „cultura”, generatoare de *violență în rândul deținuților*, care persistă în închisori¹⁴. În diferite instituții vizitate perspectiva de a deveni victimă a violenței, sub forma agresiunii fizice (în special a loviturilor) și intimidărilor, constituia o realitate cotidiană pentru numeroși deținuți vulnerabili. Aceasta era o realitate și în colonia pentru minori de la Lipcani, unde asemenea acțiuni veneau din partea deținuților mai mari (numiți „coline”) care profitau de superioritatea lor fizică față de cei mai mici.

Situația era foarte alarmantă în închisoarea nr. 17 și spitalul penitenciar de la Pruncul pe care le-am vizitat. Delegația s-a întâlnit cu mai mulți deținuți, precum și cu membri ai personalului de supraveghere și celui medical, care au confirmat existența unei ierarhii organizate în rândul deținuților, bazată pe un sistem de caste, în care unii deținuți îi maltratau pe cei din casta mai slabă, „umiliții”, interzicându-le să utilizeze anumite obiecte din celulă, supunându-i extorsionilor, exploatărilor, bătăilor și chiar violurilor. O asemenea situație poate fi calificată, fără îndoială, drept inumană sau degradantă.

În plus, în aceste două instituții, violența în rândul deținuților și frica de „caizi” era exploatăată în mod vădit de către personal pentru a menține controlul asupra persoanelor din închisoare. Membri ai personalului penitenciarelor chiar au spus delegației că această ierarhie internă „continuă să fie absolut indispensabilă în scopul administrării închisorilor”. De altfel, un „umilit” pe care l-am întâlnit a afirmat că uneori era pus în celulă pentru câteva zile, iar gardienii le spuneau deținuților că „pot face din el ce doreau, cu condiția să nu-l omoare”. Sau, la Pruncul „caizilor” li se ofereau anumite „privilegii”, cum ar fi posibilitatea de a se deplasa liber în unele părți ale instituției.

66. CPT ține, mai întâi de toate, să menționeze că este inadmisibil ca personalul penitenciarelor să utilizeze un sistem ierarhic sau să permită violența în rândul deținuților pentru a asigura ordinea și controlul în cadrul instituției, această funcție este exclusiv responsabilitatea personalului. O asemenea ignorare a responsabilităților de către personal duce la exploatarea deținuților mai slabi de către ceilalți și sporește riscul violenței și intimidării în rândul deținuților. **CPT îndeamnă autoritățile moldovenești să facă personalul de la închisoarea nr. 17 și de la spitalul penitenciar Pruncul – precum și din celelalte instituții penitenciare din țară, care se confruntă cu un asemenea fenomen – să înțeleagă clar că ele nu vor mai tolera ca acestea să se bazeze pe sau să utilizeze în oricare mod un sistem paralel sau ascuns de ierarhie sau violență în rândul deținuților, cu scopul de a păstra ordinea și controlul în aceste instituții penitenciare.**

67. CPT reamintește cu insistență autorităților moldovenești și despre responsabilitatea acestora de a proteja integritatea fizică a persoanelor pe care le privează de libertate și, prin urmare, despre necesitatea de a interveni activ și hotărât pentru a preveni violența aplicată de către unii deținuți asupra altora¹⁵.

¹⁴ A se compara CPT/Inf(2000) 20, paragrafele 74 și 75, și CPT/Inf(2002) 11, paragrafele 76 și 77.

¹⁵ A se compara CPT/Inf(2000), paragraful 75.

După cum este indicat în detalii în rapoartele vizitelor efectuate în 1998 și 2001, este necesară elaborarea unei strategii eficiente de luptă împotriva actelor de violență în rândul deținuților. Aceasta trebuie să includă, printre altele, un număr suficient de personal al închisorii (pentru a fi în stare să-și exercite în mod adecvat autoritatea și funcția de supraveghere), măsuri de securitate specifice (inclusiv tehnici eficiente de percheziție), o repartizare adecvată a deținuților (cu separarea deținuților din categorii eventual incompatibile) și instruirea personalului din penitenciare în domeniul prevenirii și controlului violenței în rândul deținuților.

68. O altă modalitate importantă de prevenire a violenței în rândul deținuților este examinarea minuțioasă de către administrația penitenciarelor a tuturor informațiilor cu privire la o eventuală violență în rândul deținuților, ce i-au fost aduse la cunoștință și, în caz de necesitate, declanșarea unei proceduri. În acest sens, este foarte important să fie conștientizat faptul că deseori victimele acestor abuzuri, de frică sau chiar de rușine, nu fac plângeri oficiale. Administrația penitenciarelor trebuie, deci, să fie pregătită să acționeze chiar și în lipsa unei plângeri oficiale. Într-adevăr, lipsa unei reacții adecvate din partea administrației penitenciarelor îi poate face să creadă pe deținuții predispuși să-i maltrateze pe alți deținuți, că dâșii pot face acest lucru fără a fi pedepsiți.

69. În baza remarcilor făcute în paragrafele 67 și 68 de mai sus, **CPT cheamă autoritățile moldovenești să elaboreze o strategie concretă de abordare a problemei violenței în rândul deținuților din închisoarea nr. 17 și din spitalul penitenciar de la Pruncul, precum și în orice altă instituție penitenciară din Moldova, care se confruntă cu această situație.**

De asemenea, este evident că și în acest domeniu este necesar **să se țină cont de recomandarea făcută autorităților de urmărire în paragraful 22.**

3. Condamnații la închisoarea pe viață

70. După prima vizită a CPT, în 1998, situația acestor deținuți a atras atenția Comitetului. Dacă în timpul vizitei din 2001 Comitetul constatase evoluții pozitive semnificative, ce țineau de condițiile materiale de detenție ale acestora, problema regimului lor de activitate rămânea încă nesoluționată. De atunci delegația a vizitat din nou închisoarea nr. 17 din Rezina (a se compara paragrafele 89 și 90 ale raportului cu privire la vizita din 2001), unde, în 2001, a fost deschis un cartier special pentru această categorie de condamnați. În momentul vizitei, în cartier erau 66 de condamnați pe viață.

71. Descrierea condițiilor materiale din paragraful 89 al raportului cu privire la vizita din 2001 continua să fie valabilă. În același timp, o celulă (nr. 22) era într-o stare inadmisibilă: apa se infiltra vizibil prin pereți și tavan, fereastra era fără sticlă, echipamentul vechi și uneori inutilizabil (cum ar fi singura bancă din care nu mai rămăsese decât carcasa). **CPT recomandă reparația imediată a acestei celule.**

72. Este de menționat că, în ciuda asigurărilor pe care le-am primit în urma vizitei din 2001, nu s-a înregistrat nici o evoluție reală a regimului de detenție. Condamnații pe viață își petreceau în continuare cea mai mare parte a zilei în celulă (cu excepția orei de plimbare zilnică și ocaziile excepționale de a merge într-o celulă transformată în local de cult), singurele ocupații posibile fiind fabricarea obiectelor din miez de pâine, cititul sau uitatul la televizor, pentru cei care îl aveau.

Acești condamnați nu întotdeauna erau autorizați să lucreze și nici nu li se propunea vreoa altă formă de activitate.

73. Posibilitățile de contact cu lumea exterioară de asemenea lăsa de dorit. Chiar dacă scrisorile și coletele nu erau limitate, deținuții nu aveau dreptul decât la o vizită de trei ore în trimestru, care în realitate adesea era redusă la o oră. În plus, vizitele aveau loc în condiții sinistre, într-o încăpere unde deținuții erau separați de vizitatori prin gratii groase, iar un gardian în permanență era prezent.

74. În consecință, s-a constatat că situația deținuților condamnați pe viață lăsa foarte mult de dorit atât privind programul de activitate, cât și posibilitățile de a contacta cu oamenii. Acum, când au trecut șase ani de la primele recomandări ale CPT în acest domeniu, lipsa de acțiune din partea autorităților moldovenești nu mai poate fi tolerată. **CPT face apel la autoritățile moldovenești să elaboreze în regim de urgență o adevărată politică de gestiune penitenciară a condamnaților pe viață, care să țină cont de principiile menționate în paragraful 90 al raportului cu privire la vizita din 2001, precum și de Recomandarea (2003) 23 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la gestiunea de către administrațiile penitenciarelor a condamnaților pe viață și a altor deținuți pe termen lung.** În acest scop, autoritățile moldovenești trebuie să profite de asistența pe care le-o poate acorda Consiliul Europei prin intermediul Grupului de monitorizare pentru reforma sistemului penitenciar în Moldova.

Comitetul solicită imediat organizarea unor activități care ar motiva acești condamnați (lucru, educație, sport), precum și asigurarea dreptului lor de a beneficia realmente de trei ore de vizită pe trimestru. CPT recomandă, de asemenea, luarea măsurilor necesare pentru ca acești condamnați să aibă dreptul la vizite, ca și persoanele care-și ispășesc pedeapsa în colonie, precum și revizuirea condițiilor restrictive în care se desfășoară vizitele la închisoarea nr. 17.

CPT reamintește, de asemenea, că aceleași măsuri ce țin de politica de gestiune penitenciară, inclusiv cu referire la activitățile și contactul cu lumea exterioară, trebuie să fie luate și în privința condamnaților pe viață din închisoarea nr. 3 din Chișinău, care își așteaptă judecata finală (a se compara paragraful 99 al raportului cu privire la vizita din 2001).

75. CPT este, de asemenea, foarte preocupat de practica de a încătușa această categorie de deținuți de fiecare dată când sunt scoși din celulă. În plus, la închisoarea nr. 3 ei erau încătușați în fața vizitatorilor.

CPT ține să precizeze că practica de încătușare a condamnaților pe viață ori de câte ori aceștia ies din celulă este contestabilă, cu atât mai mult atunci când aceasta se face într-un mediu deja securizat. O astfel de măsură nu poate fi considerată decât excesivă și punitivă. În sfârșit, primirea unei vizite cu cătușele la mâini poate fi considerată degradantă atât de către deținut, cât și de către vizitatorul său. **CPT recomandă autorităților moldovenești să pună capăt imediat practicilor sus-menționate.**

4. Condițiile de detenție a populației din închisori

a. Introducere

76. Închisoarea nr. 3 din Chișinău a fost vizitată de către Comitet a treia oară, condițiile de aici fiind descrise în detalii în cele două rapoarte cu privire la vizitele precedente ale CPT. Un lucru deosebit de important este că în această instituție aglomerația a fost redusă considerabil: în momentul vizitei erau 1442 de deținuți (majoritatea condamnați), dintre care 1271 de bărbați, 104 femei și 67 de minori, la o capacitate de 1480 de locuri.

77. Coloniile nr. 4 și nr. 15 din orașul Cricova reprezintă două blocuri penitenciare diferite dar unite, cu încăperi administrative comune. Este vorba despre încăperile de executare a pedepselor, pentru adulți, fondate în 1959.

Colonia nr. 4, cu o capacitate de 1375 de locuri, găzduiește condamnați fără antecedente judiciare. În timpul vizitei colonia număra 1314 deținuți. Colonia nr. 15, pentru condamnați recidiviști supuși celui mai sever regim de detenție, avea o capacitate de 575 de locuri. La momentul vizitei erau 517 deținuți.

78. Fondată de asemenea în 1959, colonia de reeducare pentru minori, din comuna Lipcani, se află la nordul țării, aproape de frontiera cu România. Aceasta este singura instituție din Moldova de executare a pedepselor pentru băieți minori. Totuși, o parte separată a instituției este rezervată deținuților adulți, foști reprezentanți ai forțelor de ordine. Având o capacitate totală de 250 de locuri, în timpul vizitei în colonie erau 204 minori¹⁶ și 36 adulți.

b. condițiile materiale de detenție

79. Vizita ulterioară efectuată la închisoarea nr. 3 din Chișinău nu ne dă motive de satisfacție. Progresele constatate sunt minime, limitându-se la câteva reparații curente. Lucrările de reparație a sistemului de ventilare au fost posibile, în principal, datorită susținerii financiare din partea finanțatorilor civili (în special a ONG-urilor), iar amenajarea spațiilor de plimbare, datorită mijloacelor furnizate de către deținuți și familiile lor.

Renovarea și amenajarea celulelor sunt efectuate în totalitate de către înșiși deținuții și rudele lor, care plătesc și costul materialelor necesare. Tot aceștia trebuie să facă rost de cearșafuri și cuverturi, deoarece instituția poate oferi doar saltele jerpelite.

¹⁶ Trebuie de menționat că unii dintre acești tineri atinseseră deja vârsta de 18 ani.

În concluzie, condițiile de viață în majoritatea celulelor din Blocurile I și II, precum și în celulele de tranzit, continuă să fie execrabile. În plus, celulele pe care le-am văzut în Blocul I, fără ferestre (de exemplu, celulele nr. 17 și nr. 38), care constituie de asemenea un risc sanitar deoarece lipsește aerul proaspăt, nu trebuie să mai fie utilizate în această stare pentru a plasa deținuții.

În sfârșit, în ciuda reducerii substanțiale a aglomerației, numărul de deținuți în celule era încă destul de mare, chiar inadmisibil.

80. Colonia nr. 4 este formată dintr-o zonă penitenciară, cu trei secții de detenție, fiecare având mai multe detașamente. Condițiile materiale în detașamente erau foarte diferite, în funcție de posibilitățile deținuților și ale familiilor lor, pe seama cărora era lăsată amenajarea dormitoarelor. Astfel, unele dormitoare erau foarte bine dotate, altele mai modest, însă acceptabil. Unele, dimpotrivă, erau într-o stare foarte jalnică: ferestre fără sticlă – în cel mai bun caz acoperite cu un fel de peliculă; paturi insuficiente, fapt ce obliga deținuții să doarmă pe rând (de exemplu, în detașamentul 3, unde un dormitor avea 65 de paturi pentru 80 de deținuți); lipsa saltelelor și a cuverturilor, pereți deteriorați, inclusiv de igrasie, podea găurită.

Spațiul de locuit pentru fiecare deținut era deseori foarte mic: de exemplu, în detașamentul 11 al secției 3 erau 70 de paturi pe 117 m² (adică 1,70 m² pentru o persoană). Din fericire, deținuții puteau circula permanent în cadrul secției lor de detenție.

Instalațiile sanitare comune din secții erau într-o stare de nedescris, adevărate focare de infecție. Veceurile, care nu erau separate, erau murdare, deteriorate și emanau mirosuri greu de suportat. Instituția dispunea doar de o sală cu 32 de dușuri vechi.

81. *Colonia nr. 15* dispune de 4 clădiri de detenție, în care deținuții erau împărțiți pe detașamente, conform categoriilor **lucrători** (detașamentele 2, 3, 4 și 6) și **nelucrători** (detașamentele 1, 5, 7, 8). Spre deosebire de colonia nr. 4, în pofida vechimii clădirii, impresia generală pe care o crea instituția era una de curățenie și îngrijire adecvată. Merită a fi menționate eforturile laudabile întreprinse în acest sens. Dar, și în acest caz, în ceea ce privește amenajarea și reparațiile necesare în dormitoare, multe au depins de resursele deținuților.

Condițiile materiale variază, de la acceptabile până la bune în unele instituții, cum ar fi în detașamentul 5 de deținuți nelucrători. În alte dormitoare – deși suficient de îngrijite și curate – condițiile erau dificile, uneori cu mai puține paturi decât persoane deținute sau cu ferestre fără sticlă și un echipament primitiv, unele obiecte strict necesare (de exemplu saltele, cearșafuri, păaturi sau veselă) fiind obținute datorită carității codeținuților. Tot aici, în unele dormitoare spațiul era restrâns, inconveniență parțial atenuată prin politica ușilor deschise în secții.

Inadecvate erau și condițiile materiale din detașamentul 1 pentru deținuții condamnați prin decizie judiciară de a-și executa o parte a pedepsei într-un regim de tip celular. Aproape toate celulele în care se aflau acești deținuți nu aveau lumină naturală,

deoarece pe fereastră erau amplasate niște dispozitive care o acopereau, din același motiv celulele fiind insuficient aerisite. În atare condiții, și numărul de deținuți în celulă era mult prea mare (de exemplu, 4 persoane pe 11m²), această situație complicându-se prin faptul că deținuții respectivi petreceau cea mai mare parte a zilei închiși în celulă.

Ca și în colonia nr. 4, sala de baie comună era într-o stare mizerabilă: dușuri uzate și vechi; veceuri comune insalubre și dezgustătoare. Totuși, în timpul vizitei s-a constatat că se construia o nouă sală de baie.

82. Teritoriul *coloniei de reeducare pentru minori din Lipcani* este despărțit în două zone distincte: o zonă de locuit și o zonă industrială. Aici se mai află diferite clădiri (săli de clasă, de sport, sală de spectacole), precum și un teren de fotbal și unul de volei. Atât sala de sport și cea de spectacole, precum și zona locativă se află într-un mediu foarte verde și bine îngrijit, unde, este clar, s-a făcut tot posibilul pentru a evita atmosfera de închisoare.

Minorii și majorii sunt separați, aflându-se în clădiri diferite. Dormitoarele din clădirea minorilor, în care sunt amplasate două detașamente, sunt mari, bine iluminate și aerisite și corect echipate. Dintre toate instituțiile penitenciare vizitate până atunci în Moldova, aici am văzut cele mai bune condiții materiale. Singurul aspect de criticat era faptul că dormitoarele erau de mare capacitate (a se compara paragraful 58), spațiul de locuit fiind, astfel, foarte mic pentru numărul de deținuți repartizați în ele: de exemplu, în cele mai mari dormitoare, de aproximativ 72 m², erau 62 de paturi și până la 60 de deținuți. Această inconveniență putea fi soluționată, utilizându-se încăperile ce urmau a fi eliberate odată cu construcția unei noi cantine, care era preconizată.

În ceea ce privește sălile de duș, însă, situația era aproape critică: doar 10 dușuri erau disponibile pentru întreaga colonie, într-o sală de baie veche. Se pare că era prevăzută reparația acesteia, din fondurile ONG-urilor. În plus, în detașamente numărul lavoarelor era insuficient (de exemplu, 9 lavoare pentru un detașament de o sută de persoane).

Condițiile materiale în clădirile pentru adulți erau similare.

83. În toate instituțiile de detenție cantitatea și calitatea hranei deținuților constituie un motiv de reală îngrijorare, cu excepția coloniei de reeducare pentru minori de la Lipcani, unde eforturile depuse în acest sens sunt lăudabile. Delegația a fost asaltată cu plângeri privind lipsa cărnii, a produselor lactate. Constatările făcute la fața locului de către delegație, atât în privința proviziilor, cât și a meniului confirmă aceste plângeri. Membrii delegației, au observat, de asemenea, că în unele instituții (la închisoarea nr. 3 și în colonia nr. 4), mâncarea care se servea era veche și practic inconsumabilă (de exemplu, avea insecte și viermi). Acest fapt nu este deloc surprinzător, ținând cont de starea generală proastă a bucătăriilor și a echipamentului modest al acestora.

Când vine vorba despre asigurarea unei alimentații adecvate pentru deținuți, autoritățile moldovenești dau mereu vina pe dificultățile financiare. Totuși, Comitetul insistă că în cazul alimentației este vorba despre o condiție fundamentală a vieții, pe care

statul trebuie să o asigure persoanelor pe care le are în responsabilitatea sa, și că nimic nu-l scutește de această responsabilitate. Nerespectarea acestei obligații este cu atât mai inacceptabilă, cu cât, în conformitate cu legislația, deținuții lucrători din instituțiile vizitate contribuie la cheltuielile pentru alimentația lor și a codeținuților¹⁷.

84. Un alt subiect care ne îngrijorează mult în coloniile nr. 4 și nr. 15 este aprovizionarea cu apă curentă și cu electricitate. Pompa de apă ce alimenta cele două blocuri era defectată, iar restricțiile impuse consumului de electricitate determinau deconectarea energiei electrice. Mai mult decât atât, în preajma sezonului de iarnă au fost exprimate numeroase temeri în ceea ce privește aprovizionarea suficientă cu combustibil.

CPT reamintește că și în acest caz este vorba de condiții vitale fundamentale, care în orice circumstanțe trebuie să fie garantate persoanelor deținute.

85. Ținând cont de cele sus-menționate, CPT **recomandă autorităților moldovenești:**

- să ofere, în sfârșit, mijloacele necesare în scopul ameliorării cât mai urgente a condițiilor materiale în celulele blocului I și II, precum și în celulele de tranzit din închisoarea nr. 3 și să nu plaseze deținuții în celule fără geamuri;
- să asigure ca în coloniile nr. 4 și nr. 15 fiecare deținut să aibă un pat cu așternutul necesar (saltea, cearșaf, pătură) și ca toate ferestrele din dormitoare să aibă sticlă;
- să scoată de pe geamurile celulelor din detașamentul 1 al coloniei nr. 15 dispozitivele care le acoperă pentru a asigura accesul adecvat al luminii naturale și al aerului curat;
- să înceapă fără întârziere reparația echipamentului sanitar comun în coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și în colonia de reeducare a minorilor;
- să le asigure imediat deținuților din închisoarea nr. 3 și din coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și din toate celelalte instituții penitenciare care se află într-o situație similară, o alimentare suficientă, servită conform regulilor igienice elementare;
- să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura în coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și în toate celelalte instituții penitenciare care se află într-o situație similară, o aprovizionare adecvată cu apă, electricitate și combustibil;
- să reducă imediat, în instituțiile vizitate, numărul deținuților din celule și dormitoare, în vederea respectării normelor legislative în vigoare cu privire la spațiul de locuit pentru fiecare deținut și să mărească spațiul îndată ce va fi posibil, pentru a asigura ca acesta să fie de cel puțin 4 m² pentru o persoană.

¹⁷ De exemplu, conform datelor obținute de la administrația coloniilor nr. 4 și nr. 15, în iulie 2004 32% și în august 2004 -31% din cheltuielile pentru alimentație au fost acoperite din sumele adunate de la deținuții lucrători, restul fiind acoperit de către administrație. Este de menționat și faptul că Moldova a primit susținere financiară în scopul asistenței alimentare în cadrul sistemului penitenciar.

c. programe de activitate

86. Lipsa anumitor programe de activitate variate rămâne a fi o caracteristică comună a instituțiilor vizitate la Chișinău și Cricova.

La închisoarea nr. 3 eforturile depuse erau la fel de modeste ca și cele constatate în 2001 (a se compara paragraful 87 al raportului sus-menționat), cu excepția faptului că s-a creat o sală de sport pentru minori. Situația în colonia nr. 4 era tristă: din cei 1314 deținuți doar 165 efectuau o muncă remunerată, cu normă deplină sau cu jumătate de normă (în special cusutul manual al încălțămintei) și 124 aveau o instruire profesională (mecanic auto, sudor electric, zugrav). Zona industrială de care dispune Colonia este distrusă. În colonia nr. 15 dimpotrivă, datorită atitudinii interesate a direcției, care se străduiește să atragă întreprinderile din afară, aproximativ 50% din deținuți (225 care munceau remunerat și 30 care erau antrenați în activități de întreținere) aveau o ocupație. Totuși, în aceste două colonii nu este propusă nici o altă activitate organizată.

87. Colonia de reeducare pentru minori face eforturi mari pentru a organiza ziua tinerilor deținuți. Din aproximativ 200 de minori, între 120 și 130 mergeau la școală șase zile pe săptămână, urmându-și învățământul școlar, și 90 (dintre care aproximativ 40% mergeau și la școală) urmau studii profesionale de tâmplărie, lăcătușărie, metalurgie. A fost inițiat și un curs de informatică, de două ore pe săptămână, pentru 20 de tineri. În funcție de posibilități, de la 20 la 70 puteau primi un loc de lucru, perioadele cele mai favorabile fiind în timpul recoltei. Aceste posibilități de lucru sunt salutare. Este, totuși, important ca ele să fie în conformitate cu legislația cu privire la protecția muncii minorilor și să nu se desfășoare în detrimentul activităților școlare și de instruire, indispensabile pentru dezvoltarea lor. În același timp, în mod regulat se organizau activități socioculturale și sportive.

Cu toate acestea, elementele pozitive enumerate nu trebuie să atenueze situația de ansamblu, care este dificilă. În ceea ce privește învățământul, școala din colonie nu dispunea de materiale didactice și echipament, iar elevii nu aveau caiete, creioane etc. Majoritatea materialelor didactice disponibile proveneau din donații din afară. În plus, ținând cont de numărul limitat de profesori (4 cu normă parțială și 7 cu normă deplină), era dificil să se procedeze în conformitate cu necesități specifice ale minorilor, de exemplu, pentru mulți dintre ei, care nu mergeau la școală, ar fi fost necesare niște ore de adaptare și de susținere. În ceea ce privește instruirea profesională, aceasta era elementară și dura doar 8 luni. În plus, programele nu erau adaptate și, în lipsa resurselor, mijloacele tehnice erau învechite.

Un program complet de studii și de instruire profesională este o condiție imperativă pentru reabilitarea și reintegrarea socială a minorilor. De aceea este esențial ca eforturile care se depun actualmente la Lipcani să nu scadă, ci, dimpotrivă, autoritățile să facă tot posibilul ca să le continue pentru a oferi posibilități reale de evoluție școlară și profesională. La realizarea acestui obiectiv ar trebui să se contribuie printr-un parteneriat mai activ și mai dinamic între Ministerul Justiției și Ministerul Educației.

88. **CPT recomandă:**

- în ceea ce privește deținuții adulți: în colonia nr. 4 să fie create posibilități de lucru și să fie inițiate activități sportive și de divertisment; la închisoarea nr. 3 să fie depuse în mod obligatoriu toate eforturile pentru inițierea mai multor activități sportive și de divertisment;
- în ceea ce privește minorii: în colonia de reeducare pentru minori să fie acordată o înaltă prioritate dezvoltării învățământului și instruirii profesionale, fiind puse la dispoziție mijloacele materiale, didactice și umane necesare; să fie întreprinse, de asemenea, acțiuni în regim de prioritate pentru ca la închisoarea nr. 3 minorilor să li se propună un program de activități, după exemplul realizărilor în acest sens de la Lipcani.

În plus, CPT încurajează eforturile persoanelor responsabile de colonia nr. 15 de a organiza activități, în special în domeniul sportiv, și îndeletniciri, inclusiv pentru deținuții condamnați să-și execute parțial pedeapsa în regim de celulă.

5. Controlul sanitar al deținuților

a. *personalul, localurile și farmacia*

i. *instituțiile penitenciare*

89. În general, cu excepția coloniei nr. 4, *personalul* medical în instituțiile vizitate poate fi considerat acceptabil. La închisoarea nr. 3 autoritățile trebuie să angajeze o persoană pentru postul de ginecolog, în permanență vacant, iar la colonia de reeducare pentru minori să organizeze consultații stomatologice sistematice și gratuite.

În colonia nr. 4 personalul medical - 2 medici generaliști, 1 dentist, 1 psihiatru și un radiolog cu jumătate de normă - este insuficient pentru a asigura supravegherea medicală a mai mult de 1300 de deținuți, în special, când este vorba de îngrijirile fiziologice.

90. Asigurarea cu felceri și infirmiere în toate instituțiile constituie un motiv de îngrijorare.

Colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani nu are decât 1 felcer și 2 infirmiere pentru 250 de deținuți (dintre care mai mult de 200 minori), și la închisoarea nr. 3, la colonia nr.15 și la închisoarea nr. 17 nu sunt decât, respectiv, 6 felceri și 14 infirmiere pentru peste 1400 de deținuți (circa 10% fiind plasați la infirmerie), 4 felceri și 2 infirmiere pentru 500 de deținuți și 2 felceri și 2 infirmiere pentru 400 de deținuți. Fiind nevoiți să activeze în asemenea condiții, evident că felcerii și infirmierele nu pot vizita în mod regulat diferite aripi ale blocurilor de detenție. Numărul plângerilor primite în legătură cu accesul la un medic nu ne surprinde.

Situația este mai gravă la colonia nr. 4 unde personalul paramedical se constituie doar din 5 felceri (pentru 1300 deținuți).

91. După cum s-a menționat deja în raportul cu privire la vizita din 2001¹⁸, prezența personalului medical calificat *într-un număr adecvat* în instituțiile penitenciare este o condiție indispensabilă pentru asigurarea unei supravegheri medicale corespunzătoare. Aceasta este cu atât mai necesar cu cât sistemul penitenciar se confruntă cu probleme majore de sănătate publică. În cazul în care o cere situația, statul trebuie să întreprindă măsurile de rigoare în acest sens.

În consecință, **CPT recomandă autorităților moldovenești:**

- în colonia nr. 4 să mărească echipa medicală, precum și să recruteze suplimentar în cel mai scurt termen cel puțin 5 infirmiere licențiate;
- în alte instituții vizitate, să consolideze personalul paramedical conform necesităților specifice ale fiecărei instituții (în funcție de capacitatea lor, precum și de specializarea serviciilor medicale).

CPT face apel la autoritățile moldovenești să recruteze un specialist pentru postul vacant de ginecolog la închisoarea nr. 3 și să organizeze consultații stomatologice sistematice și gratuite la colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani.

92. CPT consideră că **o persoană capabilă să acorde primul ajutor medical și care are calificare de infirmieră trebuie să se afle în permanență pe teritoriul penitenciarului**. Cu toate că prezența unei asemenea persoane este asigurată în unele instituții (închisoarea nr. 3 și colonia nr. 15), acesta nu este și cazul coloniei de reeducare pentru minori, coloniei nr. 4 și al închisorii nr. 17. Consolidarea personalului paramedical recomandată mai sus trebuie să permită atingerea acestor obiective.

93. Încăperile repartizate serviciilor medicale în instituțiile de detenție erau, în general, vechi dar curate. În calitate de exemplu pozitiv trebuie să menționăm instalarea unui nou sistem de ventilare mecanic la infirmeria din închisoarea nr. 3. Și, dimpotrivă, lipsa posibilității reale de a izola un pacient contagios la infirmeria coloniei nr. 4 este un motiv de îngrijorare pentru CPT, în special, atunci când este vorba de lupta contra tuberculozei.

Echipamentul este vechi, în unele cazuri defectat; de exemplu, la infirmeria coloniei nr. 15 electrocardiograful nu funcționa.

CPT încurajează autoritățile moldovenești să persevereze în eforturile lor de a îmbunătăți condițiile de activitate a serviciilor medicale și de a remedia deficiențele menționate mai sus.

94. Cu privire la *aprovizionarea cu medicamente*, altele decât cele utilizate pentru tratamentul tuberculozei (a se vedea în acest sens paragraful 105) situația rămâne problematică nu numai în instituțiile vizitate, dar în tot sistemul penitenciar. Pentru a acoperi lipsa cronică de medicamente, se preconiza ca deținuții sau familiile lor să facă rost de ele singuri.

¹⁸ Cf. CPT/inf(2002)11, paragraful 93.

O asemenea situație nu este acceptabilă. Chiar și într-o conjunctură economică gravă, există anumite condiții fundamentale de viață pe care Statul trebuie, în orice circumstanțe, să le asigure persoanelor care se află în responsabilitatea sa. Acestea includ o îngrijire medicală corespunzătoare. **CPT recomandă din nou autorităților moldovenești să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura instituțiile penitenciare cu medicamentele necesare într-o cantitate suficientă**¹⁹.

ii. spitalele penitenciare

95. Din 2001, spitalul penitenciar de la Pruncul a cunoscut o importantă dezvoltare. În acest sens, în 2003, grație asistenței financiare a Agenției Americane pentru Dezvoltare (USAID), s-a deschis o unitate pentru bolnavii de tuberculoză cu aproximativ 300 de locuri; în consecință, în cadrul vizitei delegația și-a concentrat atenția asupra acestei secții. Trebuie de menționat că, în perioada mai-iulie 2003, aceasta a primit pacienți transferați de la colonia nr. 8 din Bender²⁰.

În timpul vizitei, această nouă unitate, ce dispune de condiții materiale acceptabile, avea în îngrijire 297 de pacienți. Totuși, numărul bolnavilor de tuberculoză era mai mare decât capacitatea noii unități, alți 60 de deținuți cu aceeași patologie fiind plasați în secția bolilor infecțioase, în care nu puteau fi acordate îngrijirile specifice în cazul maladiei respective.

96. Echipa de asistență a instituției număra 44 de medici (dintre care 41 cu normă de muncă deplină), 2 felceri, 53 de asistente medicale și 12 infirmiere/îngrijitoare. La unitate au fost trimiși 12 medici fiziologi cu normă de muncă deplină, 24 infirmiere și 3 asistente medicale/îngrijitoare pentru pacienții bolnavi de tuberculoză.

Numărul de medici părea a fi adecvat, însă personalul paramedical evident era insuficient pentru o instituție de asistență cu peste 500 de pacienți; din acest considerent asistentele erau repartizate în sălile de procedură, cel mai des fiind ocupate cu prepararea și distribuirea tratamentelor medicamentoase, vizitele pacienților limitându-se la minimum. **CPT recomandă autorităților moldovenești să revizuiască asigurarea cu personal paramedical a spitalului penitenciar de la Pruncul.**

97. În raportul său cu privire la vizita din 2001, CPT recomandase să se acorde o mare prioritate deschiderii *spitalului penitenciar pentru pacienții bolnavi de tuberculoză, din incinta închisorii nr. 17 din Rezina*. Într-adevăr, deschiderea acestui spital trebuia să le asigure pacienților condiții de ședere și de îngrijire adecvate și să diminueze aglomerația de la spitalul penitenciar din localitatea Pruncul, a cărui capacitate de primire nu permitea satisfacerea tuturor necesităților. De aceea, obiectivul vizitei a fost de a evalua realizările obținute, precum și de a identifica necesitățile care mai există.

98. Anterior, autoritățile moldovenești descrieseră renovările pe care le considerau

¹⁹ Cf. CPT/Inf(2000) 20, paragrafele 102 și 105, și CPT/Inf(2002) 11, paragraful 95.

²⁰ CPT recent a dedicat două vizite speciale acestei instituții (cf. documentului CPT(2004)23).

necesare pentru a deschide spitalul pentru bolnavii de tuberculoză, cu o capacitate prevăzută de circa 200 de paturi. Renovările includeau în principal: lucrări generale de îmbunătățire a infrastructurii ansamblului instituției penitenciare (și anume, renovarea sistemului de prelucrare a deșeurilor, mărirea capacității de încălzire și extinderea sistemului electric la încăperile viitorului spital); lucrările de finisare a celor de locuit și renovarea mai multor pavilioane anexe (în care trebuiau să fie amenajate săli pentru servicii medicale și o cantină pentru pacienții bolnavi de tuberculoză).

Au fost realizate importante acțiuni pentru ameliorarea infrastructurii în toate instituțiile penitenciare, în special, a fost creat un nou sistem de prelucrare a deșeurilor și era la etapa de instalare al patrulea cazan termic.

Pavilionul pentru pacienți era aproape gata, în anumite locuri fiind necesare doar unele lucrări de tâmplărie; în următoarele zile de după vizita delegației instituția trebuia, de asemenea, să primească saltele și pături. În general, acest pavilion putea oferi condiții acceptabile de găzduire: odaile erau de 12 m² cu 2 paturi, de 19 m² cu 4 paturi sau de 34 m², cu 8 paturi; lumina naturală era suficientă și în fiecare odaie erau instalate calorifere. Însă veceurile din sălile comune nu erau separate, și cele două alei pentru plimbări erau doar pe pământ bătătorit, neacoperit.

99. În timp ce nu începuse încă renovarea pavilioanelor anexe, care erau toate deteriorate și practic inutilizabile, persoanele responsabile de instituție au decis să transforme temporar camerele pentru pacienți din pavilion în săli de îngrijire și să limiteze capacitatea spitalului la deschidere la circa 50 de locuri. Era prevăzută extinderea treptată a capacității, însă nu a fost numită o dată exactă, aceasta depinzând de sfârșitul lucrărilor în pavilioanele de găzduire și de mersul lucrărilor în pavilioanele anexe.

Se părea, deci, că existau condițiile necesare pentru deschiderea parțială a spitalului. Totuși, era clar că dacă pavilioanele anexe nu vor fi renovate, spitalul nu va putea găzdui 200 de pacienți, după cum fusese prevăzut inițial.

100. Echipa de asistență medicală și paramedicală a închisorii nr. 17 trebuia, în luna octombrie a anului curent, să fie mărită substanțial, înainte de deschiderea spitalului. Însă delegația nu și-a putut crea o impresie exactă despre faptul pe cât de semnificativă a fost această mărire, deoarece delegației i s-au oferit cifre diferite în acest sens.

101. În baza observațiilor precedente, **CPT dorește să știe dacă spitalul este deschis în prezent și, în cazul unui răspuns afirmativ, să obțină informații privind capacitatea actuală de funcționare și numărul pacienților spitalizați. În acest context, CPT dorește să obțină confirmarea că lucrările de tâmplărie la pavilionul de găzduire și instalarea celui de-al patrulea cazan termic în închisoare au fost duse la bun sfârșit. CPT dorește, de asemenea, să obțină informații detaliate și exacte cu privire la personalul medical și paramedical recrutat. În plus, Comitetul dorește să fie informat în legătură cu programul lucrărilor ce urmează a fi efectuate. Toate aceste informații sunt solicitate într-un termen de trei luni de la data primirii prezentului raport.**

iii. probleme comune pentru toate încăperile de asistență medicală

102. Ca și în timpul vizitelor precedente, întreruperea aprovizionării cu apă și electricitate era frecventă în mai multe infirmerii vizitate și la spitalul penitenciar de la Pruncul. **CPT solicită din nou autorităților moldovenești ca toate instituțiile de asistență medicală să dispună în permanență de aprovizionare adecvată cu apă și electricitate**²¹.

a. maladiile transmisibile

103. În rapoartele sale precedente cu privire la vizitele întreprinse, CPT a expus punctele esențiale ale unei strategii de control și combatere a *tuberculozei*²².

CPT constată cu satisfacție evoluția pozitivă în acest domeniu, care s-a produs de la ultima sa vizită în Moldova: generalizarea politicii de depistare clinică și radiologică a tuberculozei în toate instituțiile penitenciare; colectarea sputei pentru analiza bacteriologică în unele instituții; transferarea tuturor deținuților bolnavi sau suspecți de tuberculoză, pentru un șir de analize diagnostice și tratamente, în instituțiile moldovenești care aplică strategiile DOTS conform recomandărilor OMS²³; suplimente alimentare pentru deținuții care primesc tratament sau care sunt în convalescență.

Aceste măsuri au început să dea rezultate: între 2002 și 2003, numărul deținuților bolnavi de tuberculoză a scăzut cu aproximativ 50%, în ultimii ani s-a diminuat de asemenea semnificativ numărul deceselor cauzate de această maladie (52 de decese cauzate exclusiv de tuberculoză în 2002, 31 - în 2003 și 13 - în primele șase luni ale anului 2004)²⁴.

104. La Pruncul delegația a constatat că un număr semnificativ de pacienți din categoria celor vizați refuzau să urmeze corect prescripțiile pentru tratarea tuberculozei, de exemplu, de frică (sau din cauza) apariției efectelor nedorite, precum și a riscului de a dezvolta o formă rezistentă a maladiiei. Acești pacienți, se pare, nu erau corect informați despre evoluția naturală a maladiiei și eventualele efecte nedorite apărute în procesul de tratament. Face impresia, de asemenea, că unii pacienți refuzau tratamentul pentru a-și prelungi spitalizarea la Pruncul.

CPT recomandă autorităților moldovenești să elaboreze neîntârziat – la spitalul penitenciar Pruncul, precum și în toate celelalte instituții din Moldova în care sunt

²¹ Cf. CPT/Inf(2002) 11, paragraful 113.

²² Cf. CPT/ Inf (2000) 20, paragrafele 110 - 113, și CPT/Inf, paragrafele 100 și 101.

²³ Conform unei note informative despre situația epidemiologică a tuberculozei în instituțiile penitenciare” transmisă delegației de către autorități, 80% din bolnavi au fost tratați la spitalul Pruncul, 10% la închisoarea nr.3 din Chișinău, și ceilalți la instituțiile nr.1 din Bălți, nr.5 din Cahul și nr.17 din Rezina.

²⁴ Cf. notei informative despre „situația epidemiologică a tuberculozei în instituțiile penitenciare”.

deținuți care se tratează de tuberculoză – o politică de însoțire a tratamentului, axată în special pe informațiile referitoare la evoluția naturală a maladiei și la eventualele efecte secundare ale tratamentului.

105. O altă sursă de preocupare o constituie două aspecte referitoare la instituție.

În primul rând, finanțarea acesteia depinde, în cea mai mare parte, de donațiile din afară. Acesta era, de exemplu, cazul medicamentelor pentru tratarea tuberculozei sau al antibiogramelor pentru cercetarea eventualei rezistențe la medicamente. Însă, conform informațiilor colectate de către delegație, unul dintre finanțatorii mari intenționa să-și sisteze asistența la sfârșitul anului 2005. **CPT dorește să obțină informații cu privire la măsurile întreprinse de către autoritățile moldovenești pentru a asigura durabilitatea instituției existente.**

În plus, pe plan terapeutic, pacienții a căror boală era rezistentă la medicamente nu beneficiau, în timpul vizitei, de un tratament adaptat situației lor: fie că nu li se prescria nici un medicament, fie, mai rar, era urmat tratamentul anterior, care se dovedise a fi ineficient. **CPT solicită comentariile autorităților moldovenești vis-a-vis de acest fapt.**

106. În ceea ce privește *infecțarea cu HIV*, Comitetul afirmă că, în conformitate cu recomandările făcute în rapoartele sale precedente²⁵, un ordin al Directorului Administrației Penitenciare din 28 iunie 2004 prevede că „este interzisă izolarea deținuților seropozitivi din cauza maladiei, aceștia pot fi izolați doar din motive medicale”.

La finele primului semestru al anului 2004, Ministerul Sănătății și Ministerul Justiției au lansat un program național de tratament al deținuților din instituțiile penitenciare infectați cu HIV. Acest program prevede cursuri de instruire speciale pentru medici în ceea ce privește tratamentul antiretroviral și posibilitățile de tratament cu utilizarea a trei medicamente antiretrovirale. CPT salută eforturile întreprinse în acest domeniu de către autoritățile moldovenești și **dorește să obțină informații detaliate în ceea ce privește implementarea programului și rezultatele deja obținute.**

b. alte probleme medicale

107. În ceea ce privește problema grevei foamei, abordată în mod serios în raportul precedent cu privire la vizită²⁶, Comitetul menționează cu satisfacție prevederile legislative recente care interzic alimentarea forțată a persoanelor aflate în detenție preventivă care au declarat greva foamei²⁷. Comitetul dorește să știe cum este controlată în prezent greva foamei în cazul deținuților și să obțină informații suplimentare cu privire la legislația în acest aspect pentru deținuții condamnați.

108. Din mai 2002, în colonia nr. 4 exista un program de schimb de seringi pentru

²⁵ Cf. CPT/Inf(2000) 20, paragraful 115, și CPT/Inf(2002) 11, paragraful 102.

²⁶ Cf. CPT/Inf(2002) 11, paragrafele 104-107.

²⁷ Legea nr. 390-XV din 9 octombrie 2003, modificare a legii nr.1226-XIII din 27 iunie 1997.

consumatorii de droguri. Conform informațiilor obținute de către delegație, și în alte două instituții penitenciare existau asemenea programe de schimb de seringi²⁸. CPT menționează și avertizează despre riscurile de infectare în urma utilizării drogurilor și dorește să sublinieze că **un control adecvat al dependenței de droguri trebuie, de asemenea, să includă crearea programelor medico-psiho-socio-educative de dezintoxicare și a programelor de substituție pentru pacienții dependenți de substanțe opiacee și care nu pot renunța la ele.**

6. Alte probleme

a. măsuri de ordin disciplinar

109. Plasarea în *celula disciplinară* („izolatorul disciplinar”) poate dura până la 10 zile pentru persoanele aflate în detenție preventivă, 15 zile pentru condamnați și șapte zile pentru minori. Procedura disciplinară, descrisă pe scurt în paragraful 118 al raportului cu privire la vizita din 1998, rămâne valabilă. Totuși, delegația a constatat că numeroși deținuți, în special minorii, nu erau informați despre posibilitățile de a contesta sancțiunea de plasare în celula disciplinară.

Este necesară remedierea acestei situații.

110. Condițiile materiale în celulele disciplinare erau inacceptabile în toate instituțiile: lipsa luminii naturale – uneori chiar și a iluminării artificiale (ca în colonia nr. 4) –, celule deteriorate, umede și reci, uneori fără încălzire (ca la Lipcani), fără veceuri sau fără apă. **CPT recomandă ca celulele disciplinare din închisoarea nr. 3, din coloniile nr. 4 și nr. 15, din colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani și din închisoarea nr. 17 de la Rezina să nu mai fie utilizate în starea lor actuală. Orice deținut supus sancțiunii de plasare în celula disciplinară trebuie să fie plasat într-o celulă iluminată adecvat (cu lumină naturală și artificială), aerisită și corect echipată – inclusiv cu o masă și un scaun bine fixate – și care, în caz de necesitate, va putea fi încălzită în mod adecvat.**

111. În afară de aceasta, și pentru a treia oară, CPT se vede nevoit să ridice problema asigurării plimbării la aer liber pentru deținuții care își ispășesc pedeapsa, fiind plasați în celula disciplinară. Regulamentul în vigoare nu garantează o oră de ieșire la aer liber pe zi și o asemenea posibilitate nu era oferită nici în practică. **CPT recomandă să se solicite imediat ca toți deținuții care sunt pedepsiți cu plasarea în celula disciplinară să beneficieze efectiv de plimbare la aer liber cel puțin o oră pe zi și să fie modificat regulamentul în acest sens.**

112. Plasarea în *regimul de tip celulă* („încăperea de tip cameră”) este pronunțată pentru o perioadă de la patru la șase luni (cu posibilitate de prelungire) pentru condamnații adulți care „încalcă flagrant” regimul (adică după trei infracțiuni sancționate cu plasarea în celula disciplinară). Decizia este luată de către șeful instituției, după ce a fost solicitată

²⁸ Colonia nr.18 de la Brănești și închisoarea pentru femei de la Rusca.

opinia comisiei penitenciare interne. Decizia poate fi contestată de către deținut pe cale ierarhică internă. În plus, condamnații care nu se supun măsurilor de corectare pot fi transferați, la decizia departamentului de executare a pedepselor, în cartierul de izolare al închisorii nr. 17 din Rezina – deschis în 2002 – unde rămân într-un regim de tip celulă.

Constatările făcute de către delegație pun în evidență lacune în ceea ce privește garanțiile procedurale ale acestei măsuri. Mulți deținuți nu au fost văzuți de către comisia împuternicită să permită o asemenea măsură și nu au fost informați despre motivele măsurilor luate și nici despre mijloacele de contestare a acestora; motivele care figurau în dosare erau foarte succinte, dacă nu chiar stereotipizate (uneori nu figura nici un motiv).

CPT recomandă de a garanta expres ca toți deținuții care au comis „încălări flagrante” ale regimului și/sau în privința cărora s-a luat o decizie de plasare în celulă sau de prelungire a regimului de celulă:

- să fie informați în scris despre motivul măsurii aplicate sau al prelungirii acesteia (avându-se în vedere că informațiile respective pot să nu includă doar acele informații a căror omitere este justificată de cerințele de securitate);
- să aibă posibilitatea de a-și exprima opiniile cu privire la măsurile aplicate;
- să aibă dreptul de a face recurs la o autoritate din afara instituției penitenciare vizate.

113. Condițiile materiale în celulele rezervate regimului de tip celulă cu scop disciplinar sunt inacceptabile la colonia nr. 4. Recomandarea de la paragraful 110 este valabilă și pentru acest caz. În ceea ce privește colonia nr. 15, este valabilă recomandarea cu privire la detașamentul nr. 1 (vezi paragraful 85). În legătură cu situația din închisoarea nr. 17, cu excepția faptului că încăperile sunt umede (o problemă specifică închisorii), condițiile materiale sunt acceptabile. În special, trebuie de menționat accesul adecvat în celule la luminii naturale și a aerului curat.

114. Referitor la regim, în funcție de instituție, deținuții aveau dreptul să petreacă în afara celulei de la o oră până la două ore pe zi (a se vedea, patru ore la colonia nr. 15). Restul timpului și-l petrec în celulă. Dată fiind durata de detenție, CPT recomandă să li se ofere deținuților mai multe posibilități de a activa în afara celulei.

115. Am constatat că, în unele cazuri, deținuții plasați în regim de tip celulă nu sunt autorizați să primească vizite pe toată durata aflării lor în acest regim. După părerea CPT, interzicerea vizitelor pentru o asemenea durată (care ajunge uneori până la șase luni) este inacceptabilă. **Comitetul recomandă de a asigura ca toți deținuții plasați în regim de tip celulă să aibă dreptul la vizite.**

b. contactul cu lumea exterioară/plângerile

116. Prevederile legislației în vigoare cu privire la vizite au fost reamintite la paragraful 120 al raportului despre vizita din 2001. În context, se poate face referire și la recomandarea făcută la paragraful 50 din prezentul raport, cu privire la contactul persoanelor deținute preventiv cu lumea exterioară.

117. În general, în privința condițiilor de derulare a vizitelor nu sunt necesare remarci speciale. Cu toate acestea, delegația a stabilit că în coloniile nr. 4 și nr. 15 (faptul fiind constatat și la colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani) este colectată o contribuție, de la 1 la 2 lei, pentru vizitele scurte și de 20 lei de vizitator/pe zi pentru vizitele lungi (fiind numită taxa hotelieră)²⁹. Pentru multe dintre rude aceasta este o cheltuială în plus la costul transportului pentru a ajunge la instituții.

În raportul său cu privire la vizita din 1998 (paragraful 22), Comitetul a menționat deja cât de important este pentru deținuți să mențină contactul cu lumea exterioară și a expus principiile, în baza cărora trebuie să fie reglementate aceste contacte. Evident, colectarea unei contribuții financiare îi împiedică pe numeroși deținuți să primească și pe rudele acestora să facă vizite. CPT consideră că pentru posibilitatea de a primi vizite nu ar trebui niciodată să se colecteze vreo taxă. CPT recomandă autorităților moldovenești să supravegheze, fără întârziere, ca vizitele scurte să fie posibile fără nici un fel de contribuție financiară din partea deținuților sau a rudelor acestora. CPT îndeamnă, de asemenea, în măsura posibilităților, să fie încetată practica de colectare a unei asemenea contribuții pentru așa-zisele vizite lungi.

118. Conform legislației modificate după ultima vizită a CPT³⁰, corespondența deținuților cu procurorul, organele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului nu poate fi supusă controlului sau cenzurii. Cu toate acestea, numeroși deținuți întâlniți în instituțiile vizitate au declarat că li se cere ca plicurile ce conțin plângeri adresate organelor respective să fie transmise nesigilate administrației penitenciarului. CPT recomandă de a supraveghea aplicarea strictă, în toate instituțiile sistemului penitenciar moldovenesc, a prevederilor legii care recunosc dreptul deținuților de a corespunda în mod confidențial cu instanțele corespunzătoare.

c. personalul penitenciar

119. În raportul său cu privire la vizita din 1998 CPT a menționat deja importanța pe care o atribuie instruirii adecvate a personalului penitenciarelor. Cea mai bună modalitate de oferire a garanțiilor împotriva tratamentului degradant este de a avea grijă ca personalul penitenciarelor să fie recrutat și instruit în mod corespunzător, pentru a putea

²⁹ Ordinul nr. 99 din 18 decembrie 1998 al Ministerului Justiției prevede, începând cu 1 ianuarie 1999, alocarea unor camere pentru vizitele lungi („hotel”) a câte 10 lei pentru o zi și o noapte.

³⁰ Articolul 18 al Legii cu privire la arestarea preventivă; articolul 73 al Codului de executare a pedepselor.

adopta atitudini adecvate în relațiile cu deținuții. Calificarea în domeniul tehnicilor de comunicare interpersonală constituie în această privință un element esențial al profilului personalului penitenciarelor. O asemenea calificare permite adesea de a controla o situație ce poate degenera în violență. Și, în general, astfel de cunoștințe contribuie la atenuarea tensiunii și la ameliorarea calității vieții în instituțiile penitenciare.

120. Delegația a constatat că personalul penitenciarelor menține o viziune de securitate asupra lucrului său și nu este dispus – cu excepția unor membri ai personalului tehnic – de a intra într-un dialog constructiv cu deținuții. În această privință, trebuie de menționat că formarea profesională a rămas sub nivelul celui propus în 1998 (vezi paragraful 71 al raportului cu privire la această vizită). În plus, autoritățile moldovenești au identificat necesitatea unei formări profesionale adecvate în cadrul proiectului strategiei de reformare a sistemului penitenciar 2004-2013 (vezi punctul 9: resursele umane și formarea profesională).

CPT recomandă autorităților moldovenești să depună eforturi considerabile pentru a aplica în practică o adevărată politică privind formarea inițială și continuă a personalului penitenciarelor, utilizând posibilitățile oferite în acest scop de către Consiliul Europei.

121. Autoritățile moldovenești recunosc că și condițiile dificile de lucru ale personalului penitenciarelor, remunerarea prea puțin atractivă (adesea cu întârziere) aduc prejudicii reputației sistemului penitenciar și cauzează o fluctuație intensă a personalului.

Într-adevăr, asemenea condiții nu pot garanta existența unui personal penitenciar, care să corespundă criteriilor menționate în paragraful 119. În plus, aceasta poate fi o situație favorabilă pentru corupție.

CPT solicită comentariile autorităților moldovenești cu referire la problemele menționate mai sus.

III. RECAPITULARE ȘI CONCLUZII**A. PRIVAREA DE LIBERTATE DE CĂTRE
SERVICII DE POLIȚIE**

122. În 2004, s-a constatat o evoluție pozitivă încurajatoare în ce privește *tratamentul fizic* degradant al persoanelor private de libertate de către poliție. Atât întrevederile avute cu persoanele private de libertate, precum și alte informații obținute de către delegația CPT ne permit să considerăm că fenomenul tratamentului degradant este mai rar întâlnit decât în trecut.

În pofida acestui fapt, problema este departe de a fi rezolvată. De fapt, au fost auzite numeroase afirmații – venind atât de la persoanele bănuite de infracțiuni penale, precum și de la persoanele condamnate pentru infracțiuni administrative – că le-au fost aplicate lovituri cu pumnii, cu picioarele, precum și cu diferite obiecte. În unele cazuri, ele erau suspendate de o bară metalică, cu mâinile și picioarele încătușate, cu capul în jos sau erau asfixiate prin aplicarea unei măști de gaze pe cap, fiind blocată pătrunderea aerului, sau li se aplicau lovituri pe tălpile picioarelor.

123. Trebuie să se acorde cea mai mare prioritate și atenție eradicării tratamentului fizic degradant, iar principiile incluse în Codul de etică al poliției, adoptat în 2003, să-și găsească o aplicare concretă în activitatea cotidiană. CPT recomandă ca principiul 34, conform căruia „poliția nu va aplica, nu va încuraja și nu va tolera în nici un caz actele de tortură, de tratament inuman sau degradant” să fie însoțit de o procedură clară de semnalare a acestor acte și de măsuri de protecție a acelor colaboratori care au dat alarma. Aceasta va contribui la succesul eforturilor întreprinse actualmente de către autoritățile moldovenești pentru a schimba mentalitatea în cadrul poliției în ce privește aplicarea tratamentelor degradante.

CPT a reamintit, de asemenea, că pentru instaurarea culturii/eticii polițiștilor de a renunța și a exclude tratamentul degradant, sunt necesare acțiuni concrete în domeniul formării profesionale.

124. În baza informației obținute, CPT a menționat o dată în plus că una dintre cele mai eficiente modalități de prevenire a tratamentelor degradante constă în examinarea minuțioasă de către toate autoritățile competente a informației ce le este adusă la cunoștință. În acest context, CPT a recomandat ca de fiecare dată când o persoană privată de libertate se prezintă în fața unui procuror sau judecător și susține că a fost maltrată, acesta să consemneze în scris reclamația, să ordone imediat un examen medico-legal și să ia măsurile necesare pentru ca afirmațiile să facă obiectul unei anchete corespunzătoare. O asemenea atitudine trebuie să fie adoptată chiar dacă persoana vizată nu are răni externe vizibile. Chiar și în absența unei afirmații cu privire la tratamentul degradant, trebuie să fie efectuat un examen medico-legal din momentul în care există alte motive de a crede că o persoană privată de libertate a fost supusă unui tratament degradant.

CPT a considerat oportun să li se precizeze procurorilor că pentru ca anchetele în cazurile de tratament degradant să fie eficiente este necesar ca acestea să fie efectuate în mod minuțios. Cu alte cuvinte, acestea trebuie să determine dacă recurgerea la forță sau la alte metode a fost justificată sau nu în circumstanțele respective, să identifice și, dacă este cazul, să sancționeze persoanele care au recurs la astfel de metode. Este obligatoriu să fie întreprinse toate măsurile rezonabile pentru a colecta probe cu privire la fapta în cauză, inclusiv pentru a identifica și interoga presupusele victime, suspectii și martorii oculari (de exemplu, polițiștii de serviciu sau alți deținuți), să fie confiscate instrumentele ce ar fi putut fi utilizate la aplicarea tratamentului degradant și să fie colectate probele medico-legale. În plus, este necesar ca anchetele să fie efectuate în mod complet, rapid și cu atenție.

125. Există practica de a retransfera deținuții din instituțiile Ministerului Justiției în secțiile de poliție. O asemenea practică nu contribuie la prevenirea tratamentelor degradante. Comitetul a reamintit autorităților moldovenești că un asemenea retransfer al deținuților nu trebuie să fie efectuat decât atunci când este inevitabil și că acesta trebuie să fie subordonat autorității exprese a procurorului sau a judecătorului competent.

126. În ceea ce privește garanțiile fundamentale contra tratamentului degradant pentru persoanele suspectate de o infracțiune penală, CPT a constatat cu satisfacție că Codul de procedură penală, intrat în vigoare în 2003, prevede dreptul acestora de a informa rudele sau o persoană terță la alegerea lor de faptul că au fost private de libertate. Totuși, CPT a recomandat să fie strict supravegheată aplicarea în practică a acestui drept. CPT a recomandat, de asemenea, să fie modificat Codul în cauză în vederea reducerii perioadei (care în prezent poate acoperi toată perioada privării de libertate de către serviciile de poliție) în care este posibilă amânarea informării rudelor și să fie definită mai exact noțiunea de „circumstanțe excepționale” care justifică o asemenea amânare.

În ceea ce privește accesul la un avocat, CPT a recomandat modificarea prevederilor corespunzătoare ale Codului de procedură penală pentru a se prevedea clar că persoanele reținute în legătură cu o infracțiune penală dispun de dreptul de acces la un avocat din momentul în care acestea sunt private de către organele de poliție de dreptul de a pleca și a veni. Mai mult, el cere să fie strict supravegheată aplicarea în practică a prevederilor ce garantează întrevederile confidențiale ale suspectului sau ale acuzatului cu un avocat.

În ceea ce privește accesul la un medic, nici la șase ani după prima vizită a CPT în Moldova, persoanele private de libertate de către forțele de ordine nu beneficiază de dreptul, recunoscut expres, de a fi examinate de un medic chiar la începutul privării de libertate, în termenele preconizate de către Comitet. El a recomandat cu insistență să fie luate măsurile necesare în acest sens.

127. *Situația persoanelor deținute în baza Codului de contravenții administrative* este inacceptabilă, acestea nu beneficiază de nici o garanție preconizată de CPT, în pofida recomandărilor făcute anterior. CPT reamintește autorităților moldovenești să ia urgent

măsurile necesare pentru ca toate persoanele să aibă, din momentul în care au fost private de libertate, dreptul de a informa o rudă sau o terță persoană despre situația lor, dreptul de acces la un avocat și dreptul de acces la un medic.

128. CPT de asemenea face apel la autoritățile moldovenești să elaboreze fără întârziere un cod detaliat de conduită în timpul interogatoriilor; un asemenea cod va constitui o bază solidă și concretă pentru obligațiile generale impuse de Codul de etică al poliției.

129. De la prima vizită a CPT în Republica Moldova, *condițiile de detenție* în instituțiile Ministerului Afacerilor Interne au fost o sursă de îngrijorare pentru Comitet. Vizita din 2004 nu a dat temelie pentru înlăturarea acestor preocupări. Într-adevăr, fie că este vorba de comisariatele de poliție sau de IDP vizitate, condițiile materiale pot fi supuse aceluiași critici ca și în trecut. În IDP, în special, acestea rămân a fi dezastruoase, sub mai multe aspecte, deținuților fiindu-le aplicat și în continuare un tratament inuman și degradant.

130. În această privință, este important de subliniat că vizita din 2004 a confirmat că IDP ale Ministerului Afacerilor Interne niciodată nu vor putea oferi condiții adecvate persoanelor aflate în detenție preventivă pentru o perioadă mai lungă. Comitetul și-a exprimat dorința ca proiectul de lege elaborat de serviciile Procurorului General, care prevede crearea, în cadrul sistemului penitenciar și sub responsabilitatea Ministerului Justiției, a caselor de arest pentru persoanele aflate în detenție preventivă, să fie acceptat. În plus, el recomandă atât pentru IDP, cât și pentru comisariatele de poliție adoptarea unor măsuri imediate pentru a asigura necesitățile de bază ale persoanelor deținute și a le respecta demnitatea. Aplicarea lor în practică, la șase ani după prima vizită a CPT, nu mai poate fi împiedicată de argumente financiare.

B. PRIVAREA DE LIBERTATE ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE

131. Nici o plângere de *tratament fizic degradant* nu a fost adusă la cunoștința delegației la închisoarea nr. 3 și la colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani.

Unele plângeri de tratament degradant (în principal, lovituri cu pumnii și cu picioarele) au fost auzite la colonia nr. 15 și la închisoarea nr. 17. La spitalul penitenciar de la Pruncul au fost făcute afirmații cu privire la provocarea unor leziuni (precum și în alte instituții ale țării) deținuților de către membrii personalului de supraveghere, ca urmare a utilizării excesive a forței.

Deosebit de îngrijorătoare este situația la colonia nr. 4, unde au fost obținute numeroase afirmații cu privire la aplicarea loviturilor cu pumnii, cu picioarele și cu bastoanele, precum și utilizarea gazelor neutralizante, în special, în timpul plasării în celula disciplinară sau în timpul controalelor inopinate. Atmosfera generală în instituție este marcată de incidentele care au avut loc în martie 2003. Nu a fost întreprinsă nici

o acțiune pentru a se încerca stabilirea unor relații normale și a unei atmosfere mai calme. Mai mult ca atât, delegația a avut impresia unei gestionări haotice a instituției și a personalului, căruia îi lipsesc încadrarea corespunzătoare și directivele clare.

CPT a recomandat să fie luate măsuri eficiente pentru a asigura înțelegerea și asimilarea în practica de zi cu zi de către supraveghetorii penitenciarelor din toată țara a mesajului că tratamentul degradant al deținuților nu este acceptabil și urmează a fi sancționat aspru. Se recomandă, de asemenea, efectuarea unei anchete minuțioase și complete cu privire la modul de funcționare a coloniei nr. 4.

132. CPT rămâne preocupat de atmosfera generatoare de violență între deținuți, care persistă în penitenciare. În diferite instituții vizitate și, în special, în cartierele vizitate ale închisorii nr. 17 și la spitalul penitenciar Pruncul perspectiva de a deveni victime ale violenței este o realitate cotidiană pentru numeroși deținuți vulnerabili. CPT reamintește autorităților moldovenești să aplice în practică fără întârziere o strategie concretă pentru a soluționa problema violenței dintre deținuți, în baza principiilor de esență menționate în rapoartele precedente. În baza faptelor constatate la închisoarea nr. 17 și la spitalul penitenciar Pruncul, Comitetul îndeamnă autoritățile moldovenești să dea clar de înțeles personalului acestor instituții că nu va mai fi tolerată utilizarea în vreun fel de către aceștia fie a unui sistem ierarhic paralel de violență între deținuți, fie a violenței între deținuți pentru a păstra ordinea și controlul.

133. În ceea ce privește *condamnații pe viață*, s-a făcut apel la autoritățile moldovenești să implementeze în regim de prioritate o adevărată politică de gestiune penitenciară a acestor condamnați, ținând cont de ansamblul de principii identificate de către CPT în acest domeniu, precum și de Recomandarea (2003) 23 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la gestiunea de către administrația penitenciarelor a condamnaților pe viață și a altor deținuți pe perioadă lungă. CPT a recomandat să fie organizate imediat activități motivante pentru acești deținuți (lucru, educație, sport), să se asigure ca aceștia să beneficieze cu adevărat de trei ore de vizite în trimestru la care au dreptul și să se înceteze practica încătușării lor sistematice de fiecare dată când sunt scoși din celulă.

134. În cea mai mare parte a instituțiilor vizitate, puse la încercare de starea economică a țării, situația rămâne a fi dificilă. Din nou au fost constatate numeroase probleme, identificate și în timpul vizitelor din 1998 și 2001, ce țin de condițiile materiale și regimul de detenție, la care se adaugă problema *aglomerației* care persistă. Comitetul reamintește cu insistență apelul său de a elabora, fără întârziere, o politică globală și coerentă de luptă contra suprapopulării, care să implice în mod obligatoriu instituțiile de aplicare a legii și autoritățile de urmărire și de judecată. Este necesar să fie aplicate imediat prevederile corespunzătoare ale noii legislații penale, intrată în vigoare în 2003, care, la rândul lor, vor contribui la reducerea populației din penitenciare, inclusiv prin utilizarea spectrului extins de alternative la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoarea.

135. În ceea ce privește *condițiile materiale de detenție*, vizita efectuată la închisoarea nr. 3 nu dă motive de satisfacție: condițiile de aflare în majoritatea celulelor blocurilor I și II continuă să fie execrabile. La coloniile nr. 4 și nr. 15, condițiile materiale variază foarte mult în funcție de resursele deținuților sau ale familiilor pe al căror cont rămâne amenajarea dormitoarelor. S-a constatat că din toate instituțiile penitenciare vizitate, la moment în Moldova colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani oferă cele mai bune condiții de găzduire, dormitoarele fiind bine luminate și aerisite și corect echipate.

Cu excepția acestei colonii, peste tot, cantitatea și calitatea hranei, iar la coloniile nr. 4 și nr. 15 și aprovizionarea cu apă, constituie un motiv real de îngrijorare. Numeroase plângeri au fost exprimate în preajma sezonului de iarnă cu privire la aprovizionarea cu combustibil. Comitetul a insistat asupra faptului că este vorba de necesități vitale fundamentale, ce trebuie să fie asigurate de către stat persoanelor care se află în grija acestuia și nimic nu-l poate scuti de această responsabilitate.

136. Lipsa *programelor de activitate variate* rămâne a fi o caracteristică comună a instituțiilor vizitate la Chișinău și la Cricova. La colonia de reeducare pentru minori, însă, se fac adevărate eforturi pentru a organiza ziua tinerilor deținuți. Cu toate acestea, școala din colonie duce lipsă de materiale didactice și de echipament și dispune de un număr insuficient de profesori; în plus, programele de formare profesională nu sunt adaptate, iar mijloacele materiale sunt învechite din lipsă de resurse. Au fost formulate recomandări pentru a dezvolta posibilitățile de lucru și alte activități pentru deținuții adulți, iar pentru minori – cele de învățământ și formare profesională.

137. În ceea ce privește *îngrijirea medicală* în instituțiile penitenciare, CPT reiterează recomandarea ca să fie luate toate măsurile de rigoare pentru a asigura în instituțiile penitenciare o aprovizionare suficientă cu medicamentele necesare.

Cu referire la spitalele penitenciare, CPT a recomandat de a revizui asigurarea cu personal paramedical, evident insuficientă, a spitalului de la Pruncul. El a cerut, de asemenea, informații suplimentare despre spitalul penitenciar pentru bolnavii de tuberculoză de la închisoarea nr. 17 din Rezina, a cărui deschidere parțială urma să aibă loc în scurt timp după vizită.

CPT recomandă să fie implementată în mod obligatoriu, la spitalul penitenciar de la Pruncul, precum și în toate celelalte instituții ce găzduiesc deținuți bolnavi de tuberculoză, o politică de însoțire a tratamentului care să se bazeze, în special, pe informația cu privire la evoluția naturală a maladiei și eventualele efecte secundare ale tratamentului.

138. Alte *probleme abordate* ce țin de măsurile de ordin disciplinar, contactul cu lumea exterioară, precum și de personalul penitenciarelor. CPT a recomandat să nu fie folosite, în starea lor actuală, celulele disciplinare din instituțiile vizitate și să se asigure ca toți deținuții, cărora le este aplicată o sancțiune ce constă în plasarea într-o celulă disciplinară, să fie plasați într-o celulă adecvat luminoasă și aerisită, corect echipată care să poată fi, în caz de necesitate, încălzită corespunzător. CPT recomandă, de asemenea, să se dea instrucțiuni imediate ca deținuții să beneficieze realmente de plimbare la aer liber cel puțin o oră pe zi și să fie modificat regulamentul.

În concluzie, CPT a recomandat autorităților moldovenești să întreprindă acțiuni susținute pentru a implementa o reală politică de formare inițială și continuă a personalului penitenciarelor, utilizând posibilitățile oferite în acest sens de către Consiliul Europei.

C. MĂSURILE CE URMEAZĂ A FI LUATE CA REZULTAT AL RECOMANDĂRILOR, COMENTARIILOR ȘI SOLICITĂRILOR DE INFORMAȚIE ALE CPT

139. În Anexa I a acestui raport se regăsesc mai multe recomandări, comentarii și solicitări de informație formulate de către CPT.

CPT solicită autorităților moldovenești:

- să ofere informație, **în termen de trei luni** din momentul primirii prezentului raport, despre rezultatele anchetei solicitate la paragraful 62 al raportului și despre măsurile luate în urma acesteia;
- să transmită, **în termen de trei luni** din momentul primirii acestui raport, informațiile solicitate în paragraful 101 al raportului.

140. În ceea ce privește celelalte recomandări, comentarii și solicitări de informație formulate în raport, Comitetul solicită autorităților moldovenești să prezinte, în termen de trei luni, un răspuns cu descrierea completă a măsurilor luate pentru implementarea recomandărilor, precum și privind reacțiile la comentarii și la solicitările de informație.

ANEXA I

LISTA RECOMANDĂRILOR, COMENTARIILOR ȘI SOLICITĂRILOR
DE INFORMAȚIE ALE CPT

COOPERAREA

recomandări

- a reaminti personalului serviciilor de poliție despre obligațiile pe care Republica Moldova și le-a asumat în baza Convenției și de a supraveghea ca acesta să se abțină de la tipurile de acțiuni descrise la paragraful 6 (paragraful 6).

PRIVAREA DE LIBERTATE DE CĂTRE SERVICIILE DE POLIȚIE**Remarci preliminare****recomandări**

- de a lua măsurile necesare pentru ca orice prelungire a detenției preventive a unei persoane să se facă în urma prezentării în fața judecătorului competent (paragraful 9);
- de a duce la bun sfârșit, în cel mai scurt timp, reforma Codului de contravenții administrative, introducând recomandările din acest raport cu privire la garanțiile fundamentale contra tratamentului degradant și ținând cont de expertizele oferite în domeniu de către Consiliul Europei (paragraful 12);
- de a le cere serviciilor de poliție, prin instrucțiuni ferme, ca deținerea și interogatoriile persoanelor bănuite de o infracțiune penală să fie efectuate în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală și a asigura un control direct al respectării acestor exigențe (paragraful 13).

comentarii

- CPT speră că proiectul de lege cu privire la crearea, în cadrul sistemului penitenciar și în responsabilitatea Ministerului Justiției, a caselor de arest destinate persoanelor aflate în detenție preventivă va fi acceptat (paragraful 11).

solicitări de informație

- este de interes răspunsul la întrebarea dacă autoritățile moldovenești intenționează să încredințeze, pe viitor, autorităților judecătorești decizia de plasare în detenție preventivă a autorilor delictelor flagrante pe un termen de 72 de ore (paragraful 10).

TORTURA ȘI ALTE FORME DE TRATAMENT DEGRADANT**recomandări**

- de a însoți principiul 34 al Codului de etică al poliției cu o procedură clară de

semnalare a actelor prevăzute în acesta, precum și de a prevedea măsurile de protecție a acelor colaboratori ai poliției, care au dat alarma (paragraful 17);

- de fiecare dată când o persoană privată de libertate, care se prezintă în fața unui procuror sau a unui judecător afirmă că a fost maltrată, aceste afirmații trebuie să fie consemnate în scris, să fie solicitat imediat un examen medico-legal și să fie luate măsurile necesare pentru ca plângerea să constituie obiectul unei anchete efectuate în mod corespunzător. O asemenea atitudine trebuie să fie adoptată independent de faptul dacă persoana vizată are sau nu are răni externe vizibile. Chiar și în absența unei plângeri exprese de tratament degradant, trebuie să fie efectuat un examen medico-legal din momentul în care există alte motive de a crede că o persoană privată de libertate poate fi victima tratamentului degradant (paragraful 21);
- de a acorda cea mai mare prioritate adoptării proiectului de lege cu privire la asigurarea persoanelor suspectate sau acuzate, precum și avocatului lor, a dreptului de acces la un expert medico-legal în vederea unei examinări; dispozițiile acestui proiect trebuie să fie cunoscute de toate persoanele private de libertate de către poliție, indiferent de motivul juridic (paragraful 21);
- de a reaminti procurorilor, clar și într-o formă corespunzătoare, principiile de bază cu privire la modul de conducere a anchetei în cazurile tratamentului degradant, expuse la paragraful 22 (paragraful 22);
- de a efectua retransferul deținuților în secțiile de poliție numai dacă acest lucru este absolut inevitabil; un asemenea retransfer trebuie să fie subordonat autorității exprese a procurorului sau a judecătorului competent (paragraful 23);
- de a reaminti ferm personalului de supraveghere din IDP din Sângerei, Chișinău și Telenești că nici o formă a tratamentului degradant nu va fi tolerată și că abuzurile vor fi pedepsite aspru (paragraful 24).

solicitările de informații

- măsurile concrete luate pentru a asigura ca recrutarea și formarea profesională să răspundă criteriilor stabilite în Codul de etică al poliției din 2003 (paragraful 18);
- comentariile autorităților moldovenești cu privire la remarcile formulate în paragraful 19 în legătură cu condițiile de lucru ale personalului de poliție (paragraful 19).

GARANȚIILE FUNDAMENTALE CONTRA TRATAMENTULUI DEGRADANT

recomandări

- de a lua măsurile necesare pentru aplicarea strictă în practică a articolelor 64 (12) și 173 (1) ale Codului de procedură penală (paragraful 25);
- de a opera modificări în Codul de procedură penală în vederea reducerii perioadei pentru care informarea rudelor poate fi amânată și de a defini mai exact noțiunea de „circumstanțe excepționale” (paragraful 26);

- de a opera modificări în Codul de procedură penală în vederea garantării posibilității de exercitare a dreptului oficial recunoscut al persoanelor străine, private de libertate, de a informa ambasada sau consulatul, la inițiativa persoanei menționate (paragraful 27);
- de a asigura neîntârziat aplicarea cu strictețe a prevederilor articolelor 64 și 66 ale Codului de procedură penală cu privire la accesul la un avocat. De asemenea, este necesar să fie asigurată confidențialitatea întâlnirilor unui suspect sau ale unei persoane acuzate cu un avocat (paragraful 30);
- de a revedea prevederile corespunzătoare ale Codului de procedură penală în așa fel încât să se stipuleze clar că persoana reținută în legătură cu o infracțiune penală trebuie să dispună de dreptul de acces la un avocat din momentul în care este privată de către serviciile de poliție de libertatea de a pleca și de a veni (și nu doar la începutul primului interogatoriu de confruntare în calitate de suspect) (paragraful 30);
- de a lua imediat măsurile necesare pentru ca dreptul de acces la un medic (la propria alegere) al persoanelor deținute de către serviciile de poliție, din momentul în care acestea au fost private de libertate, să fie prevăzut în mod expres în legislația sau regulamentul național (paragraful 32);
- de a preciza că toate examenele medicale ale persoanelor private de libertate trebuie să fie efectuate nu în auzul și nu în văzul poliției (cu excepția cazului în care medicul solicită acest lucru în circumstanțe speciale) (paragraful 32);
- de a întreprinde acțiunile necesare pentru a asigura aplicarea strictă de către serviciile de poliție (inclusiv organele de urmărire penală) a prevederilor corespunzătoare ale Codului de procedură penală cu privire la informarea persoanelor private de libertate despre drepturile lor (paragraful 34);
- de a lua de urgență măsurile de rigoare pentru a asigura ca toate persoanele private de libertate în baza Codului de contravenții administrative să aibă, chiar din momentul privării de libertate, dreptul de a informa o rudă sau o persoană terță despre situația lor, dreptul de acces la un avocat, dreptul de acces la un medic (paragraful 35);
- de a supraveghea ca toate persoanele private de libertate în baza Codului de contravenții administrative **să fie informate în scris despre toate drepturile lor** (paragraful 35);
- de a elabora fără întârziere un cod de desfășurare a interogatoriilor, oferind directive practice clare cu privire la modalitatea în care trebuie să fie desfășurate acestea (paragraful 36);
- de a le cere serviciilor de poliție, prin instrucțiuni concrete, să se conformeze exigențelor menționate la paragraful 38, precizând că, în caz contrar, vor fi aplicate sancțiuni (paragraful 38);
- de a pune la dispoziție mijloacele necesare pentru ca intenția de intensificare a

controlului de către procurori privind tratamentul persoanelor deținute de către serviciile de poliție să se materializeze cât mai repede posibil. Acest control trebuie să includă toate aspectele ce țin de tratamentul persoanelor private de libertate (înregistrarea detenției, informațiile furnizate persoanelor deținute despre drepturile lor și exercitarea eficientă a acestor drepturi, respectarea regulilor cu privire la interogatorii, condițiile materiale de detenție etc.), precum și întâlnirile fără martori cu aceste persoane (paragraful 39);

- de a întreprinde măsurile necesare pentru a garanta tuturor persoanelor deținute în instituțiile serviciilor de poliție, indiferent de motivul pentru care sunt deținute, accesul confidențial la autoritățile naționale și internaționale abilitate să primească reclamații (paragraful 40).

solicitările de informații

- comentariile autorităților moldovenești asupra remarcilor făcute la paragraful 31 cu privire la avocații numiți din oficiu (paragraful 31);
- este necesar să se precizeze dacă principiul 42 al Codului de etică **implică pe viitor înregistrarea electronică (audio sau video) a interogatoriilor** (paragraful 37).

CONDIȚIILE DE DETENȚIE

recomandări

- de a lua imediat următoarele măsuri
- **pentru comisariatele de poliție**
  - să fie rezervate spații pentru detențiile de scurtă durată, care nu depășesc 24 de ore;
  - să asigure iluminarea artificială și aerisirea adecvată a celulelor;
  - să pună la dispoziția persoanelor obligate să-și petreacă noaptea în celulă câte o saltea și o pătură curată.
- **pentru izolatoarele de detenție preventivă:**
  - să asigure ca toate persoanele deținute în IDP-uri – indiferent de statutul lor juridic
  - să aibă o saltea și o pătură curată;
  - să asigure aerisirea, iluminarea naturală și artificială și, în caz de necesitate, încălzirea adecvată a celulelor;
  - să ofere persoanelor deținute mijloacele necesare pentru respectarea igienei corporale, punându-le la dispoziție produsele de bază. Aceasta înseamnă, de asemenea, că persoanele respective trebuie să aibă posibilitatea de a face un duș cu apă caldă, cel puțin o dată pe săptămână;
  - să asigure, fără întârziere, ca persoanele deținute în IDP-uri pentru perioade îndelungate (24 de ore sau mai mult) – indiferent de statutul lor juridic – să

beneficieze zilnic de cel puțin o oră de plimbare la aer liber.

- **pentru comisariatele de poliție și IDP-uri:**
  - să asigure ca orice persoană deținută – indiferent de statutul său juridic – să aibă posibilitatea de a mânca la ore recomandate, inclusiv să aibă o masă completă cel puțin o dată pe zi. Măsurile întreprinse în cadrul IDP-urilor trebuie să garanteze ca persoanelor deținute pentru perioade îndelungate să li se asigure dimineața, la amiază și seara alimentație în cantități suficiente;
  - să dea imediat instrucțiuni clare și ferme personalului de supraveghere pentru ca deținuții plasați în celule în care nu sunt veceuri, la cererea lor, să fie scoși la veceu în timpul zilei, fără întârziere;
  - să asigure în orice circumstanțe respectarea strictă a regulilor de separare a bărbaților de femei, precum și a persoanelor majore de cele minore (paragraful 48);
  - de a revizui reglementarea și practica în domeniul vizitelor și al corespondenței pentru persoanele aflate în detenție preventivă și cele condamnate la pedepse administrative, în baza principiilor reamintite la paragraful 50 (paragraful 50);
  - de a supraveghea aplicarea strictă în IDP a art. 18 al Legii cu privire la arestarea preventivă, care garantează persoanelor în arest preventiv dreptul de a corespunde în confidențialitate cu avocatul lor (paragraful 50);
  - de a supune toate persoanele deținute în instituțiile de detenție preventivă unui control medical complet la sosirea lor în IDP și de a asigura prezența permanentă a unui felcer în toate IDP-urile din țară (paragraful 51).

solicitări de informație

- informații cu privire la practica observată de a le cere persoanelor condamnate la pedepse administrative să achite o taxă pentru găzduire și la modul de utilizare a sumelor astfel colectate (paragraful 49).

PRIVAREA DE LIBERTATE ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE

Remarci preliminare

recomandări

- de a elabora fără întârziere o politică globală și coerentă de luptă contra suprapopulării în sistemul penitenciar, problemă menționată în paragraful 56, cu implicarea obligatorie a instituțiilor de aplicare a legii și autorităților de urmărire și de judecare (paragraful 56);
- imediat, prin toate mijloacele necesare, de a pune în aplicare prevederile corespunzătoare ale noii legislații penale, intrată în vigoare în 2003, care va conduce la reducerea populației din penitenciare, inclusiv prin aplicarea spectrului larg de alternative la detenția provizorie și la pedeapsa cu închisoarea (paragraful 56);

- toate autoritățile moldovenești, care pot interveni în implementarea conceptului de reformă a sistemului penitenciar, trebuie să se asocieze fără întârziere pentru concretizarea acestuia, în baza remarcilor formulate în paragraful 57 (paragraful 57).

comentarii

- CPT speră ca noul Cod de executare a pedepselor să fie adoptat în cel mai scurt timp (paragraful 59).

solicitări de informație

- opiniile autorităților moldovenești asupra remarcilor formulate în paragraful 60 cu privire la modalitatea de găzduire în dormitoare de mare capacitate (paragraful 60).

TRATAMENTE DEGRADANTE

recomandări

- de a se lua măsuri eficiente pentru ca mesajul, conform căruia tratamentele degradante ale deținuților nu sunt admise și vor fi sever sancționate, să fie înțeles și aplicat în practică de către supraveghetorii penitenciarelor din toată țara (paragraful 62);
- de a efectua o anchetă minuțioasă și completă cu privire la modalitatea de funcționare a coloniei nr. 4 (paragraful 62);
- recomandările puse în atenția autorităților de urmărire la paragraful 22 sunt valabile și în contextul prevenirii tratamentului degradant de către personalul penitenciarelor, precum și a violenței dintre deținuți (paragrafele 64 și 69);
- de a face personalul de la închisoarea nr. 17 și de la spitalul penitenciar Pruncul – precum și din orice alte instituții penitenciare din țară care se confruntă cu un asemenea fenomen – să înțeleagă clar că autoritățile nu vor mai tolera ca acestea să se bazeze pe sau să utilizeze în orice mod un sistem paralel sau ascuns de ierarhie sau violența în rândul deținuților, cu scopul de a păstra ordinea și controlul în aceste instituții penitenciare (paragraful 66);
- de a implementa fără întârziere o strategie concretă de soluționare a problemei violenței în rândul deținuților din închisoarea nr. 17 și din spitalul penitenciar de la Pruncul, precum și în orice altă instituție penitenciară din Moldova, care se confruntă cu o asemenea situație (paragraful 69).

solicitări de informație

- în termen de trei luni din momentul primirii acestui raport, despre rezultatele anchetei efectuate cu privire la modalitatea de funcționare a coloniei nr. 4 și eventualele acțiuni întreprinse (paragraful 62);
- numărul de cazuri de aplicare a constrângerii de la 1 iulie 2004, inclusiv numărul celor care au fost supuse unei verificări din partea procurorilor, precum și măsurile

luate în urma verificărilor efectuate (paragraful 63);

- **instruirea profesională menționată mai sus este într-adevăr propusă și dacă da, care este numărul de supraveghetori din penitenciare care au urmat deja cursurile de instruire** (paragraful 63).

CONDAMNAȚII LA ÎNCHISOAREA PE VIAȚĂ

recomandări

- de a repara imediat celula nr. 22 din cartierul condamnaților pe viață de la închisoarea nr. 17 (paragraful 71);
- de a implementa în regim prioritar o adevărată politică de gestiune penitenciară a condamnaților pe viață care să țină cont de principiile menționate în paragraful 90 al raportului cu privire la vizita din 2001, precum și de Recomandarea (2003) 23 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu privire la gestiunea de către administrațiile penitenciarelor a condamnaților pe viață și a altor deținuți pe termen lung (paragraful 74);
- de a organiza, imediat, activități care ar motiva acești condamnați (lucru, educație, sport), precum și de a asigura ca ei realmente să beneficieze de trei ore de vizită pe trimestru, la care au dreptul (paragraful 74);
- de a lua toate măsurile necesare pentru ca persoanele condamnate să aibă dreptul la vizite, la fel ca și persoanele care-și ispășesc pedeapsa în colonie, precum și de a schimba condițiile în care se desfășoară vizitele la închisoarea nr. 17 (paragraful 74);
- de a pune capăt imediat practicii de încătușare a acestei categorii de deținuți, descrise la paragraful 75 (paragraful 75).

Comentarii

- CPT reamintește că este necesar ca măsurile recomandate la paragraful 74 cu privire la politica de gestiune penitenciară, activitate și contacte cu lumea exterioară să vizeze și condamnații pe viață de la închisoarea nr. 3 din Chișinău, aflați în așteptarea sentinței (paragraful 74).

CONDIȚIILE DE DETENȚIE DIN PENITENCIARE

recomandări

- de a aloca, în sfârșit, mijloacele necesare în scopul ameliorării cât mai urgente a condițiilor materiale în celulele blocurilor I și II, precum și în celulele de tranzit din închisoarea nr. 3, și de a înceta practica de plasare a deținuților în celule fără geamuri (paragraful 85);
- de a garanta în coloniile nr. 4 și nr. 15 ca fiecare deținut să aibă un pat cu așternutul necesar (saltea, cearșaf, pătură) și ca toate ferestrele din dormitoare să aibă sticlă (paragraful 85);

- de a scoate de pe geamurile celulelor din detașamentul 1 al coloniei nr. 15 dispozitivele care le acoperă pentru a asigura accesul adecvat al luminii naturale și al aerului curat (paragrafele 85 și 113);
- de a repara urgent echipamentul sanitar comun în coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și în colonia de reeducare a minorilor (paragraful 85);
- de a garanta imediat deținuților din închisoarea nr. 3 și din coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și din toate celelalte instituții penitenciare care se află într-o situație similară, o alimentare suficientă, servită conform regulilor igienice elementare (paragraful 85);
- de a lua toate măsurile necesare pentru a asigura în coloniile nr. 4 și nr. 15, precum și în toate celelalte instituții penitenciare care se află într-o situație similară, o aprovizionare adecvată cu apă, electricitate și combustibil (paragraful 85);
- de a reduce urgent, în instituțiile vizitate, numărul deținuților din celule și dormitoare, în vederea respectării normelor legislative în vigoare cu privire la spațiul de locuit pentru fiecare deținut și de a mări spațiul imediat ce va fi posibil, pentru a asigura ca acesta să fie de cel puțin 4 m² pentru o persoană (paragraful 85);
- în colonia nr. 4, de a crea posibilitățile de lucru și de a iniția activități sportive și de divertisment (paragraful 88);
- în colonia de reeducare pentru minori, de a acorda prioritate dezvoltării învățământului și instruirii profesionale, punându-se la dispoziție mijloacele materiale, didactice și umane necesare; de a întreprinde acțiuni, de asemenea în regim de prioritate, pentru ca la închisoarea nr. 3 minorilor să li se propună un program de activități, după exemplul celor realizate la Lipcani în acest sens (paragraful 88).

comentarii

- CPT încurajează eforturile persoanelor responsabile de colonia nr. 15 de a organiza activități, în special în domeniul sportiv, inclusiv pentru deținuții condamnați să-și execute parțial pedeapsa în regim de celulă (paragraful 88).

ÎNTREREȚINEREA SANITARĂ A DEȚINUȚILOR

recomandări

- **în colonia nr. 4 de a mări echipa medicală, precum și de a recruta suplimentar, în cel mai scurt termen, cel puțin 5 asistente medicale calificate** (paragraful 91),
- în alte instituții vizitate, de a consolida progresiv personalul paramedical, conform necesităților specifice ale fiecărei instituții (în funcție de capacitatea lor și de specializarea serviciilor medicale) (paragraful 91);
- de a lua toate măsurile pentru a asigura instituțiile penitenciare cu medicamentele necesare în cantitate suficientă (paragraful 94);

- de a revizui asigurarea cu personal paramedical a spitalului penitenciar Pruncul (paragraful 96);
- de a supraveghea ca toate instituțiile de îngrijire medicală să dispună în permanență de o aprovizionare adecvată cu apă și electricitate (paragraful 102);
- de a implementa la spitalul penitenciar Pruncul – precum și în toate celelalte instituții din Moldova unde sunt deținuți care se tratează de tuberculoză – o politică de însoțire a tratamentului, axată în special pe informațiile referitoare la evoluția naturală a maladiei și la eventualele efecte secundare ale tratamentului (paragraful 104).

comentarii

- Comitetul face apel la autorități să completeze postul vacant de ginecolog la închisoarea nr. 3 și să organizeze consultații stomatologice regulate și gratuite la colonia de reeducare pentru minori din Lipcani (paragraful 91);
- este necesar ca o persoană capabilă să acorde primul ajutor medical, de preferat cu calificare de asistentă medicală, să se afle permanent în localurile penitenciare (paragraful 92);
- CPT încurajează autoritățile moldovenești să persevereze în eforturile de îmbunătățire a condițiilor în încăperile rezervate serviciilor medicale și de remediere a deficiențelor menționate în paragraful 93 (paragraful 93);
- controlul riguros al dependenței de droguri trebuie, de asemenea, să includă crearea programelor medico-psiho-socio-educative de dezintoxicare și a programelor de substituție pentru pacienții dependenți de substanțe opiacee (paragraful 108).

solicitări de informație

- în termen de trei luni de la data primirii raportului, următoarele informații cu privire la spitalul penitenciar pentru bolnavii de tuberculoză de la închisoarea nr. 17;
  - este în prezent deschis și, în cazul unui răspuns afirmativ, care este capacitatea operațională actuală și numărul de pacienți spitalizați?
  - confirmarea că lucrările de tâmplărie la pavilionul de locuit și instalarea celui de-al patrulea cazan termic la închisoare au fost efectuate în termen;
  - detalii cu privire la personalul medical și paramedical recrutat;
  - graficul preconizat al lucrărilor care urmează să fie efectuate (paragraful 101);
- măsurile întreprinse de către autoritățile moldovenești pentru a asigura durabilitatea instituției existente în domeniul controlului și luptei contra tuberculozei (paragraful 105);
- comentariile asupra remarcilor făcute la paragraful 105 în ceea ce privește tratamentul pacienților care au dezvoltat rezistență la anumite medicamente (paragraful 105);

- informații detaliate despre implementarea programului național pentru tratarea în instituțiile penitenciare a deținuților infectați cu HIV și despre rezultatele obținute (paragraful 106);
- despre modul în care este controlată în prezent greva foamei la care recurg deținuții și informații suplimentare cu privire la legislația în acest domeniu pentru deținuții condamnați (paragraful 107).

Alte probleme

recomandări

- să nu mai fie utilizate în starea lor actuală celulele disciplinare din închisoarea nr. 3, din coloniile nr. 4 și nr. 15, din colonia de reeducare pentru minori de la Lipcani și din închisoarea nr. 17 de la Rezina (paragraful 110);
- orice deținut, supus sancțiunii de plasare în celula disciplinară, trebuie să fie plasat într-o celulă iluminată adecvat (cu lumină naturală și artificială), aerisită și corect echipată – inclusiv cu o masă și un scaun bine fixate – și care, în caz de necesitate, va putea fi încălzită în mod adecvat (paragraful 110);
- să fie date instrucții imediate pentru ca toți deținuții, pedepsiți cu plasarea în celula disciplinară, să beneficieze realmente de cel puțin o oră pe zi de plimbare la aer liber și să fie modificat regulamentul (paragraful 111);
- să se garanteze expres ca toți deținuții care au comis „încălcări flagrante” ale regimului și/sau în privința cărora s-a luat o decizie de plasare în celulă sau de prelungire a regimului de celulă :
  - să fie informați în scris despre motivul măsurii aplicate sau al prelungirii acesteia (avându-se în vedere că pot să nu fie comunicate doar acele informații, a căror omitere este justificată de cerințele de securitate);
  - să aibă posibilitatea de a-și exprima opiniile cu privire la măsurile aplicate;
  - să aibă dreptul de a face recurs la o autoritate din afara instituției penitenciare vizate.
- să nu mai fie utilizate, în starea lor actuală, celulele rezervate regimului de tip celulă pentru disciplină la colonia nr. 4 (paragraful 113);
- să fie mărite posibilitățile de activitate în afara celulei pentru deținuții plasați în regim de tip celulă (paragraful 114);
- să li se asigure tuturor deținuților, plasați în regimul de tip celulă, dreptul la vizite (paragraful 115);
- să fie revizuite regulamentul și practica ce țin de vizite și corespondență pentru persoanele aflate în detenție preventivă, în baza principiilor reamintite în paragraful 50 (paragraful 116);

- să se supravegheze cu strictețe ca vizitele scurte să fie scutite de orice contribuție financiară din partea deținuților sau a rudelor acestora (paragraful 117);
- să se supravegheze aplicarea strictă, în toate instituțiile sistemului penitenciar moldovenesc, a prevederilor legii care garantează dreptul deținuților de a corespunde în mod confidențial cu instanțele corespunzătoare (paragraful 118);
- să se depună eforturi considerabile pentru a aplica în practică o adevărată politică privind la formarea inițială și continuă a personalului penitenciarelor, utilizându-se posibilitățile oferite în acest domeniu de către Consiliul Europei (paragraful 120).

comentarii

- trebuie soluționată problema lipsei de informare a deținuților, în special a minorilor, cu privire la mijloacele disponibile pentru a contesta sancțiunea de plasare în celula disciplinară (paragraful 109);
- se face apel la autoritățile moldovenești să înceteze, pe cât este posibil, practica de colectare a contribuțiilor financiare de la deținuți sau rudele acestora pentru așazisele vizite lungi (paragraful 117).

solicitări de informație

- comentariile autorităților moldovenești asupra problemelor menționate la paragraful 121 ce țin de condițiile de lucru ale personalului penitenciarelor (paragraful 121).

**RĂSPUNSUL GUVERNULUI REPUBLICII MOLDOVA LA
RAPORTUL COMITETULUI EUROPEAN PENTRU PREVENIREA
TORTURII ȘI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE
SAU DEGRADANTE (CPT) CU PRIVIRE LA VIZITA
EFECTUATĂ ÎN MOLDOVA**

în perioada 20 - 30 septembrie 2004

Guvernul Republicii Moldova a solicitat publicarea răspunsului sus-
menționat. Raportul CPT cu privire la vizita efectuată în Moldova în septembrie
2004 figurează în documentul CPT/Inf(2006)7

Strasbourg, 16 februarie 2006

**NOTĂ INFORMATIVĂ
PE MARGINEA RAPORTULUI CPT**

(conform recomandărilor, cu termenul de implementare de trei luni)

În baza articolului 10 al Convenției Europene pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, CPT, pe 8 aprilie 2005, în urma vizitei efectuate în Republica Moldova în perioada 20-30 septembrie 2004, a prezentat autorităților moldovenești un raport ce conținea o serie de recomandări care trebuiau să fie implementate într-o perioadă de 6 luni.

De asemenea, în baza prevederilor paragrafelor 62 și 101 ale Raportului CPT, prezentarea informației cu privire la realizarea recomandărilor urma să fie trimisă la adresa CPT în termen de trei luni de la primirea raportului.

Ținând cont de cele sus-menționate, Vă aducem la cunoștință următoarele:

1. În conformitate cu prevederile paragrafului 62 al Raportului, se recomandă un studiu aprofundat și complet privind funcționarea penitenciarului nr. 4 din orașul Cricova și informarea ulterioară privind rezultatele și măsurile întreprinse în vederea lichidării neajunsurilor.

În scopul implementării recomandărilor CPT și pentru a acorda susținere metodică și practică noii administrații a Coloniei de corecție nr. 4 din orașul Cricova, prin ordinul Departamentului Instituțiilor Penitenciare al MJ nr.108 din 7 iunie, a fost creată o comisie specială, formată din specialiști ai DIP, care în perioada 8-15 iunie 2005 a efectuat un control de serviciu al activității instituției penitenciare nr. 4, în cadrul căruia au fost depistate o serie de probleme, de altfel menționate și în Raportul CPT din 8 aprilie 2005.

Rezultatele controlului, precum și recomandările CPT au fost discutate cu întreg personalul penitenciarului nr. 4 din orașul Cricova și a fost elaborată o notă informativă cu privire la deficiențele depistate, precum și un Plan de măsuri în vederea înlăturării acestora cu indicarea termenului concret de realizare.

În această ordine de idei, de la prima vizită a reprezentanților CPT, întreprinsă între 20 și 30 septembrie 2004, și până în prezent au fost luate următoarele măsuri:

În vederea ameliorării situației din penitenciarul nr.4 și pentru a eficientiza activitatea organizațională și administrativă a instituției, a fost destituită administrația și, în prima jumătate a anului 2005, a fost numit un nou șef al instituției.

În vederea consolidării securității și diminuării situației criminogene din instituție (circa 70% din numărul total al condamnaților își execută pedeapsa pentru comiterea infracțiunilor grave, cu un termen mediu al pedepsei de peste 10 ani), numărul condamnaților deținuți în penitenciar a fost redus până la 980 de persoane sau cu 24,8%

mai puțin decât în perioada vizitei CPT (marja de ocupare a penitenciarului fiind de 1375 de condamnați). Numărul condamnaților s-a redus grație numărului mic al nou-veniților în instituție, de 58,5% în comparație cu aceeași perioadă a anului 2004 și, ca rezultat, al punerii în aplicare a Legii cu privire la amnistie, în legătură cu cea de-a X-a aniversare de la adoptarea Constituției RM din 16.07.2004.

În scopul ridicării nivelului profesional al colaboratorilor instituției, specialiștii Departamentului Instituției Penitenciare (DIP) le acordă în permanență asistența practică necesară, organizând în acest context activități de profilaxie și de securitate. De asemenea, au fost inițiate activități de studiere a actelor normative ce reglementează activitatea penitenciarelor.

În scopul intensificării activității educaționale cu condamnații, au fost aplicate metode complexe de desfășurare a acestor activități, cu participarea colaboratorilor tuturor serviciilor, a reprezentanților organizațiilor sociale și a părinților condamnaților.

La mijlocul lunii februarie curent, a fost efectuat un studiu al climatului moral și psihologic din instituție și, ca rezultat, s-a stabilit că climatul în rândul deținuților este satisfăcător (în 2004 climatul moral și psihologic era sub acest nivel).

În cadrul Școlii de științe socio-juridice condamnaților li se explică drepturile și obligațiile, condițiile de muncă și de odihnă, în conformitate cu legislația în vigoare. În activitatea educațională cu condamnații au fost activ implicați, de asemenea, reprezentanții confesiunilor religioase.

În perioada anului 2004, în fiecare detașament au fost organizate 55 de acțiuni cu caracter cultural și educativ. În I-ul semestru al anului 2005, în penitenciarul nr. 4 au fost organizate: 12 lecții privind legislația, 11 lecții cu caracter cultural și social, 21 ore educative și 42 de manifestări culturale și sportive.

În vederea ameliorării condițiilor de detenție, din momentul efectuării controlului de către reprezentanții CPT și până în prezent, în penitenciarul nr. 4 au fost puse sticle la 60 de metri pătrați de ferestre iar între veceuri au fost construiți pereți de separare. În izolatoarele disciplinare au fost scoase plăcile de metal din ferestre și a fost efectuată reparația secțiilor de locuit ale condamnaților. De asemenea, pentru anul 2006 se prevede, în limita mijloacelor financiare, acoperirea podelei cu mochetă și punerea sticlei la toate ferestrele din colonie.

DIP a oferit toate materialele necesare pentru reparația capitală a sistemelor electrice ale instituției, care în prezent sunt în proces de instalare. Actualmente, penitenciarul nr. 4 (inclusiv cabinetul medical și izolatorul de pedeapsă) este asigurat în permanență cu energie electrică. Pentru a asigura aprovizionarea permanentă a instituției cu apă, a fost preconizată instalarea rezervoarelor de apă potabilă și a unui turn de apă.

În vederea ameliorării alimentației deținuților, se depun eforturi pentru a atrage ajutoare umanitare și de caritate de la diferite organizații nonguvernamentale. În prezent, pentru a îmbunătăți calitatea hranei și a respecta normele sanitare, s-a preconizat

reutilizarea bucătăriei penitenciarelor nr. 4 cu butoaie și cu utilaj electric necesar pentru pregătirea meselor.

În scopul ameliorării asistenței medicale, în penitenciarul nr. 4 s-a preconizat introducerea personalului medical: un felcer și 2 asistenți medicali.

Pe parcursul anului 2004, pentru a asigura asistența medicală în instituție, personalul a fost completat cu 4 felceri.

În scopul acordării asistenței medicale necesare, în primul semestru al anului 2005 instituția a primit medicamentele somatice solicitate, în sumă de 18295 lei (1220 euro) și ajutor umanitar sub formă de medicamente în valoare de 17678 lei (1178 euro).

În vederea respectării legislației în vigoare cu privire la corespondența condamnaților, în penitenciarul nr. 4, precum și în alte instituții penitenciare, au fost instalate cutii poștale pentru ca deținuții să poată introduce personal scrisorile, care ulterior sunt ridicate de către colaboratorul Poștei Moldovei, astfel personalul instituției excluzând accesul la corespondență.

2. Cu referire la realizarea recomandărilor ce se conțin în paragraful 101, care prevăd deschiderea spitalului penitenciar din orașul Rezina; prezentarea informației privind capacitatea operațională actuală și numărul de pacienți spitalizați; și confirmarea derulării în termenele stabilite a lucrărilor de tâmplărie în pavilionul de tratament și de instalare a celui de-al 4-lea cazan termic din penitenciar; informarea privind efectivul personalului medical și paramedical recrutat, trebuie de menționat că:

În conformitate cu Conceptul de reformă a sistemului penitenciar pentru perioada 2004-2013, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1623 din 31 decembrie 2004, construcția spitalului penitenciar din orașul Rezina este planificată pentru perioada anilor 2004 - 2006, aceasta urmând să se desfășoare pe etape.

În această ordine de idei, la 1 octombrie 2004 a fost dată în exploatare prima secțiune a Spitalului de tuberculoză din cadrul penitenciarului nr.17 din Rezina. După efectuarea lucrărilor de reconstrucție, a fost dată în exploatare stația de epurare a apelor reziduale, clădirile de pază, blocul curativ, a cărui capacitate este de 100 de paturi, a fost finisată reparația celui de-al patrulea bloc (cazanul termic).

La 1 noiembrie 2004, în spital au fost transferați 82 de bolnavi de tuberculoză și în prezent în această instituție se tratează 98 de bolnavi, cărora li se aplică tratament conform strategiei DOTS.

Capacitatea totală a spitalului va fi de 200 de paturi. Completarea acestuia cu bolnavi se va face treptat, în funcție de efectuarea lucrărilor de construcție în blocul de diagnosticare și cel alimentar. Aceste lucrări sunt în derulare și vor fi finisate la sfârșitul anului 2006.

În ceea ce privește personalul medical și paramedical, în prezent în funcție de unitățile de personal, acesta este format din: 7 medici – completate 2,5 unități; 8 asistenți

COMBATEREA TORTURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

medicali - completate 8 unități; 5 unități personal paramedical – toate fiind completate.

Posturile vacante de medic sunt determinate de insuficiența cadrelor medicale de înaltă calificare.

În prezent, se conlucrează cu Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” privind asigurarea instituțiilor respective cu medici.

În concluzie, Vă informăm că au fost elaborate măsuri concrete în vederea implementării recomandărilor Comitetului european pentru prevenirea torturii și tratamentelor inumane și degradante, care sunt în proces de realizare.

/semnătură/

Ministrul Justiției

Victoria IFTODI

**RĂSPUNSUL GUVERNULUI REPUBLICII MOLDOVA LA RAPORTUL
COMITETULUI EUROPEAN PENTRU PREVENIREA TORTURII
ȘI PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU
DEGRADANTE, ELABORAT ÎN URMA VIZITEI EFECTUATE ÎN
PERIOADA 20 - 30 SEPTEMBRIE 2004**

În conformitate cu articolul 10 al Convenției europene pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentului inuman sau degradant, Comitetul european pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, în urma vizitei efectuate în perioada 20-30 septembrie 2004 în Republica Moldova, a transmis, la 8 aprilie 2005, autorităților moldovenești un raport conținând o serie de recomandări.

În conformitate cu articolul 141 al Raportului, Guvernul Republicii Moldova urma să prezinte, în termen de șase luni, un răspuns care să conțină o expunere completă a măsurilor întreprinse în vederea aplicării în practică a recomandărilor conținute în raport, precum și reacțiile la comentariile și solicitările de informație ale CPT. Cu excepția punctelor 62 și 101, informația solicitată a fost deja prezentată.

Actualmente, ținând cont de obiectivul fundamental al politicii externe a Republicii Moldova - integrarea europeană - se depun eforturi considerabile pentru promovarea reformelor democratice. Schimbarea situației de detenție a persoanelor condamnate și a celor în detenție preventivă nu face excepție în acest sens. În ciuda enormelor dificultăți care trebuie depășite, autoritățile moldovenești întreprind o serie de măsuri privind perfecționarea, democratizarea și umanizarea condițiilor de detenție în locurile privării de libertate.

Este necesar de menționat faptul că în prezent toate instituțiile de stat de specialitate întreprind acțiuni concrete în vederea realizării obiectivului menționat.

De asemenea, în scopul unei implementări eficiente a recomandărilor experților, fiecare instituție vizată în raport a elaborat un Plan de acțiuni pentru realizarea acestor recomandări.

Pentru atingerea aceluiași obiectiv, a fost elaborat un Plan de acțiuni la nivel național în domeniul drepturilor omului (pentru anii 2004-2008). Întru realizarea planului respectiv, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 415-XV din 24.10.2003, Ministerul Afacerilor Interne a întreprins o serie de măsuri cu scopul de a facilita condițiile de monitorizare de către stat a deținuților din instituțiile de detenție preventivă, care se află sub controlul său, de a oferi consultații juridice gratuite și de a garanta accesul societății civile la informațiile privind situația persoanelor deținute în subdiviziunile menționate, astfel încât să nu se admită tratamente inumane și degradante.

Pe parcursul anului 2004 și al celor cinci luni ale anului curent, de comun acord cu Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Institutul de Reforme Penale,

Procuratura Generală, Comitetul Helsinki și UNICEF au fost efectuate verificări ale condițiilor de detenție, în vederea excluderii eventualelor încălcări ale drepturilor deținuților, incidentelor, a tratamentelor inumane sau degradante, la încheierea cărora au fost stabilite numeroase sarcini cu privire la ameliorarea situației la acest capitol.

SECȚIUNEA A. *Privațiunea de libertate de către serviciile de poliție* cuprinde recomandări a căror realizare ține de responsabilitatea Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, prezentăm mai jos informația cu privire la acțiunile întreprinse în vederea realizării acestor recomandări.

Abrevierile utilizate în text:

CPT- Comitetul European pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

MJ - Ministerul Justiției;

MAI - Ministerul Afacerilor Interne;

DIP - Departamentul Instituțiilor Penitenciare;

CPP - Codul de procedură penală;

CPR - Comisariatele de poliție raionale;

IDP- Izolatoarele de detenție preventivă;

DGUP- Direcția Generală de Urmărire Penală.

PUNCTELE 9-10

CPT vrea să știe dacă autoritățile moldovenești intenționează să încredințeze pe viitor autorității judiciare decizia de plasare în detenție preventivă, după 72 de ore, a autorilor descoperiți în flagrant delict și recomandă, de asemenea, ca toate deciziile de prelungire a perioadelor de plasare în detenție preventivă a unei persoane să fie luate în urma prezentării cazurilor respective unui judecător competent.

În conformitate cu legislația de procedură penală a Republicii Moldova, în cazul infracțiunilor descoperite în flagrant delict, se aplică procedura prevăzută la Capitolul V, titlu I al codului menționat și prevederile generale ale aceleiași legi. Se poate trage concluzia că, în cazul supravegherii persoanelor și al alegerii măsurii preventive pentru persoana bănuită ca rezultat al faptului că a fost surprinsă în flagrant delict, sunt aplicabile normele generale și cele speciale. Deci, în cazul în care, la adresa persoanei bănuite, surprinsă în flagrant delict, se alege măsura arestului preventiv, se va aplica regula specială (art. 516, alin. 3 al Codului de procedură penală (CPP)), adică, în cazul în care procurorul împuternicit cu această cauză decide continuarea urmăririi penale și delinquentul este reținut, procurorul decide și asupra aplicării măsurii preventive, în conformitate cu prezentul cod.

Conform art. 517, alin. 3 CPP, în cazul în care cauza a fost transmisă instanței de judecată împreună cu persoana reținută, pentru care nu a fost aplicată măsura preventivă, instanța va judeca această cauză la cererea procurorului, tot instanța va decide și asupra măsurii de arest preventiv.

Ca urmare a celor spuse, de asemenea rezultă că problema la care a făcut referință comitetul este reglementată prin legislația de procedură penală și nu sunt necesare modificări.

PUNCTUL 11

În acest punct se indică asupra faptului că persoanele plasate în detenție preventivă trebuie să fie deținute în instituțiile subordonate Ministerului Justiției.

Prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 415-XV din 24.10.2003, s-a preconizat transmiterea instituțiilor de detenție preventivă ale Ministerului Afacerilor Interne (MAI), din cadrul sistemului penitenciar, în responsabilitatea Ministerului Justiției, pe parcursul anilor 2004-2008.

În vederea realizării acestui obiectiv și determinării posibilităților de transmitere a unor clădiri necesare pentru amplasarea sediilor unor instituții penitenciare - numite convențional Case de arest (în care va fi efectuat arestul - în calitate de pedeapsă penală, arestul preventiv și arestul administrativ), a aplicării în practică a prevederilor Codului de executare nr. 443 din 24 decembrie 2004, Guvernul RM a solicitat primarilor raioanelor Cahul, Căușeni, Edineț, Hâncești, Glodeni, Orhei, Soroca, Șoldănești, Ungheni, primăriilor municipiului Bălți și a municipiului Comrat să examineze posibilitatea transmiterii unor clădiri neutilizate care ar putea fi transformate (reutilate) în case de arest.

În raioanele Edineț, Hâncești, Cahul și în municipiile Bălți și Comrat nu există clădiri disponibile, a căror reconstrucție ar putea permite fondarea Caselor de arest.

Celelalte unități administrativ-teritoriale s-au arătat dispuse să transmită în acest scop unele imobile în care încă nu au fost încheiate lucrările de finisare. În urma verificării acestor localuri, efectuată de către specialiștii Departamentului Instituțiilor Penitenciare al MJ, în comun cu reprezentanții autorităților publice locale, s-a constatat că majoritatea clădirilor sunt într-o stare deplorabilă și nu pot fi reconstruite și transformate în Case de arest, sau că se află în localități îndepărtate de centrele raionale, fapt ce ar cauza incomodități și cheltuieli suplimentare pentru escortarea zilnică a deținuților.

În pofida acestor fapte, există posibilitatea reconstrucției și transformării unor clădiri în Case de arest în:

- raionul Căușeni - un complex de clădiri de pe strada Tighina, în care lucrările nu sunt încă finisate, și care se află în proprietatea SA „Agroindbanc” și nu a administrației publice locale. Însă reconstrucția acestui complex va permite înființarea unei Case de arest cu o capacitate de primire de 150-200 de persoane în detenție.

- raionul Glodeni - clădirea fostului spital cu o capacitate de 200 locuri, care, în mare măsură, corespunde exigențelor de funcționare a penitenciarelor, și a cărei reconstrucție va necesita cheltuieli ne semnificative. Administrația publică locală a solicitat timp pentru a face aranjamentele cu proprietarii legitimi ai acestui imobil și, după ce va coordona problema cu Consiliul raional, va informa Ministerul Justiției despre decizia sa finală.

În raionul Ungheni va fi posibilă transferarea Izolatorului de detenție preventivă din subordinea Comisariatului de poliție Ungheni în subordinea Ministerului Justiției. Instituția a fost dată în exploatare în luna iulie 2003 și corespunde standardelor europene de detenție, are 5 celule a căror capacitate totală este de 46 de locuri, fiecare celulă fiind dotată cu sistem sanitar, veceuri și aerisire naturală. Clădirea IDP are și o sală pentru acțiunile de urmărire penală, cameră de vizite, cabinet medical, sală de baie, curte pentru plimbări.

Luând în considerație cele menționate mai sus, Guvernul este în prezent în căutare de noi metode de soluționare a problemei vizate.

Printre acestea pot fi menționate:

- transmiterea clădirilor identificate din raioanele Căușeni și Glodeni în subordinea Ministerului Justiției și reconstrucția lor;
- transmiterea Izolatorului de detenție preventivă al Comisariatului de poliție Ungheni în subordinea Ministerului Justiției;
- începerea construcției noilor Case de arest în alte localități selectate, unde nu există clădiri nefinisate și ce ar putea fi adaptate; cheltuielile pentru construcția unei Case de arest sunt estimate la circa 50-60 milioane lei.

PUNCTUL 12

În raportul cu privire la vizita din 2001 (paragrafele 17-19) a fost abordat în detalii cadrul juridic privind privațiunea de libertate, în baza Codului cu privire la contravențiile administrative și proiectul său revizuit, precizându-se faptul că în prezent situația nu a evoluat și proiectul nu a avut nici un rezultat. În acest sens, se recomandă ca autoritățile moldovenești să ducă la bun sfârșit, în cel mai scurt timp posibil, reforma Codului cu privire la contravențiile administrative, introducând aici recomandările referitor la garanțiile fundamentale împotriva relelor tratamente și ținând cont de sugestiile în acest sens ale experților de la Consiliul Europei.

În scopul realizării acestei recomandări, vă comunicăm că noul Cod cu privire la contravențiile administrative a fost elaborat, între timp au fost prezentate propuneri, inclusiv în ceea ce privește cadrul juridic al privațiunii de libertate pe cale administrativă. La momentul de față, acest proiect este transmis Parlamentului Republicii Moldova și urmează a fi aprobat.

PUNCTUL 13

Acest punct se referă la reținerea și arestarea administrativă a persoanelor bătute de către serviciile operative ale Poliției, fără a beneficia de garanțiile inerente procedurii penale.

MAI va elabora o dispoziție care va conține instrucțiuni ferme cu privire la detenție și interogarea persoanelor bătute de o infracțiune penală, care trebuie făcute în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, în plus, va fi asigurat controlul minuțios al aplicării în practică a acestor dispoziții.

PUNCTELE 14-16

Se recomandă luarea măsurilor necesare în vederea combaterii fenomenului torturii și a altor forme de rele tratamente ale persoanelor private de libertate.

S-a făcut referință la cazuri concrete de tratamente inumane, ce au fost depistate în timpul vizitei (Bălți, Briceni și Soroca) și care sunt cercetate de către organele Procuraturii.

Ministerul Afacerilor Interne organizează și efectuează în permanență controale cu scopul de a preveni și depista cazurile de rele tratamente fizice ale cetățenilor, reținere, arest ilegal, mandate de arest sau confiscare ilegale, constrângerea pentru a obține declarații false și pentru recunoașterea vinovăției de către persoanele implicate în proces, percheziții și interceptări neautorizate ale convorbirilor telefonice și ale altor convorbiri etc. În același timp, sunt verificate localurile, clădirile, birourile, safeurile, terenurile aferente subdiviziunilor organelor afacerilor interne și mijloacele de transport, cu confiscarea și examinarea obiectelor sau instrumentelor adaptate, destinate torturii persoanelor reținute, a corpurilor delictive și actelor ilicite ale urmăririi penale și administrative. De asemenea, sunt investigate în permanență atitudinile colaboratorilor comisariatelor de poliție ce țin de sesizarea comiterii infracțiunilor, înregistrarea adecvată a acestora și comportamentul cu cetățenii. În fiecare caz în care sunt depistate deficiențe, sunt inițiate investigații de serviciu pentru a determina rolul șefilor subdiviziunilor respective și cazul este pus în discuția întregului efectiv al subdiviziunii.

În perioada lunilor iulie - septembrie 2005, astfel de verificări au fost efectuate în comisariatele de poliție din raioanele Florești, Anenii Noi, Strășeni, Călărași, Ungheni, Ocnîța, Soroca, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Cantemir, în comisariatul de poliție al sectorului Centru din mun. Chișinău și Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău.

Au fost supuse verificărilor și izolatoarele de detenție preventivă, au fost purtate discuții în mod aleatoriu cu persoanele din celulele instituțiilor.

În urma verificărilor efectuate, au fost depistate rețineri ilegale ale cetățenilor (în Chișinău – sect. Centru (3 cazuri), Botanica (3 cazuri); Fălești (2 cazuri), Soroca

(4 cazuri), Ocnița (4 cazuri), Strășeni (5 cazuri), Ceadâr-Lunga (1 caz de învinuire neîntemeiată de comitere a crimei și 2 sesizări neînregistrate ale spitalului), Cantemir (1 caz de învinuire neîntemeiată de comitere a crimei și 7 sesizări neînregistrate)). În toate aceste cazuri au fost intentate dosare, cu sancționarea colaboratorilor vinovați, iar infracțiunile depistate au fost înregistrate în mod adecvat.

Cu toate acestea, în urma măsurilor operative de investigație întreprinse de către colaboratorii MAI, la 19 august, în jurul orei 21.00, la SP Cojușna, raionul Strășeni, au fost surprinși în flagrant șeful sectorului de poliție nr. 7 ”Sireți”, maiorul de poliție....(*) în stare de ebrietate și colegul său de serviciu, inspectorul de sector, sublocotenentul de poliție....(*) , ambii de serviciu, în uniforme, care maltratau un țăran, neangajat în câmpul muncii....(*) , a.n. 1972, pe motiv că acesta a făcut fotografii în sala barului „Tinerete” din localitate, unde polițiștii sus-menționați consumau băuturi alcoolice.

Ambele cazuri au fost transmise Procuraturii Generale a Republicii Moldova pentru cercetare sub aspect penal.

În pofida celor menționate, problema excesului și abuzului de putere al colaboratorilor de poliție rămâne a fi stringentă. Acest gen de infracțiune constituie circa 50,7% din numărul total de infracțiuni, de comiterea cărora sunt bănuți colaboratorii de poliție. Astfel, din 152 de dosare penale intentate colaboratorilor de poliție timp de 9 luni ale anului curent, 60 reprezintă cazuri de exces de putere și 17 – cazuri de abuz în serviciu.

În vederea excluderii din activitatea cotidiană a cazurilor de tortură și a altor forme de rele tratamente de către colaboratorii de poliție, sunt organizate în permanență seminare instructiv-metodice pentru studierea actelor normative, a principiilor de bază ale activității poliției, în conformitate cu prevederile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cu propunerile și recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii.

PUNCTELE 17-18

Se solicită ca principiile Codului de etică al poliției, aprobat prin Ordinul MAI nr. 2 din 9 ianuarie 2003, să-și găsească aplicare în practică. În această privință, experții consideră că principiul 34 al Codului, conform căruia poliția nu va aplica, nu va tolera în nici un caz actele de tortură, de tratament sau pedepse inumane sau degradante, trebuie să fie însoțit de o procedură clară de semnalare a acestor acte în cadrul organelor de poliție.

Direcția MAI examinează toate sesizările cetățenilor privind încălcările comise de către colaboratorii de poliție. De asemenea, în cadrul MAI există un telefon de încredere (22-65-74).

* Numele persoanelor nu au fost indicate (a se vedea Articolul 1, paragraful 3 al Convenției europene pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante).

Pe parcursul anului 2004, în procesul de instruire și educare a ofițerilor de poliție, la cererea administrației MAI, au fost organizate seminare practice în municipiul Chișinău, în orașul Briceni și în UTA Găgăuzia, cu participarea experților Direcției generale pentru drepturile omului din cadrul Consiliului Europei.

Prevederile Codului de etică al poliției sunt studiate în cadrul orelor de instruire profesională a colaboratorilor de poliție, pe lângă aceasta, în cadrul ciclului universitar de formare a ofițerilor cu calificări superioare pentru toate subdiviziunile MAI, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, în subdiviziunea căreia se află Colegiul de Poliție „D. Cantemir” și Liceul de cadeți „Sfântul Gheorghe”, educația în spiritul respectării drepturilor omului ocupă un loc primordial, dat fiind rolul pe care îl au funcționarii de poliție în acest sens.

PUNCTUL 19

În acest punct raportorii menționează că remunerarea colaboratorilor de poliție nu este efectuată în termenul prevăzut și sunt solicitate comentariile autorităților moldovenești în acest sens.

În ceea ce privește achitarea salariilor, vă informăm că remunerarea întregului efectiv al organelor afacerilor interne este efectuată prin carduri bancare, la datele indicate.

PUNCTELE 20-24

În ceea ce privește plângerile persoanelor reținute, se recomandă ca de fiecare dată când persoanele private de libertate, care sunt prezentate unui procuror sau judecător, declară că au fost maltratate, aceștia din urmă să consemneze în scris declarațiile, să solicite imediat un examen medico-legal și să ia măsurile necesare pentru ca în baza declarațiilor să fie intentată o anchetă, în mod adecvat. Anchetele trebuie desfășurate complet, rapid și cu grijă. CPT recomandă ca aceste principii de bază să fie clar reamintite procurorilor.

Pentru a exclude astfel de cazuri din activitatea de urmărire penală și pentru a depista la timp cazurile de tortură, MAI a emis o dispoziție prin care ofițerii de urmărire penală (OUP) sunt obligați să solicite examenul medico-legal de urgență al suspectilor și acuzaților, în cazurile în care din spusele sau din semnele de pe corpul acestora rezultă că le-au fost aplicate tratamente de tortură. De asemenea, dispoziția a obligat OUP să aducă urgent la cunoștința direcției din subdiviziunea de urmărire penală și a procurorului care dirijează urmărirea penală cazurile de tortură și să solicite acordarea asistenței medicale de calitate persoanelor maltratate.

În ceea ce privește problema retransferării, în lipsa unui motiv întemeiat, a deținuților din instituțiile Ministerului Justiției în instituțiile de poliție în scopul acțiunilor de urmărire penală, MAI va elabora recomandări metodice în baza legislației naționale și internaționale.

PUNCTELE 25-29

Referitor la obiecțiile făcute de către comitet cu privire la dreptul la informare privind reținerea, îngrădirea accesului la un avocat și caracterul confidențial al întrevederilor dintre avocat și persoana suspectată sau acuzată și neinformarea persoanelor private de libertate despre drepturile lor, vom menționa că Direcția Generală de Urmărire Penală organizează multiple verificări ale respectării de către DGUP a acestor principii și întreprinde măsuri adecvate în vederea excluderii unor astfel de cazuri.

Au fost elaborate recomandări metodice cu privire la legalitatea detenției în IDP și respectarea persoanelor reținute, și a celor aflate în arest preventiv, și transmise efectivelor din teritorii.

Pentru a asigura dreptul la vizite fără a limita numărul și durata acestora și dreptul de a fi asistați în proces de către un avocat, MAI a elaborat și a transmis comisariatelor raioane și municipale Dispoziția nr. 30/338 din 10.11.2003 cu privire la drepturile avocaților, prin care inspectorii operativi de serviciu ai unităților de gardă ale CPR sunt obligați să asigure întrevederile avocatului cu persoanele aflate în detenție preventivă.

PUNCTUL 30

Se referă, în special, la garantarea aplicării în practică a prevederilor articolelor 64 și 66 ale Codului de procedură penală.

Dispozițiile art. 54 alin. (2) pct. (5) și al Codului de procedură penală sunt respectate strict de către procurori în cadrul urmăririi penale. Art. 52 alin.(1) pct. (16) al Codului de procedură penală prevede ca procurorul să sesizeze instanța de judecată prin demersuri, în vederea obținerii autorizației de arest și de prelungire a acestuia. Procuratura Generală verifică în permanență modul în care este respectată legislația de procedură penală de către procurori în cadrul acțiunilor de urmărire penală, autorizate de către judecătorii de instrucție.

Toate sesizările primite de la cetățeni, inclusiv în cadrul exercitării urmăririi penale, cu privire la aplicarea ilegală a forței fizice, a torturilor, a tratamentelor inumane etc., sunt examinate în baza articolului 274 al Codului de procedură penală, după care sunt adoptate deciziile respective de inițiere sau neinițiere a urmăririi penale. În cazul inițierii unei urmăririi penale în acest gen de infracțiuni, procurorii efectuează urmărirea penală în baza articolului 270 al Codului de procedură penală, care reglementează competența exclusivă a procurorului în exercitarea urmăririi penale.

Ținem, de asemenea, să vă informăm că pe parcursul perioadei indicate, de la 1 iulie 2004 și până în prezent, au fost înregistrate 67 de cazuri de aplicare a forței fizice de către administrația instituțiilor penitenciare, în conformitate cu dispozițiile articolelor 99 și 100 ale Codului de executare a sancțiunilor penale, în fiecare caz de aplicare au fost

întocmite actele corespunzătoare. Toate cazurile de aplicare a forței fizice au fost supuse controlului de către procuror.

Nu au fost înregistrate încălcări ale legislației în ceea ce privește aplicarea mijloacelor speciale.

În perioada indicată, la organele procuraturii au parvenit 26 de plângeri cu privire la aplicarea relelor tratamente de către organele de decizie.

Toate aceste cazuri au fost verificate în conformitate cu prevederile articolului 274 al Codului de procedură penală. În 24 de cazuri au fost emise hotărâri de a nu iniția urmăriri penale și în 2 cazuri a fost inițiată urmărirea penală și efectuată în conformitate cu articolul 328 alin. (2) al Codului Penal.

PUNCTELE 32-40

În vederea soluționării problemelor indicate la aceste puncte, vă comunicăm că MAI va examina problema elaborării proiectului de lege cu privire la modificarea Codului de procedură penală, introducând dreptul suspectului și al acuzatului la examenul medico-legal și la acordarea asistenței medicale calificate, ținând cont de recomandările Comitetului.

A fost creată o comisie, formată din reprezentanți ai MAI și ai Procuraturii Generale, care este împuternicită cu elaborarea proiectului de lege ce va completa și va modifica Codul de procedură penală și prin care va fi introdus dreptul suspectului și al acuzatului la un examen medico-legal și la acordarea de asistență medicală calificată.

Persoanele aflate în arest administrativ și deținute în IDP, în baza ordinului MAI nr. 353 din 05.10.2004, beneficiază de aceleași drepturi și obligații ca și persoanele aflate în arest preventiv.

În ceea ce privește recomandarea CPT de a elabora un cod de desfășurare a interogatoriilor, Direcția Generală de Urmărire Penală a MAI, în cooperare cu Centrul de investigații științifice al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” vor elabora, în cel mai scurt timp, o recomandare metodică cu privire la tactica de audiere a suspectilor și a acuzaților. În plus, pentru a asigura informarea persoanelor private de libertate despre toate drepturile lor, MAI va solicita administrației IDP să afișeze pe ușile celulelor sau pe culoarele IDP lista acestor drepturi.

PUNCTELE 41-50

Aceste puncte se referă la condițiile de detenție. Se recomandă urgent soluționarea problemelor referitoare la:

- construirea dușurilor;

- amenajarea curților destinate plimbărilor;
- instalarea sistemelor de aerisire artificială;
- amenajarea cabinetelor medicale;
- reconstrucția încăperilor IDP pentru ca în celule să pătrundă lumina naturală;
- asigurarea persoanelor deținute în IDP-uri cu saltele și pături curate.

În scopul realizării acestor recomandări, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

La cererea Guvernului nr. 1216-183 din 25.03.2005 cu privire la examinarea tehnică și sanitară de stat a localurilor IDP și CPR Criuleni a fost elaborat un raport de expertiză împreună cu reprezentanții Ministerului Sănătății, Ministerului Finanțelor, Departamentului Construcții și Dezvoltare Teritorială.

În baza calculului efectuate, s-a stabilit că pentru construcția unei noi clădiri este necesară o sumă de 1,46 milioane lei. În vederea redresării situației, în baza documentației proiectului, Ministerului Finanțelor i s-a recomandat să întreprindă măsurile posibile pentru a include în programul de investiții capitale pentru anii 2006-2008 obiectivul "Reconstrucția CPR Criuleni".

În același timp, vă informăm că a fost convocată o adunare comună a reprezentanților Ministerului Finanțelor și Ministerului Sănătății pentru a elabora măsuri eficiente privind crearea condițiilor de detenție a persoanelor reținute și arestate în IDP ale MAI. În acest context, s-a făcut apel la Ministerul Finanțelor să aloce în baza bugetului de cheltuieli, suma suplimentară de 5590,45 mii lei pentru crearea condițiilor minime de detenție a persoanelor reținute și arestate în IDP ale MAI.

Despre situația precară din IDP-uri și CPR-uri și despre cererea de alocare a surselor financiare suplimentare, în vederea ameliorării situației persoanelor aflate în detenție preventivă în subdiviziunile numite au fost informați 18 președinți ai raioanelor, și anume: Anenii Noi, Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Cimișlia, Criuleni, Dondușeni, Hâncești, Ialoveni, Leova, Nisporeni, Ocnița, Râșcani, Șoldănești, Taraclia, Comrat, Ceadâr Lunga și Vulcănești.

Totodată, împreună cu administrația comisariatelor de poliție au fost întreprinse acțiuni de lichidare a deficiențelor existente în activitatea IDP-urilor, astfel, la momentul de față, lucrările de construcție a curților destinate plimbărilor în IDP ale CPR Anenii-Noi, Rezina și Vulcănești sunt la etapa de finalizare. În CPR Florești, Nisporeni și Ialoveni lucrările de reconstrucție a curților pentru plimbări sunt în derulare. Curțile pentru plimbări ale CPR din Soroca, Edineț și Cimișlia sunt deja amenajate.

În CPR Ceadâr-Lunga, Taraclia și Criuleni este practic imposibilă amenajarea curților pentru plimbări din cauza condițiilor de construcție și a amplasării nefavorabile a sediilor comisariatelor de poliție.

Vă informăm că pentru a asigura aerisirea celulelor au fost instalate echipamente de aerisire artificială la CPR Anenii Noi și Ialoveni. La CPR Râșcani și Hâncești, instalarea sistemului de aerisire artificială este prevăzută pentru sfârșitul anului curent.

În ceea ce privește construcția dușurilor în blocurile IDP, vă informăm că au fost instalate și amenajate dușuri în IDP a CPR din Comrat, Criuleni, Rezina, Fălești, Râșcani, Cimișlia și Vulcănești.

PUNCTUL 51

Recomandă ca toate persoanele deținute în instituțiile de detenție preventivă să fie supuse unui control medical complet. S-a recomandat, de asemenea, asigurarea prezenței obligatorii, în aceste instituții, a unui felcer.

În scopul implementării recomandărilor făcute la acest punct, vă aducem la cunoștință că, la momentul actual, ne mai confruntăm cu unele dificultăți în soluționarea acestei probleme. Cauza nesoluționării este refuzul medicilor de a lucra în aceste instituții din cauza remunerării insuficiente și a condițiilor riscante.

PUNCTELE 52 ȘI 53 se referă la activitatea Centrului de Combatere a Crimei Organizate și Corupției

După cum se menționează în rapor, aici nu au fost depistate probleme.

Cea de a doua parte a raportului „***Privațiunea de libertate în instituțiile penitenciare***” ține de competența Departamentului Instituțiilor Penitenciare. În scopul implementării recomandărilor punctelor cuprinse în secțiunea B, a fost elaborat și aprobat un plan de măsuri care a fost transmis administrațiilor penitenciarelor pentru realizare. Dat fiind faptul că Departamentul Instituțiilor Penitenciare nu dispune de mijloacele financiare necesare (finanțarea sistemului penitenciar pentru anul 2005 acoperă doar 47- 48% din necesități), pentru aplicarea integrală în practică și în termen restrâns a unor recomandări ale CPT, acestea vor fi realizate într-o perioadă mai îndelungată (de exemplu, până în anul 2013, conform Concepției reformei sistemului penitenciar, în ceea ce privește asigurarea cu un spațiu de trai de 4 metri pătrați pentru un deținut și plasarea a 2-4 persoane în celulă).

Cu toate acestea, au fost întreprinse anumite măsuri și anume:

În paragrafele 54-56, 59 ale raportului este descrisă situația generală a instituțiilor penitenciare vizitate, cu constatarea schimbărilor nesemnificative și a problemelor deja identificate în timpul vizitelor din 1998 și 2001 ce țin de condițiile materiale și regimul de detenție.

Printre principalele probleme indicate în raport, suprapopularea este în continuare gravă.

În vederea soluționării acesteia și creării unor condiții decente de detenție, în baza prevederilor noului Cod de executare al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, prin Hotărârea Guvernului nr.1624 din 31 decembrie 2003 a fost elaborat și aprobat Conceptul de reformă a sistemului penitenciar pe parcursul

anilor 2003-2013, astfel anticipându-se adoptarea și intrarea în vigoare a noului Cod de executare. În baza acestei concepții, am început să schimbăm profilul unor penitenciare în vederea creării condițiilor de detenție în conformitate cu standardele minime europene de detenție și prevederile noii legislații a executării penale, cu respectarea normelor de spațiu de trai de 4m² pentru deținut.

În acest scop, la finele anului 2004, s-a dat în exploatare un bloc de regim cu o capacitate de 100 de locuri în Penitenciarul nr.1- Taraclia și, cum se știe, a fost finalizată prima etapă de construcție a spitalului de tuberculoză al Penitenciarului nr.17-Rezina. În 2005 au urmat lucrări de construcție-montare în aceste penitenciare pentru ca la finele anului să fie dat în exploatare încă un bloc de regim în Penitenciarul nr.1- Taraclia și un bloc de diagnostic cu unele anexe - la spitalul Penitenciarului nr.17- Rezina, fiecare cu o capacitate de 100 de locuri, cu spațiul de locuit de 4 m² pentru un deținut.

Pentru recomandările de la paragrafele 56, 134 cu privire la alocarea tuturor mijloacelor posibile pentru aplicarea în practică a prevederilor corespunzătoare ale noii legislații penale, intrată în vigoare în 2003, Plenul Curții Supreme de Justiție a adoptat Hotărârea nr.16 din 31 mai 2004 „Cu privire la aplicarea în practica judiciară a principiului individualizării pedepsei penale”, în care sunt abordate modalitatea de aplicare în practică a principiului individualizării pedepsei penale și modalitatea de aplicare a măsurilor alternative la privațiunea de libertate.

Pentru a reduce limitele sancțiunilor penale, precum și pentru a majora numărul elementelor de infracțiune pentru care pot fi aplicate pedepse alternative la detenție, s-a elaborat și va fi în curând promulgat proiectul legii de modificare a Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002.

În vederea reglementării procedurii de transferare a deținuților din penitenciare în localurile organelor de urmărire penală, s-a preconizat, pentru anul 2006, modificarea și completarea Codului de procedură penală.

De asemenea, pe 16 august 2004, a fost adoptată Legea nr. 278 cu privire la amnistia cu ocazia celei de-a X-a aniversări a adoptării Constituției RM, prin care s-a reușit reducerea într-o oarecare măsură a suprapopulării. Conform acestei legi, până la 01.07.2005 au fost amnistiați și eliberați de executarea pedepsei 1323 de condamnați, iar la 3320 de condamnați le-a fost redus termenul de executare a pedepsei.

Conform paragrafului 57 al Raportului, se recomandă tuturor autorităților moldovenești să intervină în aplicarea în practică a Conceptului de reformă a sistemului penitenciar. Dat fiind bugetul de stat auster, pe 18.02.2004 au fost elaborate și trimise scrisori în adresa organizațiilor internaționale, inclusiv la Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Consiliul Europei, OSCE și alte organizații, precum și la ambasade și reprezentanțe diplomatice ale statelor străine acreditate în Republica Moldova, solicitându-se acordarea asistenței tehnice și materiale în vederea realizării Conceptului de reformă a sistemului penitenciar în anii 2004-2013, dar care nu au avut nici un rezultat.

În asemenea condiții, Conceptul a putut fi realizat doar parțial, limitându-se la investițiile bugetare. Acele măsuri ale Conceptului care nu necesită finanțare sunt realizate aproape integral.

În ceea ce privește paragraful 58, suntem de acord că condițiile de detenție ale deținuților în penitenciarele din Republica Moldova lasă de dorit și că plasarea în dormitoarele de mare capacitate trebuie să fie revizuită.

Într-adevăr, dormitoarele de mare capacitate implică inevitabil o lipsă de intimitate în viața cotidiană a deținuților. Suntem conștienți de faptul că o asemenea plasare conduce la un risc ridicat de intimidare și de violență între deținuți și că un control eficient din partea personalului este extrem de dificil. Spre regret, clădirile de locuit ale penitenciarelor sunt niște construcții vechi, care nu corespund standardelor minime de detenție și crearea condițiilor de detenție în conformitate cu standardele respective nu va fi posibilă decât în mod treptat, în dependență de implementarea Conceptului de reformă a sistemului penitenciar în perioada anilor 2003-2013, în ceea ce privește finanțarea reconstrucțiilor.

În paragrafele 60-62, 131 ale raportului s-au constatat cazuri de tratamente inumane și degradante, în special, lovituri cu pumnii și cu picioarele, aplicate deținuților de către membrii personalului penitenciarelor.

Trebuie de menționat faptul că, pe parcursul ultimului an, plângeri ale deținuților, în special ale celor din penitenciarul nr.16 - Pruncul, cu privire la aplicarea ilegală a forței fizice și a mijloacelor speciale de către administrația penitenciarului nu au parvenit. Forța fizică și mijloacele speciale au fost aplicate în strictă conformitate cu regulamentele în vigoare, organele Procuraturii fiind informate despre fiecare caz.

Administrația penitenciarelor nu tolerează tratamentul degradant al deținuților de către personalul penitenciarelor. În acest context, în vederea contracarării și prevenirii fenomenului în cauză, personalul penitenciarelor este instruit în timpul cursurilor de formare inițială și continuă.

Cu privire la Penitenciarul nr. 4 - Cricova, este instituția care se află în cea mai dificilă situație. După evenimentele din 7 martie 2003, Departamentul Instituțiilor Penitenciare a elaborat un plan de măsuri în scopul ameliorării situației și stabilității în penitenciarul respectiv. La data de 1 septembrie 2005, numărul condamnaților deținuți a fost redus la 876 de persoane. În această instituție se organizează periodic activități de profilaxie și de securitate ce constau în confiscarea obiectelor interzise. Au fost studiate documentele cu privire la legalitatea aplicării forței fizice și mijloacelor speciale asupra deținuților. Pentru personal au fost organizate activități de studiere a actelor normative ce reglementează activitatea penitenciarelor. De asemenea, colectivul a fost supus unor teste cu scopul de a studia ambianța psihologică în colectivul penitenciarului.

În ceea ce privește utilizarea gazelor în izolatoarele disciplinare în timpul perchezițiilor, acest fapt nu a avut loc. Gazele nu au mai fost utilizate de 5-7 ani din cauza lipsei lor în dotare.

Cu privire la paragraful 63, a fost solicitată informația despre numărul de cazuri în care s-a recurs la constrângeri, din 1 iulie 2004, și numărul celor care au constituit obiectul unui control din partea procurorului, cu specificarea măsurilor luate ca urmare a controlului efectuat.

De la 1 iulie 2004 până la 1 septembrie 2005, în penitenciarele republicii au avut loc 279 cazuri de aplicare a constrângerii și mijloacelor speciale. În toate cazurile au fost întocmite documentele corespunzătoare, cu informarea Departamentului Instituției Penitenciare și a Procuraturii Generale. În timpul controalelor efectuate de către reprezentanții Procuraturii nu au fost depistate cazuri de aplicare a constrângerii. În plus, în prezent colaboratorii sistemului penitenciar participă regulat la seminare și cursuri organizate, ce au ca subiect respectarea principiului umanismului și neadmiterea aplicării torturii și violenței fizice față de deținuți.

În ceea ce privește paragrafele 64-69, 132 cu privire la divizarea deținuților în caste (grupări în conformitate cu o oarecare ierarhie și autoritate), această ierarhie și, respectiv, violența care se naște între aceste grupuri, nu sunt acceptate de personalul penitenciarului, care întreprinde măsurile necesare pentru a le combate. Cu toate acestea, este cunoscut faptul că asemenea ierarhie constituie o tradiție în cadrul penitenciarului, stabilită pe parcursul anilor și combaterea fenomenului este foarte dificilă. În penitenciarul nr. 2 - Lipcani acest fenomen nu este întâlnit. După verificarea documentelor de serviciu și a registrelor de lucru individual cu condamnații în penitenciarul nr.2 - Lipcani, precum și după discuțiile cu condamnații asupra problemelor personale, cazuri de agresiune fizică nu au fost constatate. Dar aceste cazuri nu sunt excluse și există cazuri de violență între deținuți, însă victimele nu cer ajutorul administrației penitenciare, deoarece le este frică de o eventuală reglare de conturi din partea agresorilor. Administrația penitenciarului întreprinde toate măsurile pentru a nu admite agresiunea fizică între condamnați. Activitatea colaboratorilor este organizată în așa mod încât reprezentanții administrației se află lângă minori din momentul în care aceștia se trezesc și până la ora de culcare. Lângă dormitoarele deținuților este instalat un post pentru supraveghere permanentă pe parcursul nopții.

În cazul în care viața și sănătatea unor deținuți este în pericol sau există pericolul comiterii unor crime de către unii deținuți împotriva altora, precum și pentru a exclude circumstanțele de acest gen, reprezentanții administrației iau măsuri urgente pentru a-i transfera și a-i izola într-un loc sigur pe cei amenințați, unde securitatea le este asigurată, și a lichida circumstanțele ce le pun în pericol viața și sănătatea.

Pentru a contracara cazurile de violență între deținuți, în conformitate cu recomandările paragrafului 69, Departamentul Instituției Penitenciare a elaborat și aprobat, prin ordinul nr. 168 din 2 septembrie 2005, Strategia cu privire la lupta contra violenței în penitenciare, al cărei obiectiv este direcționarea și extinderea activității în ce privește respectarea drepturilor și libertăților persoanelor aflate în detenție, prin diminuarea violenței atât între deținuți, cât și în relațiile de serviciu ale personalului cu deținuții din penitenciar.

Sarcinile de bază ale strategiei sunt: respectarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale deținuților, precum și a vieții, sănătății și demnității lor; prevenirea și abținerea de la orice acțiuni care presupun discriminarea deținuților pe motiv de etnie, rasă, naționalitate, sex, religie, limbă, opinie sau alte motive; manifestarea obiectivității în raport cu deținuții în conformitate cu regulile de ordine și de disciplină stabilite în penitenciar; influența pozitivă a comportamentului deținuților prin încurajarea lor de a-și asuma responsabilitatea pentru faptele comise și de a participa la activitățile socio-utile; crearea condițiilor de detenție care să corespundă normelor sanitare și igienice și standardelor minime internaționale; prevenirea conflictelor dintre deținuți și luarea măsurilor pentru evitarea apariției acestora pe viitor.

În conformitate cu paragrafele 70-75, 133 ale Raportului, se recomandă de a revizui politica de gestiune penitenciară a condamnaților pe viață, numărul cărora se ridică în prezent la 70 de persoane.

În acest context, în Penitenciarul nr.17 - Rezina au fost reparate și utilizate 3 celule noi pentru condamnații pe viață - în 2004 și 6 celule, inclusiv celula nr. 22 - în 2005.

Aceasta permite creșterea capacității de detenție pentru categoria respectivă de condamnați.

Pentru a antrena în activități educaționale condamnații pe viață din Penitenciarul nr.17 - Rezina, au fost reparate trei celule care au fost parțial dotate și unde sunt organizate: lecții de utilizare a computerului, de muzică (chitară, acordeon, sistem muzical); activități sportive (inventar sportiv, masă de tenis etc.); activități de producere a obiectelor de artă, destinate tuturor deținuților care manifestă interes pentru practicarea acestor genuri de activitate. De asemenea, pentru a crea posibilitatea încadrării în muncă a condamnaților pe viață, se preconizează de a deschide, începând din luna ianuarie 2006, un sector special de confecționare a măturilor, unde aceștia vor putea lucra, la cererea lor.

Condamnații pe viață sunt vizitați în permanență de reprezentanții diferitelor confesiuni religioase și organizații non-guvernamentale cu diverse programe culturale, accesul lor la presă, la programele de televiziune și radio nu este limitat.

Întru a crea condiții normale pentru vizitele condamnaților pe viață la penitenciarul nr.17 - Rezina de către părinți, a fost efectuată o reparație curentă în camerele destinate vizitelor de scurtă durată și se preconizează schimbarea grătilor de fier din camera de vizite cu un perete despărțitor de sticlă.

În ceea ce privește practica de încătușare a condamnaților pe viață, la moment este imposibil să renunțăm în totalitate la condițiile de securitate. În prezent, cătușele sunt utilizate pentru această categorie de condamnați numai în momentul escortei.

Paragrafele 76-85, 135 ale raportului cu privire la condițiile de detenție în penitenciarele vizitate.

În conformitate cu recomandările făcute de experți și cu Planul de măsuri urgente în vederea ameliorării situației din Penitenciarul nr.13 - Chișinău, a fost efectuată reparația

a 129 de celule care erau într-o stare deplorabilă, acestea au fost dotate cu paturi și obiectele necesare deținuților. În ceea ce privește celulele 17 și 38 ale penitenciarului, din insuficiența spațiului de detenție și din motive de suprapopulare, s-a luat decizia ca acestea să fie utilizate pe viitor în calitate de celule de carantină pentru deținerea persoanelor pentru o perioadă de maximum 3-6 zile, până la plasarea lor în alte celule.

În scopul asigurării fiecărui deținut din sistemul penitenciar cu un pat și lenjeria necesară, în I semestru al anului 2005 au fost cumpărate și distribuite în penitenciare 1500 de pături, 2000 de prosoape de bumbac, 2000 de cearșafuri, 2000 de fețe de pernă, 1000 de saltele și 1000 de perne din bumbac. De asemenea, pentru a reduce suprapopularea în penitenciarul nr.4 - Cricova și pentru a asigura deținuții din aceste instituții cu locuri de dormit, au fost luate măsuri de reducere a numărului deținuților din această instituție prin transferarea în alte penitenciare. Ca rezultat, la 1 septembrie 2005, în această instituție erau deținute 867 de persoane, în comparație cu 1314 de persoane la momentul vizitei reprezentanților CPT.

Echipamentul sanitar în penitenciarele nr. 4 și nr. 15 din Cricova a fost reparat.

În penitenciarul nr.15 - Cricova obloanele ferestrelor din detașamentul nr.1 au fost ridicate la o distanță de 0,5 m, pentru ca lumina naturală și aerul curat să intre liber în celule. A fost efectuată o reparație în toate celulele detașamentului nr.1.

Alimentarea deținuților din penitenciare este efectuată conform normelor alimentare stabilite prin Hotărârea Guvernului, rația lor alimentară conținând suficiente produse de panificație, ulei vegetal, legume, ceai, zahăr. În limitele mijloacelor financiare alocate, în rația alimentară a tuturor categoriilor de deținuți au fost incluse produse din carne. Categoriile cele mai vulnerabile de deținuți (bolnavii, minorii și femeile) sunt aprovizionate cu produse lactate și pește. De asemenea, rația alimentară a deținuților s-a îmbunătățit datorită produselor alimentare acordate ca ajutor umanitar și de caritate de către diferite organizații non-guvernamentale.

În vederea respectării regulilor sanitare și igienice în timpul pregătirii hranei, se preconizează pregătirea hranei pentru deținuții din penitenciarele nr. 4 și nr. 15 din or. Cricova la plită electrică și pentru deținuții penitenciarului nr. 13-Chișinău, la aragaz. În acest scop, în 2006 bucătăriile acestor instituții vor fi reutilitate.

În momentul de față, penitenciarele sunt asigurate cu energie electrică la nivel de 80% din volumul necesar, în conformitate cu alocările bugetare, fapt ce permite asigurarea necesităților vitale ale deținuților.

În ceea ce privește aprovizionarea penitenciarelor cu apă, finanțarea la acest compartiment este de 50% din volumul necesar. Iată de ce livrarea apei către deținuți este efectuată conform unui orar special, asigurând un minim necesar de apă potabilă.

Reducerea numărului deținuților în celule și asigurarea lor cu spațiu de cel puțin 4m², precum și ameliorarea condițiilor de detenție va fi posibilă treptat, în funcție de implementarea Conceptului de reformă a sistemului penitenciar.

Pentru a organiza programul de activitate în conformitate cu paragrafele 86-88, 114, 136 au fost luate măsuri în vederea deschiderii a trei noi sectoare de producție; producerea teracotei pentru trotuare, a cărămizii și a pietrelor pentru pavaj. În afară de aceasta, în luna august a anului curent în penitenciarul nr.4 - Cricova a fost majorat volumul de producție manuală a încălțămintei, proces în care au fost încadrați aproximativ 20 de condamnați.

S-au întreprins următoarele acțiuni pentru încadrarea condamnaților în lucrările social-utile: instruirea personalului privind promovarea activității de muncă drept un mijloc eficient de corectare și reeducare a deținuților; în timpul derulării lucrului educativ individual cu deținuții, colaboratorii echipelor educative desfășoară activități orientate spre încadrarea deținuților în lucrările social-utile.

În plus, pentru eliberarea condiționată înainte de termen sau înlocuirea pedepsei cu alta mai ușoară, se ia în considerație încadrarea deținutului în câmpul de muncă. De asemenea, se practică stimularea deținuților care obțin rezultate bune în muncă, element ce are un caracter educativ.

În penitenciare există programe educative privind organizarea activităților sportive și de agrement. În special, în zilele de odihnă și de sărbătoare se desfășoară activități artistice (concerte); activități sportive (competiții de fotbal, volei etc.); activități educative (cursuri, discuții). Este de menționat faptul că în instituțiile penitenciare există psihologi, asistenți sociali care organizează programe de mediere, de reintegrare socială, traininguri. Diverse activități sunt organizate și de către reprezentanții confesiunilor religioase, care acordă condamnaților asistență spirituală, precum și de către organizațiile non-guvernamentale care, împreună cu administrația instituțiilor penitenciare, desfășoară manifestări educaționale, culturale și sportive. În același timp, prin concursul organizațiilor non-guvernamentale are loc formarea profesională a personalului în materia respectării drepturilor omului, se acordă deținuților asistență socială, juridică și medicală.

În contextul acordării unei înalte priorități dezvoltării învățământului și deprinderii unei profesii, au fost inițiate o serie de întâlniri cu reprezentanții Ministerului Educației, Tineretului și Sportului în cadrul cărora s-a discutat despre procedura și modalitatea de implementare a unui program de instruire educațională a deținuților minori.

În ceea ce privește organizarea și implementarea în penitenciarul nr.13 - Chișinău a programelor de activitate educațională și sportivă pentru minori, a fost efectuată reparația localurilor destinate activităților sportive. În aceste localuri, care sunt parțial dotate cu inventar sportiv, minorii au posibilitatea să practice sportul timp de 2 ore pe zi. Trebuie de menționat faptul că în localurile destinate lucrului educațional cu deținuții minori se organizează în fiecare zi vizionarea emisiunilor televizate, concertelor, filmelor; discuții pe diferite teme; lectură, instruire școlară (lecții de scriere, de matematică etc.).

Pentru implementarea recomandărilor formulate în paragrafele 89-91 ale Raportului CPT, personalul infirmeriei penitenciarului nr.4 - Cricova a fost completat cu 2 felceri,

întrucât în acest penitenciar se acordă doar asistență medicală ambulatorie (asistență medicală specializată și calificată este acordată numai în spitalul penitenciar), iar numărul medicilor corespunde acestei instituții.

În afară de aceasta, în unele penitenciare personalul medical a fost completat cu specialiști medicali, după cum urmează:

- **Penitenciarul nr. 2** - Lipcani: 3 unități - felceri și 0,5 unitate –stomatolog;
- **Penitenciarul nr. 3** - Leova: 1 unitate - felcer;
- **Penitenciarul nr. 6** - Soroca: 0,5 unitate - felcer;
- **Penitenciarul nr. 10** - Goian: 1 unitate - felcer;
- **Penitenciarul nr. 13** - Chișinău: 0,5 unitate - oftalmolog;
- **Penitenciarul nr. 17** - Rezina: 1 unitate - felcer.

Începând cu luna septembrie 2004, postul de medic ginecolog la penitenciarul nr.13-Chișinău a fost ocupat.

În luna mai 2005, Penitenciarul nr.2 – Lipcani (penitenciar pentru minori) a primit utilaj stomatologic.

În ceea ce privește aprovizionarea cu medicamente în conformitate cu paragrafele 94-137, trebuie menționat că la compartimentul „Asistență medicală” în 2004 a fost alocată suma de 800.000 lei și în 2005 – cea de 1 milion de lei, ceea ce nu permite de a satisface în totalitate necesitatea de medicamente a penitenciarelor.

Conform recomandărilor conținute la paragrafele 95-96, în 2005, personalul de la Pruncul (spitalul penitenciar de la Pruncul) a fost completat cu următorii specialiști: medic de laborator -1 funcție, medic radiolog - 1,5 funcții; medic pediatru - 0,5 funcții; infirmiere - 3 funcții; felcer - 2 funcții.

În conformitate cu recomandările de la paragraful 102, prin dispoziția Departamentului Instituției Penitenciare nr. 74 din 27 mai 2005, s-a dispus asigurarea în permanență cu apă și energie electrică a tuturor secțiilor medicale și încăperilor disciplinare ale penitenciarelor.

În legătură cu recomandările de la paragrafele 103-104, 137 ale Raportului, trebuie remarcat că în instituțiile curative penitenciare informarea deținuților bolnavi de tuberculoză asupra evoluției naturale a maladiei și eventualele efecte secundare este efectuată prin intermediul: conversațiilor purtate de medic în timpul vizitelor, instruirii bolnavilor prin radio, organizării de concursuri pentru cel mai bun jurnal sanitar (având ca subiect lupta cu tuberculoza). De asemenea, această problemă este abordată și în „Programul Național de control și de profilaxie a tuberculozei pentru condamnați 2006-2012 (Strategia X), „Organizarea și realizarea activităților de comunicare, informare și educare”, care prevăd:

a) numirea unui coordonator național pentru comunicare cu privire la tuberculoză și a unui grup tehnic de lucru;

b) organizarea campaniilor de informare în funcție de obiectivele Programului Național;

c) crearea unor grupuri de susținere a pacienților cu tuberculoză și a familiilor lor prin intermediul unor programe educative, inclusiv în penitenciare, cu scopul de a:

- crea o atitudine corectă față de tratamentul tuberculozei în conformitate cu strategia DOTS;
- ameliorarea nivelului de cunoștințe al pacienților despre tratamentul tuberculozei multirezistente și a coinfectării TB/HIV/SIDA.

În plus, sunt organizate și alte activități precum:

1) Difuzarea prin mass-media a informației despre căile de transmitere, prevenirea, diagnosticul și tratamentul tuberculozei.

2) Elaborarea broșurilor, posterelor, pliantelor informative despre tuberculoza clasică, tuberculoza multirezistentă și coinfectarea TB/HIV/SIDA.

3) Organizarea activităților de informare, de exemplu săptămâna „Educația TB”, printre grupurile vulnerabile (migranți, șomeri etc.).

4) Realizarea unor spoturi publicitare, filme documentare, emisiuni TV și radio despre tuberculoză, diagnosticul, tratamentul și prevenirea acesteia etc.

5) Organizarea de activități cu ocazia Zilei mondiale de luptă contra tuberculozei.

Cu privire la constatările făcute în paragraful 105 al raportului CPT, aprovizionarea cu medicamente împotriva tuberculozei și efectuarea antibiogramelor pentru cercetarea eventualei rezistențe la anumite medicamente este asigurată de către Banca Mondială și Fondul Global, până în 2008 inclusiv. Implementarea tratamentului antituberculoză conform strategiei DOTS este preconizată în republică, inclusiv în penitenciare, în cel de-al II semestru al anului 2005.

În legătură cu paragraful 106, este necesar de comunicat că, în conformitate cu „Programul național de aplicare a tratamentului antiretroviral persoanelor infectate cu TB/HIV/SIDA”, până în prezent în sistemul penitenciar 30 de persoane au beneficiat de tratament antiretroviral, în consecință, conform investigațiilor de laborator, situația imunologică a 20 de persoane a fost ameliorată.

Cu referire la condițiile de tratament al deținuților care au declarat greva foamei - paragraful 107 al Raportului, prin ordinul Ministerului Justiției nr. 529 din 26 noiembrie 2004, coordonat cu Ministerul Sănătății, s-a aprobat Instrucțiunea cu privire la condițiile tratamentului în penitenciare al persoanelor care au declarat greva foamei și ordinea de alimentare în cazul în care au renunțat la grevă”.

Instrucțiunea în cauză reglementează condițiile tratamentului în penitenciare al persoanelor care au declarat greva foamei. În baza acestei instrucțiuni, este interzisă aplicarea mijloacelor de constrângere fizică sau psihică pentru alimentarea parenterală a deținuților care au declarat greva foamei.

Necesitatea alimentării parenterale este stabilită, în raport cu starea sănătății, de către medic. În fiecare caz de alimentare parenterală se face o înregistrare în fișa medicală (data, medicamentele administrate, cantitatea, reacțiile, semnătura persoanei responsabile). Alimentarea trebuie să fie însoțită de examenele clinice necesare în dinamică.

Alimentarea parenterală nu poate fi aplicată sau trebuie să fie întreruptă în cazul în care deținutul, în stare conștientă, refuză alimentarea, sau face eforturi de a împiedica aplicarea tratamentului. O astfel de problemă trebuie să fie soluționată individual, în funcție de relația medic-pacient. Dacă starea sănătății pacientului s-a ameliorat, alimentarea se întrerupe, fapt care se înregistrează în fișa medicală.

În perioada de reabilitare după renunțarea la greva foamei, rația alimentară a deținuților este treptat majorată. Produsele din carne și sarea nu sunt indicate pe întreg parcursul perioadei de reabilitare. Se recomandă ca reabilitarea, după renunțarea la greva foamei, să se bazeze pe principiul dietei cu produse lactate și vegetale.

În conformitate cu paragraful 108, în Penitenciarul nr. 4 și nr. 15 - Cricova, nr. 7 Rusca, nr. 18-Brănești și nr. 6 - Soroca, cu începere din luna iunie 2005, s-a derulat un Program de schimb al seringilor pentru consumatorii de droguri. În aceste penitenciare, reprezentanții serviciilor medicale și colaboratorii echipei educaționale (asistenții sociali, psihologii), împreună cu reprezentanții organizațiilor non-guvernamentale, au desfășurat programe de reabilitare socială cu deținuții infectați cu HIV: cursuri, traininguri și consultații sociale, juridice etc.

De asemenea, a fost inițiat tratamentul de substituție cu Methadone al deținuților consumatori de substanțe opiacee. Astfel, după toate pregătirile pentru inițierea acestui program, la 19 iulie 2005, sub supravegherea unui medic care a fost instruit în această privință, în cadrul Secției boli infecțioase a Penitenciarului nr. 16-Pruncul, (spital penitenciar) a fost început tratamentul în cauză. La început au fost aleși și supuși tratamentului de substituție 4 condamnați, aceștia fiind incluși în program din proprie dorință (au fost semnate contracte cu fiecare dintre ei) pentru o perioadă de 6 luni, dozele pentru fiecare bolnav fiind determinate pentru o perioadă de 15 zile. În baza prescripțiilor medicale, ei beneficiază de tratamentul respectiv o perioadă îndelungată, în funcție de starea pacientului, dar cu condiția ca deținutul bolnav să respecte regimul de tratament și să nu încalce regimul de administrare a medicamentelor.

După tratament, a fost constatată o ameliorare a stării pacienților, inclusiv majorarea greutateii lor cu 1,5 - 2 kg și atenuarea maladiilor cronice. Starea sănătății este satisfăcătoare, dependența de droguri a dispărut, comportamentul lor nu prezintă un pericol iar în timpul tratamentului cazuri de încălcare a regimului de detenție nu au fost înregistrate.

În ceea ce privește informarea deținuților plasați în celule disciplinare despre drepturile și obligațiile lor generale, menționată în paragrafele 109 și 138, aceștia sunt informați din momentul sosirii în penitenciar, de asemenea, drepturile sunt expuse pe un panou informativ. În ceea ce privește dreptul de a contesta decizia de plasare în celula disciplinară, fosta legislație de executare penală prevedea că o asemenea contestație trebuie să fie adresată procurorului de supraveghere. Noul Cod de executare prevede, pe lângă posibilitățile anterioare de contestare a deciziei de acest gen, crearea unui Comitet de plângeri, pe care deținuții pot să-l sesizeze începând cu 1 ianuarie 2006, inclusiv pentru contestarea deciziilor de plasare în celula disciplinară. Pe perioada examinării legalității plasamentului în celulă, decizia în cauză a administrației penitenciarului va fi suspendată până când Comitetul se va expune asupra legalității sau ilegalității acestei măsuri. În plus, această decizie poate fi contestată și la avocatul parlamentar, precum și în alte instanțe naționale.

Cu privire la condițiile materiale din celulele disciplinare, menționate în paragrafele 110, 111 ale raportului, anual se efectuează reparația celulelor disciplinare de la penitenciarele nr. 4 și nr. 15 din Cricova, nr. 17 din Rezina și nr. 13 din Chișinău. Dar, în prezent, este imposibil de efectuat o reparație capitală a acestor celule din lipsa resurselor financiare necesare. Celulele disciplinare au fost dotate cu mese și scaune bine fixate.

În penitenciarul nr. 2 din Lipcani a fost efectuată reparația curentă a 5 celule disciplinare în urma căreia a fost schimbat sistemul de aprovizionare cu apă potabilă și căldură, au fost reparate scaunele și mesele. În trei celule au fost instalate toalete și până la finele anului vor fi instalate și lavoare.

Totuși, localurile de tip celulă ale tuturor penitenciarelor vor fi reconstruite în vederea creării condițiilor regimului „inițial”, conform exigențelor Codului de executare.

Cât privește paragraful 111 care vizează posibilitatea de plimbare a deținuților plasați în celule disciplinare, într-adevăr, conform vechii legislații de executare penală, deținuții plasați în celule disciplinare pentru încălcarea regimului de detenție erau privați de dreptul la plimbări zilnice în afara celulelor.

În conformitate cu articolul 234 al noului Cod de executare, începând cu 1 iulie 2005, această categorie de deținuți beneficiază de plimbări zilnice cu o durată de o oră pentru adulți și două ore pentru minori, prevedere care deja se aplică în practică.

În legătură cu recomandările prevăzute în paragrafele 112, 115 cu privire la condamnății care au comis „încălcări flagrante” ale regimului, este necesar de concretizat că, în baza noului Cod de executare, condamnății din această categorie nu vor mai fi plasați în regim de tip celulă, deoarece localurile de tip celulă ca măsură de pedeapsă au fost lichidate. Pe viitor, conform noului cadru normativ de executare penală, această categorie de condamnați va reveni la regimul inițial de executare a pedepsei cu respectarea drepturilor și obligațiilor caracteristice regimului respectiv, inclusiv dreptul la vizite de scurtă durată.

În perioada lunilor iulie-august 2005, în penitenciare au fost reexaminat deciziile anterioare conform cărora deținuții au fost declarați persoane care au comis „încălcări flagrante ale regimului de detenție”, inclusiv cele care dispuneau plasarea deținuților în regim de tip celulă. La emiterea acestor decizii nu au fost depistate nereguli. În timpul controlului s-a stabilit că, după examinarea cazurilor, deținuții sunt informați sub semnătură cu privire la motivul luării unei asemenea decizii. De asemenea, în baza legislației în vigoare, deținuții pot face recurs la deciziile administrației cu care nu sunt de acord. Recursul poate fi înaintat procurorului, judecătorului, avocatului parlamentar și altor organe de stat, precum și Administrației Departamentului Instituției Penitenciare. Vom sublinia că noul Cod de executare prevede crearea, începând cu 1 ianuarie 2006, a Comitetului de plângeri, organ care are atribuția de a examina și soluționa problemele deținuților.

Cu privire la condițiile de derulare a vizitelor și de corespondență, remarcate în paragrafele 116-117, vă comunicăm că administrația penitenciarului, conform legislației în vigoare, poate și acordă dreptul la vizite numai cu autorizația organului de urmărire penală împuternicit să cerceteze cazul.

În legătură cu taxele pentru vizite, prin Dispoziția Departamentului Instituției Penitenciare nr.79 din 3 mai 2005, administrației penitenciarelor s-a interzis perceperea taxelor pentru vizitele de scurtă durată. Taxa pentru vizitele de lungă durată în condițiile actuale nu poate fi anulată, deoarece sistemul penitenciar nu dispune de resurse financiare pentru pături și alte cheltuieli (aceste cheltuieli includ energia electrică consumată în timpul vizitei, apa și alte servicii de întreținere).

În ceea ce privește corespondența deținuților, în cadrul programului socio-educational au fost inițiate ore de informare, având ca temă „Bazele socio-juridice”, care se petrec cu deținuții din fiecare instituție penitenciară.

În cadrul acestui program se aduc la cunoștința deținuților prevederile actelor normative, precum și procedura corespondenței confidentiale atât cu organizațiile de stat naționale, cât și cu cele internaționale, la care dâșii au dreptul.

În paragrafele 66, 119-121, 138 se menționează că recrutarea și formarea adecvată a personalului penitenciarului constituie garanția cea mai eficientă de excludere a tratamentului inuman. Cu scopul formării unui personal profesionist, pentru formarea inițială și continuă a colaboratorilor sistemului penitenciar, prin Hotărârea Guvernului nr.1119 din 14 octombrie 2004 a fost creat Centrul de instruire al Departamentului Instituției Penitenciare.

În acest context, pentru implementarea prevederilor referitor la formarea profesională a personalului în vederea neadmiterii tratamentelor inumane și aplicarea în practică a unei politici eficiente de formare inițială și continuă, pentru anul 2005 au fost elaborate două planuri complementare de instruire care au scopul de a satisface exigențele CPT.

Primul plan didactic se referă la formarea continuă a personalului și se desfășoară pe parcursul întregului an cu personalul din cadrul subdiviziunilor penitenciare, în conformitate cu programul de formare profesională aprobat de Administrația Departamentului Instituției Penitenciare. Cel de-al doilea plan vizează organizarea formării inițiale (cu o durată de la 1 la 3 luni) și perfecționarea personalului penitenciarului (până la o săptămână), repartizat în grupuri de profil, în cadrul Centrului de instruire al Departamentului Instituției Penitenciare, la sfârșitul căreia cunoștințele personalului instruit sunt apreciate prin intermediul testelor.

Trebuie de remarcat, că planul didactic pentru toate nivelele de instruire a personalului penitenciar include ore de formare în domeniul drepturilor omului, cu studierea Convenției pentru prevenirea torturii și a tratamentelor degradante sau inumane, precum și a altor acte internaționale de reglementare în domeniu. Pentru a face procesul de instruire la tema indicată mult mai eficient, în cadrul sistemului penitenciar, în baza Planului Național pentru Protecția Drepturilor Omului, au fost organizate trei seminare de formare: 1 cu șefii adjuncți responsabili de lucrul educațional, în calitate de promotori, și 2 seminare cu inspectorii, în calitate de formatori, care vor promova și vor instrui personalul penitenciarelor cu privire la respectarea și protecția drepturilor omului, o atenție specială fiind acordată neadmiterii tratamentelor inumane.

În acest scop și ținând cont de recomandările Consiliului Europei, s-a elaborat un Cod de etică al colaboratorilor din sistemul penitenciar, aprobat prin ordinul Ministrului Justiției nr. 307 din 4 august 2005, ale cărui prevederi vor contribui la propagarea unui comportament demn și adecvat, incompatibil cu tratamentul inuman, precum și la promovarea unei noi politici privind cadrele.

De asemenea, sunt în curs de elaborare Criteriile de evaluare a performanței profesionale a colaboratorilor sistemului penitenciar la care va fi anexată Fișa de evaluare cu obiectivele de apreciere. Odată cu aprobarea acestora, ele vor fi utilizate la selectarea eficientă și la justa apreciere a personalului penitenciarelor, în conformitate cu standardele și exigențele înaintate.

În ceea ce privește condițiile de lucru ale personalului penitenciar, acestea de asemenea depind de situația economică generală a țării, dar în prezent este pe cale de a fi elaborat și, probabil, până la finele anului curent va fi adoptat proiectul noii Legi cu privire la remunerare, care prevede majorarea salariului și pentru personalul penitenciarelor. În plus, sunt în proces de elaborare și vor fi propuse unele modificări și completări la Legea cu privire la sistemul penitenciar (nr.1036 din 17.12.1996), având ca scop ameliorarea protecției sociale a colaboratorilor sistemului penitenciar.